



«Μελέτη της αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού».

Δεκέμβριος 2023



Διευκρινίσεις και Περιοριστικοί Παράγοντες

- Η παρούσα μελέτη στηρίχθηκε τόσο σε πληροφορίες που παρείχε το Υπουργείο Πολιτισμού όσο και σε στοιχεία από άλλες πηγές που αναφέρονται στο κείμενο. Ο Σύμβουλος θεώρησε ως ακριβή και δε φέρει καμία ευθύνη για οποιαδήποτε στοιχεία, παραδοχές ή εκτιμήσεις προερχόμενα από την πλευρά του Υπουργείου Πολιτισμού.
- Κανένα σημείο της μελέτης δεν αποτελεί ή δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελεί υπόσχεση ή δεσμευτική πρόβλεψη για το μέλλον. Η χρήση ή στήριξη στην παρούσα μελέτη από οποιοδήποτε μέρος και τυχόν αποφάσεις που βασίζονται σε αυτήν αποτελούν αποκλειστική υπευθυνότητα αυτών που χρησιμοποιούν τη μελέτη.

Περιεχόμενα

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
2.	Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	3
3.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	5
3.1	Μελέτη επιπτώσεων για τη λειτουργία της Όπερας του Σίδνεϋ.....	5
3.2	Η κοινωνικό – οικονομική επίδραση των Μουσείων ΠΙΟΠ σε τοπικό επίπεδο.....	6
3.3	“The Bilbao effect”: Μουσείο Guggenheim.....	7
3.4	Ανάπτυξη εργαλείου μέτρησης των κοινωνικών επιπτώσεων των μουσείων στις ΗΠΑ.....	8
3.5	Μελέτη οικονομικών επιπτώσεων για την Αμερικανική Ένωση Μουσείων.....	8
3.6	The Mendoza Review – Ηνωμένο Βασίλειο.....	9
4.	ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	11
4.1	Έρευνα πεδίου.....	11
4.2	Ανάλυση μέσω υφιστάμενων δεικτών.....	11
4.3	Ανάλυση εισροών – εκροών.....	11
4.4	Μακροοικονομικά μοντέλα γενικής ισορροπίας.....	11
4.5	Υβριδικές προσεγγίσεις.....	11
5.	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	12
5.1	Μοντέλο ανάλυσης δεδομένων - «Εισροών- Εκροών».....	12
5.2	Πολλαπλασιαστές Εισροών- Εκροών.....	15
5.3	Επιλογή Δείγματος Ανάλυσης.....	17
5.4	Μεταβλητές μέτρησης επιπτώσεων.....	22
5.5	Γεωγραφική εστίαση της ανάλυσης.....	25
5.6	Μέση Ημερήσια Δαπάνη.....	25
6.	ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ.....	26
6.1	Ανάλυση και επεξεργασία αρχικού δείγματος έργων.....	27
6.2	Ανάλυση και επεξεργασία διευρυμένου δείγματος έργων.....	37
6.3	Ανάλυση και επεξεργασία του συνόλου των έργων του ΕΣΠΑ.....	41
6.4	Συσχέτιση με τον τομέα του Τουρισμού.....	44
7.	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ, ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	45
7.1	Αποτελέσματα και Συγκριτική Αξιολόγηση.....	45
7.2	Συμπεράσματα και Προτάσεις.....	47
8.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	50

Εικόνες, Πίνακες, Σχήματα

Εικόνα 1: Ερεχθείο Ακρόπολη.....	2
Εικόνα 2: Όπερα του Σίδνεϋ	5
Εικόνα 3: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς	6
Εικόνα 4: Μουσείο Guggenheim, Μπλιμπάο	7
Εικόνα 5: Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων (MOMSI)	8
Εικόνα 6: Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων	8
Εικόνα 7: Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Πολιτισμού. ΗΒ.....	9
Εικόνα 8: Αρχαία Ολυμπία	27
Εικόνα 9: Αρχαιολογικός Χώρος Κνωσού	28
Εικόνα 10: Α' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας	29
Εικόνα 11: Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης	30
Εικόνα 12: Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων.....	31
Εικόνα 13: Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών (Βεργίνας).....	31
Εικόνα 14: Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης	32
Εικόνα 15: Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας- Αρέθουσα.....	33
Εικόνα 16: Αρχαιολογικός Χώρος Απτέρα Χανίων	33
Εικόνα 17: Αρχαιολογικός Χώρος Κνωσού	34
Εικόνα 18: Λογότυπο Φεστιβάλ Αθηνών- Επιδαύρου.....	35
Εικόνα 19: Λογότυπο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης.....	35
Πίνακας 1: Μελέτη επιπτώσεων Όπερας του Σίδνεϋ (Deloitte, 2013)	5
Πίνακας 2: Παράδειγμα Πίνακα Εισροών Εκρών (Επεξεργασία Deloitte)	15
Πίνακας 3: Διευρυμένο δείγμα έργων πολιτισμού	19
Πίνακας 4: Επενδύσεις ΕΣΠΑ ανά Περιφέρεια	22
Πίνακας 5: Ανάλυση Ημερήσιου Εξόδου ανά κατηγορία.....	25
Πίνακας 6: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικός Χώρος Αρχαίας Ολυμπίας	28
Πίνακας 7: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικός Χώρος Κνωσού- Ψηφιακός Οδηγός.....	29
Πίνακας 8: Οικονομικές επιπτώσεις- Α' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας	29
Πίνακας 9: Οικονομικές επιπτώσεις- Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης	30
Πίνακας 10: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων	31
Πίνακας 11: Οικονομικές Επιπτώσεις- Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών (Βεργίνας).....	32
Πίνακας 12: Οικονομικές επιπτώσεις- Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης	32
Πίνακας 13: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας- Αρέθουσα	33
Πίνακας 14: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικός Χώρος Απτέρας	34
Πίνακας 15: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικός χώρος Κνωσού	34
Πίνακας 16: Οικονομικές Επιπτώσεις- Φεστιβάλ Αθηνών-Επιδαύρου	35
Πίνακας 17: Οικονομικές Επιπτώσεις- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης	36
Πίνακας 18: Συντελεστές επιπτώσεων ανά έργο.....	36
Πίνακας 19: Διευρυμένο δείγμα 27 έργων και επιπτώσεις	38
Πίνακας 20: Συνολικές επιπτώσεις ανά Περιφέρεια σε όλα τα στάδια υλοποίησης του έργου	42
Πίνακας 21: Συνολικές επιπτώσεις ανά Περιφέρεια σε χρονικό ορίζοντα πέντε ετών	42
Πίνακας 22: Επιπτώσεις ανά Περιφέρεια ανά έτος.....	43
Σχήμα 1: Μοντέλο Εισροών - Εκρών (Επεξεργασία Deloitte)	13
Σχήμα 2: Γενικός Πίνακας Εισροών Εκρών.....	14
Σχήμα 3: Διαδικασία Επεξεργασίας Δεδομένων και Εξαγωγής Αποτελεσμάτων	26

1. Εισαγωγή

*«Έχουμε το προνόμιο να ζούμε σε μια χώρα που κάθε σπιθαμή του εδάφους της μαρτυρεί πολιτισμό και ιστορία... Η πολιτιστική κληρονομιά μας αποτελεί πλούτο και με την κυριολεκτική σημασία του όρου»
- Μελίνα Μερκούρη*

Ένα από τα μεγαλύτερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας αποτελεί ο τομέας του πολιτισμού, με τη χώρα να είναι παγκόσμια υπερδύναμη, γεγονός που οφείλεται κυρίως στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Ο νεότερος και σύγχρονος ελληνικός πολιτισμός - μέσω πολλών και διαφορετικών διαστάσεων - είναι όμως εξίσου σημαντικός τομέας που συνυπάρχει, συμπληρώνει και διασυνδέεται με το παρελθόν, συνθέτοντας τη μοναδική πολιτιστική ταυτότητα της χώρας.

Ο πολιτισμός είναι άμεσα συνδεδεμένος με την κοινωνία και την κοινωνική συνοχή, την οικονομία και την ανάπτυξη. Οι πόροι χρηματοδοτικών εργαλείων (όπως το ΕΣΠΑ, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0 κ.α.) οι οποίοι επενδύονται στον πολιτισμό πρέπει να είναι ανταποδοτικοί στις κοινωνίες, στην τοπική οικονομία και εν γένει στην εθνική οικονομία. Το **οικονομικό αποτύπωμα του πολιτισμού** υπολογίζεται και καταγράφεται τις τελευταίες δεκαετίες μέσω της εκπόνησης αντίστοιχων μελετών, σε διεθνές επίπεδο. Η μελέτη του οικονομικού αποτυπώματος των έργων του πολιτισμού, αφενός αναδεικνύει τα οφέλη του πολιτισμού για την εθνική οικονομία και κοινωνία, αφετέρου συμβάλλει στην προστασία και συντήρηση του πολιτιστικού αποθέματος της χώρας.

Σε εθνικό επίπεδο, είναι γνωστό ότι οι διαδικασίες υλοποίησης έργων/δράσεων στον τομέα του πολιτισμού που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΣΠΑ, αλλά και η ίδια η μετέπειτα λειτουργία τους, έχουν σημαντικές **οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις**, σε μια σειρά από κλάδους παραγωγής, **κυρίως όμως στον τομέα του τουρισμού**.

Η παρούσα μελέτη **εξετάζει και ποσοτικοποιεί τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις των έργων του πολιτισμού που συγχρηματοδοτούνται από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020**. Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζονται αντίστοιχες βέλτιστες πρακτικές μεθοδολογιών μέτρησης σε έργα του πολιτισμού από την ξένη και εγχώρια βιβλιογραφία, ειδικότερα αναφορικά με το οικοσύστημα των εμπλεκομένων, τις αλληλεξαρτήσεις των οικονομικών δραστηριοτήτων και το είδος των επιπτώσεων που συνδέονται με έργα πολιτισμικού ενδιαφέροντος (π.χ. άμεσες, έμμεσες και επαγωγικές). Επίσης, γίνεται μια αποτύπωση και αξιολόγηση των διαθέσιμων εργαλείων και μεθόδων ανάλυσης του αντικειμένου της εμπειρογνωμοσύνης. Τέλος, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των μετρήσεων.

Για τους σκοπούς της εξέτασης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΣΠΑ, συλλέχτηκαν στοιχεία για τους προϋπολογισμούς όλων των έργων σε επίπεδο Περιφέρειας. Η συνολική **επένδυση ΕΣΠΑ σε έργα πολιτισμού** για την χρονική περίοδο **2014-2020** αγγίζει τα **€453 εκατ.**



Εικόνα 1: Ερεχθείο Ακρόπολη

2. Ο πολιτισμός ως παράγοντας κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης

Ο πολιτισμός αποτελεί θεμελιώδη πτυχή της ύπαρξης και εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών και η σημασία του εκτείνεται σε διάφορους τομείς, όπως περιγράφεται παρακάτω:

- **Διαμόρφωση ταυτότητας:** Ο πολιτισμός παρέχει στον άνθρωπο την αίσθηση της «ταυτότητας» και του «ανήκειν». Συμβάλλει στη διαμόρφωση των αξιών, των πεποιθήσεων και της παράδοσης των ανθρώπων, δημιουργώντας ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς που συνδέει τα μέλη μιας κοινότητας.
- **Κοινωνική συνοχή και συνέχεια στο χρόνο:** Οι πολιτιστικές πρακτικές και δράσεις ενισχύουν την κοινωνική συνοχή φέρνοντας τους ανθρώπους πιο κοντά, καθώς μέσω των κοινών πολιτιστικών εμπειριών δημιουργούν μια αίσθηση κοινότητας και ένα κώδικα κοινών αξιών.
- **Ελευθερία έκφρασης:** Βασικά συστατικά στοιχεία του πολιτισμού είναι η γλώσσα, η τέχνη, η μουσική, η λογοτεχνία και διάφορες μορφές επικοινωνίας που επιτρέπουν στα άτομα να εκφράζουν ιδέες, συναισθήματα και εμπειρίες.
- **Πολιτιστική κληρονομιά και ιστορία:** Ο πολιτισμός διατηρεί και μεταδίδει την πολιτιστική κληρονομιά και την ιστορία μιας κοινότητας, ενός έθνους. Βοηθά στη μεταβίβαση γνώσεων, παραδόσεων και εθίμων από τη μια γενιά στην άλλη, δημιουργώντας μια αίσθηση συνέχειας και σύνδεσης με το παρελθόν.
- **Οικονομικό αποτύπωμα:** Τα έργα του πολιτισμού συμβάλλουν σημαντικά στις οικονομίες. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες δημιουργούν αύξηση εισοδήματος, απασχόληση και οικονομική ανάπτυξη, καθιστώντας τον πολιτισμό πολύτιμο οικονομικό αγαθό. Σύμφωνα με τα στοιχεία της **Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας είναι από τους πιο δυναμικούς τομείς εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνεισφέροντας περίπου στο 2,6% του ΑΕΠ της, παρέχοντας ποιοτικές θέσεις εργασίας σε περίπου 5 εκατ. άτομα σε ολόκληρη την Ένωση.**
- **Διαπολιτισμική κατανόηση:** Η εξέλιξη του πολιτισμού και η μετάβαση από τον αρχαίο στο σύγχρονο πολιτισμό συμβάλλουν στην κατανόηση και το σεβασμό των διαφορετικών πολιτισμών και κατ' επέκταση στην προώθηση της παγκόσμιας συνεργασίας. Η πολιτισμική ευαισθητοποίηση συμβάλλει στη μείωση των συγκρούσεων, προωθώντας την ειρηνική συνύπαρξη των κρατών
- **Πολιτιστική διπλωματία:** Ο πολιτισμός διαδραματίζει ρόλο στις διεθνείς σχέσεις μέσω της πολιτιστικής διπλωματίας. Οι κοινές πολιτιστικές εμπειρίες μπορούν να ενισχύσουν την κατανόηση μεταξύ των εθνών και να προωθήσουν θετικές σχέσεις στην παγκόσμια σκηνή.

Σύμφωνα με την **UNESCO** υπάρχουν τέσσερις διαστάσεις της αειφόρου/βιώσιμης ανάπτυξης: η κοινωνία, το περιβάλλον, ο πολιτισμός και η οικονομία¹. Ως εκ τούτου, **ο πολιτισμός είναι αναπόσπαστος πυλώνας της βιώσιμης ανάπτυξης**, καθώς η τελευταία, λαμβάνει χώρα εντός των πλαισίων αναφοράς και δράσης του πολιτισμού. Συγκεκριμένα, ο πολιτισμός προάγει την οικονομική ανάπτυξη (π.χ. πολιτιστικός τουρισμός και γαστρονομία) και την προστασία του περιβάλλοντος μέσω της διατήρησης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Επιπλέον, η στενή σύνδεση του πολιτισμού με τον τουρισμό και το αντίστροφο είναι δεδομένη. Η Ελλάδα έχει εδραιώσει τη θέση της στην παγκόσμια αγορά του τουρισμού παρουσιάζοντας ταυτόχρονα εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες στο συγκεκριμένο κλάδο. Έχοντας το 5^ο ισχυρότερο brand του κόσμου στον τουρισμό (Πηγή: INΣΕΤΕ), αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς, κυρίως κατά τη θερινή περίοδο, προσφέροντας παράλληλα, ιδίως την τελευταία δεκαετία, ελκυστικές προτάσεις για χειμερινό θεματικό τουρισμό. Το αναπτυξιακό μοντέλο της Ελλάδας βασίζεται σημαντικά στην ταυτότητα του «προορισμού», με τη χώρα να επιλέγεται από τους επισκέπτες κυρίως για τον «ήλιο» και τη «θάλασσα».

Με βάση τα παραπάνω και την ανάλυση των προφίλ των εισερχόμενων επισκεπτών, προκύπτει ότι οι επισκέπτες από το εξωτερικό που επιλέγουν την Ελλάδα για τουρισμό, την προτιμούν κατά βάση για αναψυχή, λόγω του ζεστού κλίματος και της θάλασσας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του INΣΕΤΕ, η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς για επισκέπτες από τη Γερμανία,

¹United cities and Local Government, Culture: Fourth Pillar of sustainable development, διαθέσιμο: https://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/documents/en/zz_culture4pillarsd_eng.pdf

τη Γαλλία, την Ολλανδία, τη Σουηδία, τις ΗΠΑ κ.α.² Παράλληλα, ο τομέας του πολιτιστικού τουρισμού ακολουθεί τις ισχυρές ανοδικές τάσεις του εισερχόμενου τουρισμού στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία και με εξαίρεση τα έτη 2020 και 2021 που επηρεάστηκαν δραματικά από τις επιπτώσεις της πανδημίας του COVID-19, ήδη από το 2022, επανέρχεται πολύ γρήγορα στην προ κορωνοϊού δυναμική. Είναι γεγονός, ωστόσο, ότι παρά την πληθώρα πολιτιστικών μνημείων και δράσεων σύγχρονου πολιτισμού που έχει στη διάθεσή του ο επισκέπτης της Χώρας, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα ένα σχετικά αναξιοποίητο κεφάλαιο, ιδιαίτερα, συσχετιζόμενο με τον πολιτιστικό πλούτο που υπάρχει και τις δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξής του και για το λόγο αυτό, οφείλει να προωθείται εντονότερα το «πολιτιστικό προϊόν».³

Στο πλαίσιο αυτό, και δεδομένης της στενής σχέσης του πολιτισμού και του τουρισμού, η αξιοποίηση και προώθηση του **πολιτιστικού τουρισμού** δύναται να αποτελέσει πεδίο ανάπτυξης της οικονομίας και της κοινωνίας σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Ο «πολιτιστικός τουρίστας» είναι κάποιος που ταξιδεύει με πρωταρχικό σκοπό **να βιώσει και να εντυφλήσει στον πολιτισμό ενός προορισμού**. Σε αντίθεση με τους παραδοσιακούς τουρίστες που μπορεί να επικεντρώνονται στα δημοφιλή αξιοθέατα, τα ψώνια, τις δραστηριότητες αναψυχής, τον ήλιο και τη θάλασσα, οι πολιτιστικοί τουρίστες ενδιαφέρονται να κατανοήσουν βαθύτερα τα τοπικά έθιμα, τις παραδόσεις, την ιστορία, την τέχνη και τον τρόπο ζωής των τόπων που επισκέπτονται. Για το λόγο αυτό, ο πολιτιστικός τουρισμός περιλαμβάνει κατά βάση την εξερεύνηση μουσείων, ιστορικών αρχαιολογικών χώρων, γκαλερί, σύγχρονων χώρων τέχνης, φεστιβάλ κ.α.

Ο πολιτισμός της Ελλάδας με πάνω από τέσσερις χιλιετίες καταγεγραμμένη ιστορία, καθιστά τη χώρα ένα «ζωντανό μουσείο» με αναρίθμητα και μεγάλης ιστορικής σημασίας μνημεία, μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, επισκέψιμα για όλους τους λάτρεις της ιστορίας. Ωστόσο, αποτελεί παγκόσμιο σημείο αναφοράς κυρίως λόγω της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Ο σύγχρονος πολιτισμός αποτελεί ένα πεδίο με πολλές αναπτυξιακές ευκαιρίες για τη χώρα και τον αντίστοιχο τουρισμό που μπορεί να προσελκύσει, συμβάλλοντας στον επαναπροσδιορισμό της ταυτότητας της σύγχρονης Ελλάδας στο παγκόσμιο γίγνεσθαι και στην επανατοποθέτησή της ως παγκόσμιο πολιτιστικό σημείο.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, κρίνεται απαραίτητη η μέτρηση του οικονομικού αποτυπώματος του πολιτισμού για την κοινωνία και την οικονομία. Το βασικότερο ίσως πρόβλημα που αναγνωρίζεται και διεθνώς, όσον αφορά στην προσπάθεια μελέτης και κατανόησης του κοινωνικού και κυρίως του οικονομικού αποτυπώματος του τομέα του πολιτισμού, είναι το έλλειμμα πληροφόρησης και γνώσης για τον πολιτιστικό πλούτο. Ταυτόχρονα, η ιδιαιτερότητα και το εύρος του φάσματος εφαρμογής του πολιτισμού, τον καθιστούν μεν μοναδικό, ωστόσο δύσκολα μετρήσιμο. Συνεπώς, η απουσία γνώσης της οικονομικής και κοινωνικής αξίας των πολιτιστικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων, δυσχεραίνει τη διαδικασία διαμόρφωσης αντίστοιχων πολιτικών για την ενίσχυση του τομέα ή την περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού.

Η παρούσα μελέτη υπό τον τίτλο **«Αποτίμηση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού»** εκπονήθηκε από τη Deloitte, σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού. Αποτελεί τη δεύτερη μελέτη της Deloitte για την αποτίμηση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων του πολιτισμού, σε συνέχεια της πρώτης, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2014. Αναγνωρίζοντας την ανεκτίμητη αξία του πολιτιστικού μας θησαυρού, επιχειρήθηκε η κατανόηση και καταγραφή του οικονομικού αντικτύπου των έργων του πολιτισμού, ιδιαίτερα για τον κλάδο του τουρισμού.

² INSETTE (2023), Ακτινογραφία Εισερχόμενου Τουρισμού 2019-2022 – Προφίλ Αγορών, διαθέσιμο: https://insete.gr/wp-content/uploads/2023/08/23-9_X-Ray_2019-2022-3.pdf

³ Στοιχεία από τον Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων και την Ελληνική Στατιστική Αρχή

3. Βιβλιογραφία

Η μελέτη και καταγραφή των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων του πολιτισμού δύναται να αποτελέσει κύρια πηγή πληροφόρησης για το Υπουργείο Πολιτισμού και τις αρμόδιες Υπηρεσίες, καθώς οι δημόσιοι φορείς χρειάζονται ακριβείς οικονομικές πληροφορίες έτσι ώστε να είναι σε θέση να προβλέψουν τυχόν μελλοντικές αλλαγές και ρυθμίσεις στον τομέα αυτό. Όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς (είτε δημόσιοι είτε ιδιωτικοί) αντιμετωπίζουν όλο και πιο δύσκολα ερωτήματα σχετικά με τις επιπτώσεις των οικονομικών αλλαγών στο σύνολο μιας περιοχής ενδιαφέροντος και ως εκ τούτου ολοένα και περισσότερο απαιτείται η πρόβλεψη και εκτίμηση των επιπτώσεων από αυτές τις αλλαγές σε συγκεκριμένους τομείς όπως η απασχόληση, το εισόδημα, η κατανάλωση και η παραγωγή.

Στην παρούσα ενότητα, παρουσιάζονται μελέτες περιπτώσεων κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων, όπως πραγματοποιήθηκαν από φορείς πολιτισμού κατά βάση σε διεθνές επίπεδο, στην προσπάθεια αντιμετώπισης προβλημάτων που προέκυψαν κατά τη λειτουργία τους ή στο πλαίσιο εξαγωγής συμπερασμάτων για την αποτίμηση της λειτουργίας τους για τις τοπικές οικονομίες και κοινωνίες. Να σημειωθεί, ότι στην Ελλάδα οι περιπτώσεις μελετών κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων στον τομέα του πολιτισμού είναι ελάχιστες.

3.1 Μελέτη επιπτώσεων για τη λειτουργία της Όπερας του Σίδνεϋ



Εικόνα 2: Όπερα του Σίδνεϋ

Η Όπερα του Σίδνεϋ αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά και εμβληματικά τοπία της Αυστραλίας, φιλοξενώντας ετησίως χιλιάδες εκδηλώσεις πολιτιστικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος. Ως ένα από τα πιο γνωστά αξιοθέατα της χώρας προσελκύει στους χώρους της περίπου 10,9 εκ. επισκέπτες (2016-2017). Συγκαταλέγεται στα μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, συγκεντρώνοντας παγκόσμια αναγνώριση και θαυμασμό. Ενόψει της 40ης επετείου της το 2013, η Όπερα εγκαινίασε μια «Δεκαετία Ανανέωσης», σχεδιασμένη για να διασφαλιστεί ότι θα συνεχίσει να εμπνέει γενιές καλλιτεχνών, κοινού και επισκεπτών με ένα φιλόδοξο πρόγραμμα κεφαλαιουχικών έργων.

Στοχεύοντας στη σαφή κατανόηση του αποτυπώματος και της συμβολής της Όπερας για τη χώρα συνολικά, το 2013 ζητήθηκε από την εταιρεία Deloitte να αποτυπώσει το πολιτιστικό, κοινωνικό, οικονομικό και ψηφιακό αποτύπωμα, μέσω του υπολογισμού του άμεσου και έμμεσου οικονομικού και εργασιακού αντικτύπου που προσδίδει η Όπερα του Σίδνεϋ. Τα αποτελέσματα συγκεντρώθηκαν εντός της έκθεσης του 2013 με τίτλο “How do you value an icon”; Η μελέτη πραγματοποιήθηκε εκ νέου το 2018 με τίτλο “Revaluing Our Icon – Midpoint in Sydney Opera House’s Decade of Renewal”.

Τα βασικά ευρήματα της μελέτης συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1: Μελέτη επιπτώσεων Όπερας του Σίδνεϋ (Deloitte, 2013)

Στοιχεία	Αξία (2018)
Οικονομική συνεισφορά	\$1,2 δισεκατομμύρια (44% πραγματική ανάπτυξη από το 2013)

Στοιχεία	Αξία (2018)
Απασχόληση (σε ΙΠΑ)	8.698
Τουρισμός (διεθνείς επισκέπτες)	2,9 εκατομμύρια
Κοινωνική αξία ενεργητικού	\$6,2 δισεκατομμύρια (24% πραγματική αξία από το 2013)
Συναλλακτική αξία	\$2,9 δισεκατομμύρια
Πλεόνασμα καταναλωτή	\$0,9 δισεκατομμύρια
Αξίες ύπαρξης	\$2,2 δισεκατομμύρια
Ψηφιακή αξία	\$0,2 δισεκατομμύρια

3.2 Η κοινωνικό – οικονομική επίδραση των Μουσείων ΠΙΟΠ σε τοπικό επίπεδο



Εικόνα 3: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς

Το 2017, ο IOBE εκ μέρους του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ), πραγματοποίησε μελέτη για την αποτίμηση των κοινωνικοοικονομικών επιδράσεων από τη λειτουργία των μουσείων που ανήκουν στο δίκτυο του Ομίλου Πειραιώς.⁴ Στο δίκτυο των θεματικών μουσείων του ομίλου ανήκουν: το Μουσείο Μετάξης (Σουφλί), το Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης (Δημητσάνα), το Μουσείο Ελιάς και Ελληνικού Λαδιού (Σπάρτη), το Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου, το Μουσείο Πλινθοκεραμοποιίας (Βόλος), το Μουσείο Μαρμαροτεχνίας (Τήνος), το Μουσείο Περιβάλλοντος Στυμφαλίας, το Μουσείο Μαστίχας Χίου και το Μουσείο Αργυροτεχνίας (Ιωάννινα). Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των μουσείων είναι η ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας και της παραγωγικής ιστορίας σε διαφορετικές περιοχές της Ελληνικής επικράτειας.

Με βάση την εκτίμηση του IOBE, η λειτουργία των μουσείων οδήγησε σε αύξηση της τουριστικής δαπάνης στις αντίστοιχες περιοχές όπου λειτουργούν τα μουσεία κατά τουλάχιστον €5,5 εκατ. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της μελέτης, η συνολική συμβολή των μουσείων του Ομίλου στο ΑΕΠ της Ελλάδας υπερβαίνει τα 13,4 εκατ. ευρώ. Η συνολική συμβολή των Μουσείων ΠΙΟΠ στην απασχόληση με βάση τη συντηρητική εκτίμηση των καταλυτικών επιδράσεων ανέρχεται σε 345 εργαζομένους (2017).

Για τις ανάγκες διενέργειας της έρευνας και της εκτίμησης των καταλυτικών επιδράσεων από τη λειτουργία των μουσείων αναλύθηκαν 1.256 απαντήσεις, σε ερωτηματολόγιο έρευνας επισκεπτών στα μουσεία του ΠΙΟΠ. Η συντηρητική εκτίμηση των καταλυτικών επιδράσεων έλαβε υπόψη το ποσοστό των επισκεπτών που δήλωσαν ότι το μουσείο του ΠΙΟΠ επηρέασε πολύ την απόφασή τους να

⁴Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), Η κοινωνικοοικονομική επίδραση των Μουσείων ΠΙΟΠ σε τοπικό επίπεδο (2017), http://iobe.gr/docs/pub/PRE_20052017_PUB_GR.pdf

επισκεφτούν μια περιοχή (28%), ενώ η αισιόδοξη εκτίμηση λαμβάνει υπόψη και το ποσοστό των επισκεπτών που δήλωσαν πως επηρεάστηκαν αρκετά από την ύπαρξη του μουσείου στην απόφασή τους να επισκεφτούν την περιοχή (36%).

Εντός της μελέτης αποτυπώθηκε επίσης η συνεισφορά του Μουσείου Αργυροτεχνίας στην οικονομία της χώρας κατά τη διάρκεια κατασκευής του, όπου η συνολική της επίδραση συνεισέφερε στην οικονομία του δήμου Ιωαννιτών κατά €7,8 εκατ. σε όρους ΑΕΠ, ενώ στο σύνολο της χώρας ανήλθε σε €10,6 εκατ. Αντίστοιχα, σε όρους απασχόλησης η κατασκευή του μουσείου οδήγησε στην δημιουργία συνολικά 236 θέσεων εργασίας στα Ιωάννινα. Αντίστοιχα, η συνολική επίδραση στην απασχόληση στο σύνολο της χώρας ανήλθε σε 84 θέσεις εργασίας.

3.3 “The Bilbao effect”: Μουσείο Guggenheim



Εικόνα 4: Μουσείο Guggenheim, Μπιλμπάο

Το φαινόμενο Bilbao, γνωστό και ως “Bilbao effect”, είναι ένας όρος ευρέως διαδεδομένος που χρησιμοποιείται από οικονομολόγους για να περιγράψει τον οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο του μουσείου Guggenheim στην Ισπανία. Το μουσείο χτίστηκε το 1997 και είναι ένα από τα πιο δημοφιλή μουσεία μοντέρνας τέχνης στον κόσμο. Πριν την ολοκλήρωσή του, το Μπιλμπάο ήταν μια πόλη με υψηλά επίπεδα ανεργίας και φτώχειας. Η κατασκευή του μουσείου οδήγησε σε σημαντική ανάπτυξη και βελτίωση της οικονομίας της πόλης του Μπιλμπάο.

Ο κοινωνικοοικονομικός αντίκτυπος του μουσείου Guggenheim, με βάση τα στοιχεία του 2017, υποδηλώνει ότι το μουσείο αποφέρει περίπου €400 εκατ. ετησίως για την τοπική οικονομία. Από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του, το μουσείο έχει αναπτύξει ένα μοντέλο μέτρησης των οικονομικών επιπτώσεων στην ευρύτερη περιοχή. Το μοντέλο τηρείται σε ετήσια βάση έτσι ώστε να υπάρχει συνεχής αξιολόγηση ως προς τη συμβολή του μουσείου στην τοπική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Το συγκεκριμένο μοντέλο στηρίζεται στους ακόλουθους πυλώνες επεξεργασίας δεδομένων:

- Συνεχής παρακολούθηση του προφίλ των επισκεπτών, η οποία περιλαμβάνει την διενέργεια πάνω από 4.000 συνεντεύξεων το χρόνο.
- Την εφαρμογή των όσο πιο πρόσφατων πινάκων Εισροών – Εκροών όπως παρέχονται από τη στατιστική υπηρεσία της τοπικής Περιφέρειας του Μπιλμπάο, προκειμένου να ενημερώνονται σε συνεχόμενη βάση οι σχετικοί πολλαπλασιαστές οικονομικών επιπτώσεων.

Σημειώνεται ότι από την έναρξη των εργασιών παρακολούθησης των οικονομικών επιπτώσεων, το Μουσείο στηρίζεται τόσο στο μοντέλο Εισροών – Εκροών όσο και στη μεθοδολογία παραγωγής πολλαπλασιαστών σύμφωνα με την μεθοδολογία της αντίστροφης μήτρας του Leontief. Στα πρώτα τρία χρόνια του, σχεδόν 4 εκατομμύρια τουρίστες επισκέφτηκαν το μουσείο Guggenheim, δημιουργώντας περίπου €500 εκατ. σε οικονομική δραστηριότητα. Οι διεθνείς επισκέπτες ξεπέρασαν τους ντόπιους για πρώτη φορά το 2003, με το 43% των επισκεπτών να προέρχονται από το εξωτερικό. Το περιφερειακό συμβούλιο εκτίμησε ότι τα χρήματα που ξόδεψαν οι επισκέπτες σε ξενοδοχεία, εστιατόρια, καταστήματα και μεταφορές του επέτρεψαν να εισπράξει €100 εκατ. σε φόρους, που υπερβαίνουν το κόστος του κτιρίου.

3.4 Ανάπτυξη εργαλείου μέτρησης των κοινωνικών επιπτώσεων των μουσείων στις ΗΠΑ



Εικόνα 5: Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων (MOMSI)

Το εργαλείο “Measurement of Museum Social Impact” (εφεξής: MOMSI) αναπτύχθηκε από το Τμήμα Τεχνών και Μουσείων της Γιούτα (Utah Division of Arts and Museums)⁵ το 2020-2021 στη βάση μιας μεθοδολογίας που προωθεί την πρακτική των μουσείων αναφορικά με τη μέτρηση **του κοινωνικού τους αντικτύπου** σε εθνικό επίπεδο. Ταυτόχρονα παρέχει τη δυνατότητα στα μουσεία να μπορούν να βελτιώνουν τις εσωτερικές διαδικασίες λειτουργίας τους, αξιοποιώντας αποτελεσματικά τυχόν χρηματοδοτικά εργαλεία που λαμβάνουν, ενισχύοντας παράλληλα τον θετικό τους αντίκτυπο στην κοινωνία. Η ομάδα εργασίας, συνεργάστηκε με 38 μουσεία συνολικά από διαφορετικές περιοχές της Αμερικής, για να λειτουργήσουν ως μουσεία υποδοχής για τη διεξαγωγή της έρευνας. Ο στόχος ήταν, κάθε μουσείο αντίστοιχα να συγκεντρώσει ένα δείγμα από 100 συμμετέχοντες συνολικά, με σκοπό τη συμμετοχή τους στην έρευνα. Στο πλαίσιο της έρευνας, οι συμμετέχοντες επισκέφθηκαν το κάθε μουσείο τουλάχιστον για τρεις (3) φορές, ενώ παράλληλα συμπλήρωσαν την έρευνα κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων. Για την μελέτη επιπτώσεων η ομάδα εργασίας του MOMSI αξιοποίησε τη μέθοδο της έρευνας “Retrospective Post-then-pre test”, η οποία πραγματοποιείται αφού οι συμμετέχοντες έχουν επισκεφθεί τα μουσεία, κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας.

3.5 Μελέτη οικονομικών επιπτώσεων για την Αμερικανική Ένωση Μουσείων



Εικόνα 6: Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων

Το τμήμα Oxford Economics του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης πραγματοποίησε εκ μέρους της Αμερικανικής Ένωσης Μουσείων (American Alliance of Museums) μελέτη για την μέτρηση των οικονομικών επιπτώσεων των Μουσείων της Αμερικής. Η ομάδα εργασίας αξιοποίησε τη μεθοδολογική ανάλυση του **μοντέλου εισροών – εκροών** για τη μελέτη του άμεσου, έμμεσου και ανά τομέα αποτυπώματος των μουσείων στην εθνική οικονομία. Η μελέτη φέρει τον τίτλο “Museums as Economic Engines – National Report”, και συνοπτικά καταγράφει το θετικό οικονομικό αποτύπωμα των μουσείων στην οικονομία των ΗΠΑ ως εξής:

- Η συνολική οικονομική συνεισφορά των μουσείων το 2016 ανήλθε σε περισσότερα από US\$ 50 δισ. σε ΑΕΠ

Το Τμήμα Τεχνών και Μουσείων της Γιούτα είναι μια υπηρεσία της πολιτειακής κυβέρνησης της Γιούτα, αρμόδια για την προώθηση των τεχνών και των μουσείων της Γιούτα. Είναι τμήμα του Τμήματος Κοινότητας και Πολιτισμού της Γιούτα. Το Τμήμα περιλαμβάνει το Γραφείο Υπηρεσιών Μουσείων της Γιούτα και το Συμβούλιο Τεχνών της Γιούτα. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο σύνδεσμο: <https://www.utahmuseums.org/page/oms>

- Προσέφεραν 726.200 θέσεις εργασίας συνολικά (εκτός από τους 372.100 εργαζομένους που απασχολούνται άμεσα στον τομέα των μουσείων, υποστηρίζονται άλλες 354.100 θέσεις εργασίας στην ευρύτερη οικονομία, είτε στις αλυσίδες εφοδιασμού των μουσείων είτε μέσω της μισθολογικής δαπάνης όσων απασχολούνται στα ίδια μουσεία ή όσων απασχολούνται στην εφοδιαστική αλυσίδα— συνολικά 726.200 θέσεις εργασίας
- 12 δισεκατομμύρια δολάρια σε φόρους σε τοπικές, πολιτειακές και ομοσπονδιακές κυβερνήσεις
- Κάθε χρόνο, πραγματοποιούνται περισσότερες από 850 εκατομμύρια επισκέψεις σε μουσεία των ΗΠΑ και ο αριθμός αυτός συνεχίζει να αυξάνεται.

Αποτέλεσμα της έρευνας κοινωνικών επιπτώσεων των μουσείων στην Αμερική ήταν η ανάπτυξη μιας εργαλειοθήκης για τον κοινωνικό αντίκτυπο των μουσείων (Museum Social Impact Toolkit). Η εργαλειοθήκη αποτελεί οδηγό για τα μουσεία ώστε να συλλέγουν και να αναλύουν δεδομένα κοινωνικού αντικτύπου.

3.6 The Mendoza Review – Ηνωμένο Βασίλειο



Εικόνα 7: Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Πολιτισμού. ΗΒ

Το εργαλείο Mendoza (Mendoza Review) υιοθετήθηκε το 2017 και αποτελεί το βασικό εργαλείο του Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, Πολιτισμού, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Αθλητισμού για τη δημιουργία ενός σταθερού πλαισίου μέτρησης της ανάπτυξης και της βιωσιμότητας της λειτουργίας των Βρετανικών μουσείων. Συγκεκριμένα, συμβάλλει στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα μουσεία επηρεάζονται από τις στρατηγικές κατευθύνσεις της Πολιτείας, καθώς και τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία.

Η επισκόπηση του τομέα των μουσείων επικεντρώθηκε κυρίως σε 1.312 πιστοποιημένα από το Arts Council England (ACE) μουσεία, εστιάζοντας σε ένα ευρύ φάσμα που διαφέρει ως προς τη διακυβέρνηση, το μέγεθος, τη φύση των συλλογών/εκθεμάτων και στην ιδιαίτερη θέση τους στο πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας.

Πραγματοποιήθηκε για να αποκτήσει το αρμόδιο Υπουργείο καλύτερη κατανόηση του τομέα, των ζητημάτων που αντιμετωπίζει, και πώς μπορεί να υποστηριχθεί καλύτερα από την Κυβέρνηση. Ειδικότερα, εξετάζει:

1. Την **αύξηση** και τη **διαφοροποίηση** σε επισκεψιμότητα
2. Το ρόλο που διαδραματίζουν τα μουσεία στην **ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων** και την ανάδειξη του τόπου, καθώς και πώς τα μουσεία υποστηρίζουν **την ήπια ισχύ**- και, κυρίως,
3. Τους τρόπους με τους οποίους η Πολιτεία θα μπορούσε να συμβάλει στη δημιουργία ενός βιώσιμου τομέα

Επίσης, για πρώτη φορά, παρουσιάστηκε το συνολικό ποσό της δημόσιας χρηματοδότησης που προέκυψε από τη λειτουργία των μουσείων. Συγκεκριμένα, υπολογίστηκε πως τη δεκαετία 2007-2017, επενδύθηκαν κατά μέσο όρο GBP844 εκατ. ετησίως που περιλάμβαναν πολλαπλές χρηματοδοτικές ροές.

Από την **επισκόπηση της διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας** - όπως καταγράφεται στην παρούσα ενότητα - για την ύπαρξη **καλών πρακτικών διεξαγωγής μελετών για την αποτίμηση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων** που προκαλεί ο πολιτισμός προκύπτουν τα εξής:

- Η εκπόνηση μελετών κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων έρχεται ως απάντηση στο δύσκολο ερώτημα «μέτρησης» της αξίας του πολιτισμού και, όπως προκύπτει από τη διεθνή πρακτική, ολοένα και περισσότεροι επίσημοι φορείς πολιτισμού διενεργούν αντίστοιχες μελέτες για την προσέγγιση της σύνθετης αυτής άσκησης
- Η μελέτη και καταγραφή των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων του πολιτισμού δύναται να αποτελέσει κύρια πηγή πληροφόρησης για τους καθ' ύλην αρμόδιους φορείς διαχείρισης και στήριξης του τομέα του πολιτισμού, και βασικό εργαλείο υιοθέτησης πολιτικών για την αποτελεσματική λειτουργία και βιωσιμότητα του εν λόγω τομέα
- Έχει αποδειχθεί πως τέτοιου είδους μελέτες συμβάλλουν σημαντικά στη βελτίωση της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας, όπως ενδεικτικά αποτελεί η περίπτωση της πόλης του Μπιλμπάο στη Ισπανία, με το Μουσείο Guggenheim να μετατρέπεται σε βασικό πυλώνα ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας και της μετατροπής της πόλης σε διεθνές πόλο πολιτισμού και προορισμό πολιτιστικού τουρισμού
- Ο τομέας του πολιτισμού αναδεικνύεται σε βασική πηγή οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής για τα κράτη σε εθνικό και περιφερειακό / τοπικό επίπεδο
- Αποδεικνύεται η στενή σύνδεση του τομέα του πολιτισμού με αυτόν του τουρισμού και αντίστροφα

4. Μέθοδοι και υποδείγματα αποτίμησης των επιπτώσεων πολιτιστικών επενδύσεων

Διεθνώς εφαρμόζονται διάφορες μεθοδολογικές προσεγγίσεις για την ποσοτική εκτίμηση των επιπτώσεων για την κοινωνία και την οικονομία από τη λειτουργία ενός φορέα ή από την υλοποίηση μιας επένδυσης / έργου πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Οι προσεγγίσεις αυτές μπορούν να διακριθούν στις ακόλουθες βασικές κατηγορίες:

4.1 Έρευνα πεδίου

Η έρευνα πεδίου είναι μια μέθοδος ποιοτικής έρευνας και χρησιμοποιείται κυρίως σε έρευνες όπου οι καταστάσεις μεταβάλλονται στο χρόνο και ποσοτικοποιούνται δύσκολα. Κατά την διεξαγωγή της έρευνας πεδίου, ο ενδιαφερόμενος διενεργεί πρωτογενή έρευνα αναγνώρισης των αποτελεσμάτων εξαιτίας μιας μεμονωμένης οικονομικής πράξης, ή της γενικότερης λειτουργίας ενός φορέα / επιχείρησης σε μια περιοχή.

4.2 Ανάλυση μέσω υφιστάμενων δεικτών

Σε αυτή την περίπτωση, ο ενδιαφερόμενος βασίζεται στη χρησιμοποίηση προγενέστερων στατιστικών στοιχείων (π.χ. για τα εισοδήματα ή την απασχόληση μιας περιοχής) ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας από παρεμφερή έργα, προκειμένου να εκτιμηθούν οι μελλοντικές μεταβολές από την υλοποίηση μιας εξεταζόμενης επένδυσης.

4.3 Ανάλυση εισροών – εκροών

Πραγματοποιείται ανάλυση των δεδομένων, μέσω αποτύπωσης της αλληλεξάρτησης όλων των κλάδων της οικονομίας. Το μοντέλο εισροών – εκροών αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο μια μεταβολή στη ζήτηση ενός αγαθού επηρεάζει την παραγωγή των λοιπών τομέων της οικονομίας. Από την επεξεργασία ενός πίνακα Εισροών – Εκροών είναι δυνατόν να εξαχθούν πολλαπλασιαστές οι οποίοι δίνουν μια εποπτική εικόνα του πως η υλοποίηση μιας επένδυσης και τις συσχετιζόμενες μεταβολές στη ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών επιδρούν στην απασχόληση του συνόλου της οικονομίας.

4.4 Μακροοικονομικά μοντέλα γενικής ισορροπίας

Οι μεταβολές στην τελική ζήτηση αποτελούν το σημείο εκκίνησης της ανάλυσης, συνδέονται όμως με τις συναρτήσεις παραγωγής ανά κλάδο, στις οποίες ενσωματώνεται το κεφάλαιο, η ενέργεια, η απασχόληση και τα ενδιάμεσα αγαθά. Μέσω των εξισώσεων αυτών για κάθε μεταβολή της ζήτησης προσδιορίζεται μια νέα κατάσταση ισορροπίας της οικονομίας, και έτσι μπορούν να εξετασθούν μεταξύ άλλων οι επιπτώσεις συγκεκριμένων επενδύσεων στην οικονομία.

4.5 Υβριδικές προσεγγίσεις

Η παρούσα κατηγορία συνδυάζει άνω του ενός εκ των προαναφερθέντων προσεγγίσεων, για την εκπόνηση μελέτης κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων.

Στο πλαίσιο του παρόντος έργου ο Σύμβουλος (Deloitte) εφάρμοσε μια **Υβριδική Προσέγγιση ανάλυσης**, συνδυάζοντας την **πρωτογενή έρευνα** (έρευνα μέσω ερωτηματολογίων που απεστάλησαν σε ενδεικτικούς φορείς του πολιτισμού) και την εφαρμογή **του μοντέλου Εισροών και Εκροών** για την αποτύπωση των **άμεσων έμμεσων και πολλαπλασιαστικών ωφελειών** στην τοπική οικονομία από τα έργα του πολιτισμού.

5. Μεθοδολογία μελέτης

Στις ακόλουθες ενότητες παρατίθεται αναλυτικά η μεθοδολογία που αξιοποιήθηκε και εφαρμόστηκε αναφορικά με τη διαδικασία της μέτρησης των οικονομικών επιπτώσεων από τα έργα του πολιτισμού, καθώς επίσης παρουσιάζεται και ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η συλλογή στοιχείων και δεδομένων.

5.1 Μοντέλο ανάλυσης δεδομένων - «Εισροών- Εκροών»

Η παρούσα μελέτη βασίζεται στη μεθοδολογία του μοντέλου εισροών-εκροών (input-output model) η οποία αποτυπώνει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, το μοντέλο απεικονίζει τις **διακλαδικές σχέσεις** εντός μιας οικονομίας, δείχνοντας πώς η **παραγωγή από έναν τομέα** μπορεί να γίνει **εισροή** σε έναν άλλο τομέα. Η ξεχωριστή αξία αυτού του μοντέλου είναι η ικανότητα να αποτυπώνει τόσο τη συμβολή που έχει κάθε τομέας άμεσα (μέσω των δραστηριοτήτων του) όσο και λόγω των δευτερογενών επιδράσεων δηλαδή έμμεσα (μέσω της αλυσίδας εφοδιασμού και των καταναλωτικών δαπανών που προκύπτουν από την άμεση δραστηριότητα στον τομέα). Οι διαδοχικοί γύροι των δαπανών που προκύπτουν ως συνέπεια των άμεσων και έμμεσων επιπτώσεων αντιπροσωπεύονται στα αποτελέσματα της εθνικής οικονομίας. Αυτά τα αποτελέσματα είναι γνωστά ως, επαγωγικές ή πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις. Εν προκειμένω, οι άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις αντικατοπτρίζουν το οικονομικό σύστημα του κάθε φορέα πολιτισμού ενώ οι επαγωγικές επιπτώσεις τον ευρύτερο του οικονομικό χώρο. Το συνολικό οικονομικό αποτέλεσμα του εκάστοτε έργου πολιτισμού αποτελεί το άθροισμα των άμεσων, των έμμεσων και επαγωγικών επιπτώσεων.

Η πραγματοποίηση του κάθε έργου πολιτισμού συνεπάγεται και την αλληλεπίδραση με διάφορους τομείς της περιφερειακής οικονομίας, τόσο κατά τη **φάση της κατασκευής** όσο και κατά την **διάρκεια λειτουργίας** της κάθε **εγκατάστασης (έργο πολιτισμού)**. Ακόμα, δεν πρέπει να παραλείπονται και οι αλληλεπιδράσεις με τις τοπικές επιχειρήσεις που δημιουργούνται από τις δαπάνες των επισκεπτών που προκύπτουν από αυτά τα έργα πολιτισμού.

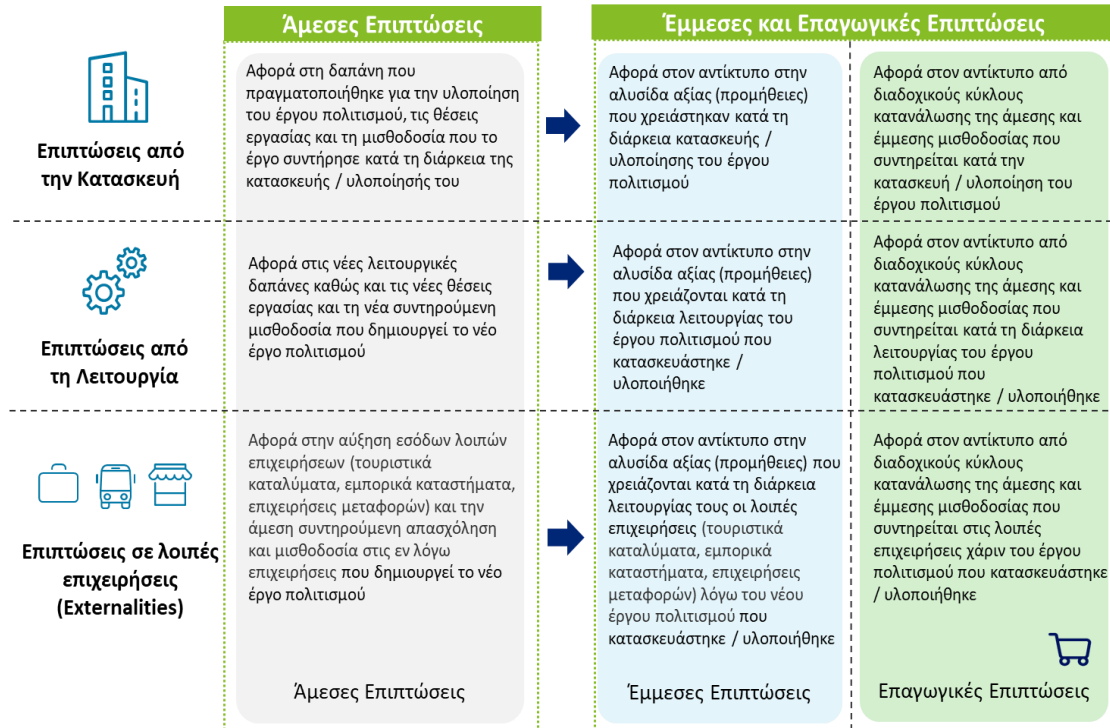
Κατά την κατασκευή των έργων, προσλαμβάνεται προσωπικό το οποίο απασχολείται άμεσα στο φορέα για την υλοποίηση του έργου. Οι προσλήψεις αυτές επιφέρουν έξοδα μισθοδοσίας (άμεσες επιπτώσεις) και οι δαπάνες αυτές με τη σειρά τους εισρέουν στο γενικότερο οικονομικό σύστημα (επαγωγικές επιπτώσεις). Η μισθοδοσία του προσωπικού που απασχολείται άμεσα στο φορέα για την υλοποίηση του έργου δεν αποτελεί τη μόνη δαπάνη. Μέρος αυτής της δαπάνης διοχετεύεται σε τρίτους μέσω εργολαβιών ή αναθέσεων (έμμεσες επιπτώσεις), οι οποίοι με τη σειρά τους ξοδεύουν ένα μέρος των χρημάτων τους για την διατήρηση ή δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και ένα άλλο για την αγορά υλικών και υπηρεσιών. Αντίστοιχα, οι συγκεκριμένες δαπάνες εισρέουν στο σύστημα και παράγουν ένα επιπλέον όφελος στην εθνική οικονομία (επαγωγικές επιπτώσεις).

Κατά τη διάρκεια λειτουργίας των εγκαταστάσεων (αρχαιολογικοί χώροι / μνημεία, μουσεία, εκδηλώσεις, ψηφιακά έργα), έχοντας ολοκληρώσει τα έργα που μελετώνται, δημιουργούνται έσοδα από τα οποία οι φορείς είναι ικανοί να φέρουν εις πέρας τις υποχρεώσεις τους. Πιο συγκεκριμένα, από τη λειτουργία προκύπτουν δαπάνες μισθοδοσίας (άμεσες επιπτώσεις), όπου εξετάζεται και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας που μπορεί να έχουν προκύψει από τη λειτουργία, αλλά και δαπάνες σχετικές με την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών (έμμεσες επιπτώσεις). Οι δαπάνες μισθοδοσίας με τη σειρά τους εισρέουν στο οικονομικό και παράγουν ένα πολλαπλασιαστικό όφελος, ενώ οι δαπάνες για προμήθειες και υλικά αποτελούν τις έμμεσες δαπάνες λειτουργίας των φορέων οι οποίες στην πορεία δημιουργούν ένα επιπλέον πολλαπλασιαστικό όφελος για την οικονομία.

Άλλος ένας κλάδος της εθνικής οικονομίας που επωφελείται από την υλοποίηση των έργων είναι οι **τοπικές επιχειρήσεις δηλαδή το εξωτερικό περιβάλλον των εγκαταστάσεων αυτών (externalities)**. Ειδικότερα, ο απώτερος σκοπός της υλοποίησης των έργων αυτών, είναι η ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος της χώρας και μέσω αυτής να προκύψει η επιπλέον προσέλκυση επισκεπτών στις εγκαταστάσεις. Οι επιπλέον επισκέπτες (εγχώριοι και τουρίστες) με τη σειρά τους θα ξοδέψουν άμεσα τα χρήματά τους στις τοπικές επιχειρήσεις. Αντίστοιχα, οι τοπικές επιχειρήσεις θα διοχετεύσουν μέρος των εσόδων τους στην τοπική αλυσίδα αξίας, μεγεθύνοντας παραπάνω το πολλαπλασιαστικό όφελος για την οικονομία. Οι βασικοί κλάδοι στους οποίους οι δαπάνες μπορούν να επηρεάσουν θετικά την

τοπική οικονομία είναι τα καταλύματα, οι υπηρεσίες εστίασης, το λιανικό εμπόριο/εμπορικές επιχειρήσεις και οι μεταφορές.

Όλα τα παραπάνω, αποτυπώνονται στο παρακάτω σχήμα του Μοντέλου Εισροών- Εκροών που ακολουθήθηκε κατά τη διάρκεια της ανάλυσης:



Σχήμα 1: Μοντέλο Εισροών - Εκροών (Επεξεργασία Deloitte)

Η μέθοδος εισροών – εκροών (E-E) αναφέρεται σε ένα θεώρημα του **Leontief** και αποτελεί μια προσαρμογή της νεοκλασικής θεωρίας γενικής ισορροπίας στην εμπειρική μελέτη της ποσοτικής αλληλεξάρτησης μεταξύ των οικονομικών δραστηριοτήτων μιας χώρας. Η μέθοδος E-E αποτελεί ένα σύστημα που καταγράφει, απεικονίζει, περιγράφει, αναλύει και ποσοτικοποιεί στον λεγόμενο Πίνακα Εισροών – Εκροών (Transaction Input – Output Table), τις διάφορες συναλλαγές δραστηριότητες και αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των διαφόρων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας που λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, συνήθως ένα έτος, στην οικονομία μιας χώρας ή μιας Περιφέρειας (Χ. Τζήμος 2006, «Η ανάλυση Δεδομένων στις Διακλαδικές Σχέσεις και Δομές της Ελληνικής Οικονομίας»).

Οι ροές των συναλλαγών μεταξύ των διαφόρων τομέων της οικονομίας περιγράφονται στον πίνακα ενδιάμεσης ανάλωσης, ο οποίος είναι ο πίνακας με τη σημαντικότερη πληροφορία. Οι γραμμές του πίνακα περιγράφουν τη διανομή του παραγόμενου προϊόντος κάθε τομέα-κλάδου προς τους υπόλοιπους τομείς-κλάδους του συστήματος (ενδιάμεση ζήτηση), ενώ οι στήλες περιγράφουν τη σύνθεση των παραγωγικών εισροών οι οποίες απαιτούνται για την παραγωγή του τελικού προϊόντος κάθε κλάδου από τους υπόλοιπους κλάδους του συστήματος (ενδιάμεση προσφορά).

Ο πίνακας E-E παρουσιάζει τις δαπάνες κάθε κλάδου οι οποίες προκύπτουν από τις ενδιάμεσες αγορές αγαθών, είτε από τον κλάδο ή τους άλλους κλάδους της οικονομίας, από τις εισαγωγές αγαθών από τον υπόλοιπο κόσμο και τις πληρωμές συντελεστών παραγωγής (μισθοί, ενοίκια κλπ). Επίσης παρουσιάζει τις πωλήσεις – έσοδα κάθε κλάδου, δηλαδή τις πωλήσεις αγαθών στους άλλους κλάδους της οικονομίας ως ενδιάμεσες εισροές και στην τελική ζήτηση (κατανάλωση νοικοκυριών, κατανάλωση δημοσίου τομέα, σχηματισμός κεφαλαίου και εξαγωγές). Οι διακλαδικές αυτές σχέσεις, η ροή δηλαδή αγαθών μεταξύ των διαφόρων κλάδων καθώς και η αλληλεξάρτησης τους, περιγράφονται μέσα από γραμμικές εξισώσεις που απεικονίζονται στον Πίνακα Εισροών – Εκροών.

Ένας τυπικός πίνακας εισροών-εκροών υποδιαιρείται κυρίως σε τρία τμήματα-πίνακες:

- Τμήμα I: πίνακας ενδιάμεσης ανάλωσης
- Τμήμα II: πίνακας τελικής ζήτησης
- Τμήμα III: πίνακας αρχικών εισροών

Υπάρχει και ένα τέταρτο τμήμα στο κάτω δεξιό μέρος του πίνακα, όπου καταχωρούνται οι αξίες που προσθέτουν οι καταναλωτές στο τελικό προϊόν. Για το τεταρτημόριο αυτό, του πίνακα πρωτογενών εισροών στην τελική ζήτηση, σπάνια υπάρχουν πληροφορίες.

Εκροές \ Εισροές	Πρωτογενής Τομέας	Δευτερογενής Τομέας	Τριτογενής Τομέας	Ιδιωτική - Δημόσια Κατανάλωση	Ακαθάριστες Επενδύσεις Πάγιου Κεφαλαίου	Αποσβέσεις	Εξαγωγές	Σύνολο Ζήτησης
	Πρωτογενής Τομέας	Τμήμα I: Ενδιάμεση Ανάλωση			Τμήμα II: Τελική Ζήτηση			
Δευτερογενής Τομέας								
Τριτογενής Τομέας								
Αμοιβές Εργαζομένων	Τμήμα III: Αρχικών Εισροών			Τμήμα IV: Αρχικών Εισροών Τελικής Ζήτησης				
Φόροι Επιδοτήσεις								
Ανάλωση Κεφαλαίου								
Εισαγωγές								
Σύνολο Παραγωγής								

Σχήμα 2: Γενικός Πίνακας Εισροών Εκροών

Οι γραμμές στους πίνακες I και II απεικονίζουν τις εκροές, ανά τομέα, των προϊόντων σε διάκριση μεταξύ ενδιάμεσης ανάλωσης και τελικής ζήτησης. Οι στήλες των πινάκων I και III δείχνουν τις εισροές ανά τομέα που διακρίνονται σε ενδιάμεσες και αρχικές εισροές. Το άθροισμα των χρηματικών ροών μίας γραμμής του Πίνακα αντιστοιχεί στο σύνολο της παραγωγής του τομέα που περιγράφεται από τη συγκεκριμένη γραμμή, είτε αυτή αναλώθηκε από άλλους τομείς για την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, είτε πήγε στην τελική κατανάλωση. Από την άλλη πλευρά, το άθροισμα των χρηματικών ροών μίας στήλης του Πίνακα δείχνει τις δαπάνες του τομέα που περιγράφεται από τη συγκεκριμένη στήλη, είτε αυτές διοχετεύονται σε ενδιάμεσες αγορές, είτε σε αρχικές εισροές – προστιθέμενη αξία και εισαγωγές. Το σύνολο της γραμμής κάθε τομέα ισούται με το σύνολο της στήλης του αντίστοιχου τομέα.

Παρακάτω παρουσιάζεται ένα μέρος ενός ενδεικτικού Πίνακα Εισροών – Εκροών που προέρχεται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) ώστε να γίνει αντιληπτή η μορφή του. Για τις ανάγκες της συγκεκριμένης μελέτης χρησιμοποιήθηκε ο πιο πρόσφατος πίνακας Εισροών – Εκροών της ΕΛΣΤΑΤ ο οποίος δημοσιεύθηκε το 2019⁶:

Πίνακας 2: Παράδειγμα Πίνακα Εισροών Εκροών (Επεξεργασία Deloitte)

	ΠΡΟΪΟΝΤΑ (CRA*64)	Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	Δασοκομία και υλοτομία	Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	Τελική καταναλωτική δαπάνη	Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	Εξαγωγές FOB	Σύνολο χρήσεων σε βασικές τιμές
	ΠΡΟΪΟΝΤΑ (CRA*64)	CRA_A01	CRA_A02	CRA_A03	P3	P5	P6	TUBP
CRA_A01	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1.474	10	1	3.898	148	1.216	11.468
CRA_A02	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	0	5	0	128	1	9	208
CRA_A03	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα- προϊόντα υδατοκαλλιέργειας- υποστηρικτικές προς την αλιεία	0	0	72	367	-6	416	937
CRA_TOTAL	Σύνολο	4.521	48	276	157.172	19.150	42.536	344.141
	Προστιθέμενη αξία, ακαθάριστη	5.180	133	563				
	Προϊόν	10.024	185	871				
	Εισαγωγές cif εντός ΕΕ	681	18	48				
	Προσφορά σε βασικές τιμές	11.468	208	937				

Η θεωρία της μεθοδολογίας ενός πίνακα Εισροών – Εκροών εφαρμόζει τις ακόλουθες παραδοχές:

- Κάθε προϊόν ή ομάδα προϊόντων διατίθεται από μια βιομηχανία ή έναν παραγωγικό κλάδο. Έτσι, με βάση αυτή την υπόθεση συνεπάγεται ότι:
 - μόνο μια μέθοδος χρησιμοποιείται για την παραγωγή της ομάδας προϊόντων και
 - κάθε παραγωγικός κλάδος παράγει ένα μόνο προϊόν.
 - κάθε παραγωγικός κλάδος χρησιμοποιεί το ίδιο επίπεδο τεχνολογίας
- Το συνολικό αποτέλεσμα της διεξαγωγής διαφόρων τύπων παραγωγής είναι το άθροισμα των επί μέρους αποτελεσμάτων αποκλείοντας την ύπαρξη εξωτερικών οικονομιών.

5.2 Πολλαπλασιαστές Εισροών- Εκροών

Οι συνολικές επιπτώσεις που μπορεί να προκληθούν στην οικονομία από μια εξωγενή μεταβολή στην τελική ζήτηση για το προϊόν ενός κλάδου μπορούν να εκτιμηθούν από τους πολλαπλασιαστές Εισροών – Εκροών. Ο κάθε κλάδος έχει το δικό του πολλαπλασιαστή που εκφράζει τη συνολική μεταβολή στο εισόδημα και στο προϊόν της οικονομίας, η οποία προέρχεται από τη μεταβολή της τελικής ζήτησης κατά μια μονάδα. Η τιμή του εκάστοτε πολλαπλασιαστή προκύπτει από την επεξεργασία **του πίνακα εισροών και εκροών και τη χρήση της μεθόδου της αντίστροφης μήτρας⁷ του Leontief (I-A)⁻¹** και εκφράζεται με 2 διαφορετικούς τύπους:

⁶ Ο πίνακας είναι διαθέσιμος στον σύνδεσμο: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL38/>

⁷ Ο προσδιορισμός των άμεσων και έμμεσων μεταβολών αποτελεί ένα από τους κυριότερους στόχους της ανάλυσης εισροών εκροών. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με την αντίστροφη μιας μήτρας που σχηματίζεται από την αφαίρεση της μήτρας των τεχνολογικών συντελεστών (A) από τη μοναδιαία μήτρα. Η μήτρα αυτή ονομάζεται αντίστροφη μήτρα Leontief ή μήτρα πολλαπλασιαστής. Τα στοιχεία της αντίστροφης μήτρας Leontief καλούνται συντελεστές αλληλεξάρτησης και δείχνουν τα συνολικά αποτελέσματα (άμεσα, έμμεσα και επαγωγικά), που προκαλεί στην οικονομία, η μεταβολή της τελικής ζήτησης κατά μια μονάδα. (Ρομπόλη, Μαρκάκη, Μιχαηλίδης, Διακλαδικές Σχέσεις στην Ελληνική Οικονομία, 2010).

A. Πολλαπλασιαστής εκροής τύπου I ή πολλαπλασιαστής έμμεσων επιπτώσεων:

Ο πολλαπλασιαστής τύπου I, εκτιμά την άμεση (direct) και έμμεση (indirect) αύξηση της παραγωγής σε όλους τους κλάδους της οικονομίας με βάση την αύξηση της τελικής ζήτησης ενός κλάδου κατά μία μονάδα. Στη προκειμένη περίπτωση η ζήτηση των νοικοκυριών αποτελεί μέρος της τελικής ζήτησης και είναι εξωγενής σε σχέση με τους υπόλοιπους παραγωγικούς κλάδους (ανοιχτό υπόδειγμα εισροών-εκροών).

B. Πολλαπλασιαστής εκροής τύπου II ή συνολικός πολλαπλασιαστής ή πολλαπλασιαστής επαγωγικών επιπτώσεων

Ο πολλαπλασιαστής τύπου II, ο οποίος εκτιμά την άμεση, έμμεση και επαγωγική (induced) αύξηση της παραγωγής σε όλους τους κλάδους της οικονομίας σε περίπτωση αύξησης της τελικής ζήτησης στην εκροή του εκάστοτε κλάδου κατά μία μονάδα. Στην περίπτωση αυτή ο κλάδος της τελικής κατανάλωσης των νοικοκυριών μετακινείται από την τελική ζήτηση και τοποθετείται μαζί με τους τεχνολογικά αλληλεξαρτώμενους κλάδους του πίνακα Εισροών-Εκροών (κλειστό υπόδειγμα εισροών-εκροών). Αναλυτικότερα, το εισόδημα που δημιουργείται από τη διαδικασία παραγωγής μιας επιπρόσθετης μονάδας για την τελική ζήτηση θα προκαλέσει περαιτέρω μεταβολές στη κατανάλωση, στην παραγωγή, στην απασχόληση, στο εισόδημα και στις υπόλοιπες πρωτογενείς εισροές και για μια σειρά διαδοχικών κύκλων.

Οι πλέον διαδεδομένοι πολλαπλασιαστές για την ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων ενός κλάδου στην οικονομία είναι οι:

- **Πολλαπλασιαστές παραγόμενου προϊόντος:** Δείχνει τη συνολική μεταβολή της παραγωγής της οικονομίας που απαιτείται για την ικανοποίηση της μεταβολής της τελικής ζήτησης κατά μια μονάδα του υπό εξέταση κλάδου / προϊόντος, όταν η τελική ζήτηση των υπολοίπων προϊόντων της οικονομίας παραμένει σταθερή.
- **Πολλαπλασιαστές εισοδήματος:** Ο πολλαπλασιαστής εισοδήματος εκτιμά την συνολική μεταβολή στο εισόδημα των νοικοκυριών που προέρχεται από μια μοναδιαία μεταβολή στη τελική ζήτηση για το προϊόν ενός κλάδου.
- **Πολλαπλασιαστές απασχόλησης:** Ο πολλαπλασιαστής απασχόλησης εκτιμά τη σχέση μεταξύ της μεταβολής της τελικής ζήτησης ενός συγκεκριμένου κλάδου και της απασχόλησης που απαιτείται για την εκπλήρωση της. Εκφράζεται σε φυσικές μονάδες (αριθμός απασχολούμενων ή ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης ανά εκατ. €, και όχι σε αξίες δηλαδή κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος) και δείχνει την άμεση μεταβολή στον αριθμό των απασχολούμενων ενός κλάδου από τη μεταβολή κατά μία μονάδα της εκροής του συγκεκριμένου κλάδου.

Για τους σκοπούς της ανάλυσης των επιπτώσεων των έργων πολιτισμού, υπολογίστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν οι Πολλαπλασιαστές Τύπου II ανά Περιφέρεια (regional multipliers) για τις τρεις ξεχωριστές κατηγορίες (Προϊόν, Εισόδημα και Απασχόληση) για τον πίνακα E-E.

Πρακτικά, τα έργα που αναλύονται στην παρούσα μελέτη αφορούν οκτώ Περιφέρειες, όπως παρουσιάζεται στην επόμενη ενότητα, συνεπώς για τους σκοπούς της ανάλυσης χρησιμοποιούνται οκτώ διαφορετικοί Πολλαπλασιαστές Τύπου II για τις τρεις κατηγορίες (Προϊόν, Εισόδημα και Απασχόληση) για τον πίνακα E-E. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η πλέον ακριβής καταγραφή των πολλαπλασιαστικών ωφελειών για κάθε έργο, καθώς οι Πολλαπλασιαστές ανά Περιφέρεια είναι πιο αντιπροσωπευτικοί για το κάθε έργο βάσει της Περιφέρειας στην οποία υλοποιήθηκε, σε σχέση με τους πολλαπλασιαστές εθνικής εμβέλειας.

Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι η εύρεση των πολλαπλασιαστών τύπου II είναι το πρώτο βήμα προς τον υπολογισμό των επιπτώσεων. Το δεύτερο βήμα είναι να διαπιστωθούν ποιοι είναι οι κλάδοι της οικονομίας που επηρεάζονται από τα έργα και σύμφωνα με αυτούς αξιοποιήθηκαν και αντίστοιχοι πολλαπλασιαστές τύπου II του κάθε κλάδου. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε βασίζεται σε λογικές υποθέσεις και παρουσιάζεται παρακάτω:

Κατασκευή: Για την ερμηνεία των επιπτώσεων κατά την διάρκεια της κατασκευής, οι δαπάνες της κατασκευής μοιράζονται στους κλάδους κατασκευών, μηχανημάτων και εξοπλισμών του πίνακα Ε-Ε με τα αντίστοιχα ποσοστά.⁸

Για την εύρεση των επιπτώσεων της επιπλέον μισθοδοσίας που προκύπτει από τα άτομα που θα απασχοληθούν άμεσα για την υλοποίηση των έργων, χρησιμοποιούνται όλοι οι κλάδοι του πίνακα Ε-Ε με τα αντίστοιχα ποσοστά τους, καθώς συμβάλλουν στο συνολικό παραγόμενο προϊόν της χώρας. Αυτό γίνεται, διότι οι πολίτες με τη σειρά τους, αξιοποιώντας τη μισθοδοσία τους θα συμβάλλουν στην οικονομία της χώρας μέσα από το «καλάθι των αγορών» τους το οποίο μοιράζεται σε όλους τους κλάδους. Η ερμηνεία των επιπτώσεων μέσω του καλαθιού αγορών είναι σπουδαίας σημασίας μιας και το καλάθι των αγορών αναφέρεται στο σύνολο των προϊόντων ή υπηρεσιών που αντιπροσωπεύουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες που αγοράζονται σε ένα διάστημα καταναλώνοντας αυτή τη μισθοδοσία. Αυτά τα αγαθά και οι υπηρεσίες, μπορεί να είναι τρόφιμα, ένδυση, μεταφορές και άλλα. Καταληκτικά, για τη ανάλυση της μισθοδοσίας αξιοποιούνται οι Πολλαπλασιαστές Τύπου II (Παραγόμενου Προϊόντος, Εισοδήματος και Απασχόλησης) για όλους τους κλάδους της οικονομίας.

Λειτουργία: Για την ερμηνεία των επιπτώσεων κατά τη διάρκεια της λειτουργίας, οι δαπάνες της λειτουργίας μοιράζονται σε κλάδους υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και επαγγελματικών υπηρεσιών του πίνακα Ε-Ε με τα αντίστοιχα ποσοστά⁹,

Για την εύρεση των επιπτώσεων της επιπλέον μισθοδοσίας ακολουθείται παρόμοια διαδικασία με αυτήν της κατασκευής.

Εξωτερικό περιβάλλον (Externalities) : Για την ερμηνεία των επιπτώσεων στις τοπικές επιχειρήσεις, χρησιμοποιήθηκε η εκτίμηση εσόδων που πραγματοποιούνται από τους επιπλέον επισκέπτες οι οποίοι έχουν προκύψει από την υλοποίηση των έργων. Αυτά τα έσοδα, αφορούν τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και εστιατόρια, τις εμπορικές επιχειρήσεις και τις μεταφορές. Συνεπώς, αξιοποιήθηκαν οι Πολλαπλασιαστές Τύπου II (Παραγόμενου Προϊόντος, Εισοδήματος και Απασχόλησης) για τους ακόλουθους κλάδους του πίνακα Εισροών - Εκροών:

- Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός των μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών
- Υπηρεσίες χερσαίων μεταφορών και μεταφορές μέσω αγωγών
- Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης

5.3 Επιλογή Δείγματος Ανάλυσης

Η διαδικασία ανάλυσης και επεξεργασίας των δεδομένων πραγματοποιήθηκε σε 3 φάσεις:

Α) Επιλογή δείγματος για την έρευνα πεδίου σε 12 επιλεγμένους φορείς του πολιτισμού προκειμένου να διεξαχθούν συμπεράσματα σε επίπεδο κατηγορίας έργου (π.χ. Μουσείο, Αρχαιολογικός χώρος κ.α.)

Β) Επιλογή δείγματος 27 έργων πολιτισμού προκειμένου να διεξαχθούν συμπεράσματα για τις επιπτώσεις των διαφορετικών τύπου έργων ανά Περιφέρεια

Γ) Ανάλυση των συνολικών προϋπολογισμών των επενδύσεων στον τομέα του πολιτισμού εντός του πλαισίου του ΕΣΠΑ 2014-2020 ανά Περιφέρεια προκειμένου να διεξαχθούν συμπεράσματα για το σύνολο των έργων πολιτισμού της χώρας

⁸ Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Συμβούλου: Τα μηχανήματα και οι εξοπλισμοί αποτελούν το 30% και οι κατασκευές και οι κατασκευαστικές εργασίες το 70%. Αντίστοιχα, για τα ψηφιακά έργα επηρεάζεται ο κλάδος του προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών συμβουλευτικής και συναφών υπηρεσιών πληροφορικής όπου το ποσοστό ανέρχεται σε 100%.

⁹ Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Συμβούλου: Ηλεκτρισμός, φυσικό αέριο, αέριο, 40%, Φυσικό νερό, παροχή νερού, 20%, Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς, 10% και υπηρεσίες ασφαλείας και έρευνας, υπηρεσίες σε κτίρια, 30%

A) Επιλογή αρχικού δείγματος έρευνας πεδίου

Η επιλογή του δείγματος των υπό εξέταση φορέων, πραγματοποιήθηκε σε συμφωνία με την Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ του Υπουργείου Πολιτισμού (ΕΔΕΠΟΛ) και αφορά επιλεγμένα έργα πολιτισμού που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του ΕΣΠΑ 2014-2020 σε διαφορετικές Περιφέρειες της χώρας.

Το δείγμα αποτελείται από **δώδεκα (12) έργα** συνολικού Π/Υ: **€31.270.594 εκατ.**, καταναμημένα ως εξής:

- Τέσσερα (4) έργα σε **αρχαιολογικούς χώρους ή επισκέψιμα μνημεία**, περιλαμβάνοντας **δυο (2) χώρους μεγάλης επισκεψιμότητας και δυο (2) χαμηλής ή μέτριας επισκεψιμότητας**:
 - ο Αρχ. Ολυμπία – Π/Υ €0,6 εκατ.
 - ο Κνωσός – Π/Υ €1,0 εκατ.
 - ο Αρχ. Θέατρο Λάρισας – Π/Υ €6,7 εκατ.
 - ο Αρχ. Θέατρο Δωδώνης – Π/Υ €4,4 εκατ.
- Τέσσερα (4) έργα σε **μουσεία** εκ των οποίων τα **δύο (2) μεγάλης επισκεψιμότητας και δύο (2) μέτριας ή χαμηλής επισκεψιμότητας**:
 - ο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων – Π/Υ €3,2 εκατ.
 - ο Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών, Βεργίνα – Π/Υ €3,6 εκατ.
 - ο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης – Π/Υ €2,9 εκατ.
 - ο Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας «Αρέθουσα» – Π/Υ €1,2 εκατ.
- Δύο (2) έργα τα οποία αφορούν σε **εκδηλώσεις σύγχρονου πολιτισμού**
 - ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης – Π/Υ €5,3 εκατ.
 - ο Ελληνικό Φεστιβάλ Αθηνών- Επιδάουρου – Π/Υ €1,6 εκατ.
- Δύο (2) έργα τα οποία αφορούν σε **ψηφιακές δράσεις προβολής μουσείων και αρχαιολογικών χώρων**
 - ο Απτέρα Χανίων – Π/Υ €0,3 εκατ.
 - ο Ψηφιακός Οδηγός Κνωσού – Π/Υ €0,3 εκατ.

Για τους σκοπούς της συλλογής στοιχείων ο σύμβουλος συνέταξε σχετικό ερωτηματολόγιο, το οποίο περιείχε μια σειρά από ερωτήματα επί των γενικότερων χαρακτηριστικών και ποσοτικών μεγεθών:

1. του έργου που υλοποιήθηκε ή βρίσκεται στη διαδικασία υλοποίησης (π.χ. ύψος Π/Υ, Περιφερειακή κατανομή, είδος έργου ή φορέα υλοποίησης κ.α.)
2. της λειτουργίας του υπό εξέταση φορέα (π.χ. αριθμός προσωπικού που απασχολείται στο φορέα ανεξάρτητα από την υλοποίηση του έργου, έσοδα από τη λειτουργία του φορέα κ.α.)
3. της μελλοντικής λειτουργίας του έργου ως μέρος της γενικότερης λειτουργίας του φορέα (π.χ. ποσοστά εσόδων-εξόδων του φορέα ως απόρροια λειτουργίας του έργου, ποσοστό αύξησης των επισκεπτών ως απόρροια υλοποίησης του έργου κ.α.).

Οι μεταβλητές και τα δεδομένα που ζητήθηκαν εντός του ερωτηματολογίου παρουσιάζονται αναλυτικά στην Ενότητα 5.4.

B) Επιλογή διευρυμένου δείγματος

Για τους σκοπούς της εξέτασης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων του πολιτισμού σε επίπεδο Περιφέρειας σε συνεργασία με την ΕΔΕΠΟΛ συλλέχθηκαν στοιχεία για **27 αντιπροσωπευτικά έργα** (1 έως 3 έργα ανά Περιφέρεια) συνολικού Π/Υ **€45 εκατ.** Το διευρυμένο αυτό δείγμα περιλαμβάνει τα ακόλουθα έργα:

Πίνακας 3: Διευρυμένο δείγμα έργων πολιτισμού

Φορέας	Έργο	Περιφέρεια	Πόλη / Περιοχή	Π/Υ σε € (Χωρίς ΦΠΑ)	ΦΠΑ
Διεύθυνση Προστασίας και Αναστήλωσης Νεότερων και Σύγχρονων Μνημείων	Ολοκλήρωση κτηριακού συγκροτήματος Εθνικής Πινακοθήκης και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου - (Β' Φάση Υλοποίησης / ΕΣΠΑ 2014-2020)	Αττική	Αθήνα	3.949.205	947.809
Διεύθυνση Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων	Στερέωση, Αποκατάσταση και Ανάδειξη Αρχαιολογικού Χώρου Ελευσίνας - Φάση Α'	Αττική	Ελευσίνα	2.414.404	317.692
Εφορεία Αρχαιοτήτων Λέσβου	Αποκατάσταση, Συντήρηση και Ανάδειξη του Αρχαιολογικού Χώρου Πολιόχνης Λήμνου	Βόρειο Αιγαίο	Λήμνος	2.616.712	213.188
Εφορεία Αρχαιοτήτων Λέσβου	Στερέωση και Αποκατάσταση του Β.Α. Περιβολου (Τμήματος Β) του Επάνω Κάστρου και Ανάπλαση μιας Οικίας Οθωμανικών Χρόνων στο Κάτω Κάστρο Μυτιλήνης	Βόρειο Αιγαίο	Μυτιλήνη	2.143.910	206.090
Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας	Αποκατάσταση Ξενοκράτειου κτηρίου στο Μεσολόγγι και μετατροπή του σε Μουσείο	Δυτική Ελλάδα	Μεσολόγγι	1.851.121	406.830
Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας Και Λευκάδας	Στερέωση, αποκατάσταση και ανάδειξη αρχαίου Θεάτρου Οινιαδών	Δυτική Ελλάδα	Μεσολόγγι	646.409	53.591
Εφορεία Αρχαιοτήτων Φλώρινας	Αποκατάσταση και ανάδειξη της ακρόπολης και τμήματος του νοτίου πλατώματος Ελληνιστικής Πόλης Πετρών Αμυνταίου (Β' Φάση)	Δυτική Μακεδονία	Αμύνταιο	832.463	67.537
Εφορεία Αρχαιοτήτων Φλώρινας	Αποκατάσταση – Ανάδειξη Μνημείων Ασκητισμού Πρεσπών	Δυτική Μακεδονία	Πρέσπες	577.381	62.384
Εφορεία Αρχαιοτήτων Λασιθίου (Άγιος Νικόλαος)	Οργάνωση Μόνιμης Έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Αγίου Νικολάου	Κρήτη	Άγιος Νικόλαος	2.449.197	485.116
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηρακλείου	Οργάνωση Μόνιμης Έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσαράς	Κρήτη	Μεσαρά	1.990.978	405.120

Φορέας	Έργο	Περιφέρεια	Πόλη / Περιοχή	Π/Υ σε € (Χωρίς ΦΠΑ)	ΦΠΑ
Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας	Βασικές υποδομές και εργασίες αποκατάστασης και ανάδειξης Αρχαίου Θεάτρου Γιτάνων (Α' Φάση)	Ήπειρος	Θεσπρωτία	1.456.086	78.667
Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρεβέζας/ Διεύθυνση Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων (ΔΑΑΜ)	Αποκατάσταση - Ανάδειξη Αρχαίου Θεάτρου Κασσώπης (Α' Φάση)	Ήπειρος	Πρέβεζα	1.627.031	276.769
Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων	Δημιουργία Επισκέψιμων Εναλίων Αρχαιολογικών Χωρών στην Αλόνησο και στο Δυτικό Παγασητικό	Θεσσαλία	Αλόνησος	835.355	124.645
1. Εφορεία Αρχαιοτήτων Μαγνησίας 2. Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεότερων Μνημείων	Στερέωση και Αποκατάσταση, συντήρηση του Τοιχογραφικού Διακόσμου, του τέμπλου και των εικόνων του Καθολικού της Ι.Μ. Εισοδίων της Θεοτόκου	Θεσσαλία	Σκιάθος	465.006	34.994
Εφορεία Αρχαιοτήτων Κεφαλληνίας & Ιθάκης - Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεότερων Μνημείων	Επισκευή και δημιουργία Αρχαιολογικής συλλογής Σάμης και Έκθεση Ψηφιδωτών στην Κεφαλονιά	Ιόνια Νησιά	Κεφαλονιά	1.352.223	171.194
Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Μνημείων Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεότερων Μνημείων	Αποκατάσταση Ιερού Ναού Αγίου Μηνά	Ιόνια Νησιά	Λευκάδα	764.108	166.637
Εφορεία Αρχαιοτήτων Πέλλας (Έδεσσα)	Αποκατάσταση, συντήρηση & ανάδειξη κτηρίου Ι και μνημειακής εισόδου Ανακτόρου Αρχαίας Πέλλας. Εργασίες διαμόρφωσης νέας εισόδου στην Ανατολική πλευρά του λόφου του Ανακτόρου και πορείας επισκεπτών	Κεντρική Μακεδονία	Πέλλα	995.406	104.594
Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους (Πολύγυρος)	Οργάνωση και Υλοποίηση της Μόνιμης Έκθεσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Πολύγυρου Χαλκιδικής – Α' Φάση	Κεντρική Μακεδονία	Πολύγυρος	383.216	77.692
Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων	Αρχαιολογικό Μουσείο Κύθνου	Νότιο Αιγαίο	Κύθνος	1.177.569	216.819
Υπηρεσία Νεότερων Μνημείων & Τεχνικών έργων Δωδεκανήσου - Εφορεία Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου (Ρόδος)	Διαχρονικό Αρχαιολογικό Μουσείο Τήλου	Νότιο Αιγαίο	Τήλος	2.099.883	484.690

Φορέας	Έργο	Περιφέρεια	Πόλη / Περιοχή	Π/Υ σε € (Χωρίς ΦΠΑ)	ΦΠΑ
Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Μνημείων	Στερέωση Βραχωδών πρανών και θεμελίωσης των τειχών του Κάστρου Κυπαρισσίας	Πελοπόννησος	Κυπαρισσία	1.302.488	312.597
Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας (Καλαμάτα)	Αποκατάσταση και Ανάδειξη Κάστρου Μίλα Μεσσηνίας	Πελοπόννησος	Μεσσηνία	420.000	30.000
Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Μνημείων Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεότερων Μνημείων	Αποκατάσταση Ι. Ναού Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, Μητροπολιτικού Ναού Άμφισσας	Στερεά Ελλάδα	Άμφισσα	1.362.475	219.137
Εφορεία Αρχαιοτήτων Φθιώτιδος και Ευρυτανίας)	Αποκατάσταση και ανάδειξη Μνημείου Ι.Ν Αγίου Νικολάου και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου στη Δ.Κ Σπερχειάδας Δήμου Μακρακωμης	Στερεά Ελλάδα	Μακρακώμη	322.310	38.108
Εφορεία Αρχαιοτήτων Ροδόπης	Αναβάθμιση Αρχαιολογικού Μουσείου Σαμοθράκης και έργα προστασίας του ευρύτερου χώρου από φυσικές καταστροφές	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	Σαμοθράκη	1.686.135	280.935
Εφορεία Αρχαιοτήτων Καβάλας	Αναβάθμιση Αρχαιολογικού Χώρου Φιλίππων	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	Φίλιπποι	2.367.201	169.988
Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Μνημείων	Αποκατάσταση και Ανάδειξη Κτηριακού Συγκροτήματος Ιερού Μητροπολιτικού Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κομοτηνής	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	Κομοτηνή	1.043.115	191.932

Γ) Επιλογή συνολικών δαπανών ΕΣΠΑ ανά Περιφέρεια

Για τους σκοπούς της εξέτασης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού σε επίπεδο χώρας και συνολικού προγράμματος ΕΣΠΑ συλλέχθηκαν στοιχεία για τους προϋπολογισμούς όλων των έργων του πολιτισμού σε επίπεδο Περιφέρειας. Η συνολική επένδυση ΕΣΠΑ για τη χρονική περίοδο 2014-2020 αγγίζει τα **€453 εκατ.**, με το μεγαλύτερο ποσό να απορροφάται από την Περιφέρεια Αττικής. Ο παρακάτω πίνακας δίνει μια πληρέστερη εικόνα για τη συνολική κατανομή των χρημάτων ανά Περιφέρεια.

Πίνακας 4: Επενδύσεις ΕΣΠΑ ανά Περιφέρεια

Περιφέρεια	Συνολικές Επενδύσεις ΕΣΠΑ ανά Περιφέρεια (σε ευρώ)
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	43.355.613
Αττική	83.951.938
Βόρειο Αιγαίο	22.346.097
Δυτική Ελλάδα	40.502.240
Δυτική Μακεδονία	12.619.993
Ήπειρος	18.936.391
Θεσσαλία	32.234.176
Ιόνιοι Νήσοι	28.594.343
Κεντρική Μακεδονία	61.414.054
Κρήτη	31.374.818
Νότιο Αιγαίο	28.633.789
Πελοπόννησος	39.714.362
Στερεά Ελλάδα	9.467.235
Σύνολο	453.145.049

5.4 Μεταβλητές μέτρησης επιπτώσεων

Οι κύριες μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν (είτε μέσω συλλογής δεδομένων από ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στο δείγμα των φορέων, είτε μέσω της χρησιμοποίησης ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων / δεικτών από τη στατιστική βάση του συμβούλου), προκειμένου να υπολογιστούν σύμφωνα με το μοντέλο Εισροών – Εκροών οι επιπτώσεις των συγκεκριμένων έργων, χωρίζονται σε 3 υποενότητες:

- Γενικές πληροφορίες της εγκατάστασης και του εκτελεσθέντος έργου
- Επιπτώσεις από τη περίοδο εκτέλεσης του έργου
- Επιπτώσεις από τη περίοδο λειτουργίας του έργου

Οι συγκεκριμένες επιπτώσεις ανά κατηγορία και χρονολογική φάση του έργου εκφράζονται σε συνολικές θέσεις εργασίας και συνολικές δαπάνες που δημιουργήθηκαν με αφορμή τη πραγματοποίηση και λειτουργία του εκάστοτε έργου.

Πιο συγκεκριμένα εξετάστηκαν:

A. Γενικές πληροφορίες

Η πρώτη κατηγορία μεταβλητών αφορά τις γενικές πληροφορίες για τον φορέα υλοποίησης (Χώρος / Μουσείο / Μνημείο), αλλά και τις γενικές πληροφορίες του έργου που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ. Οι γενικές πληροφορίες δίνουν αρχικά τη δυνατότητα προσδιορισμού των κατηγοριών που θα οριστούν στο πλαίσιο της ανάπτυξης του μοντέλου αξιολόγησης του συνόλου των παρεμβάσεων του ΕΣΠΑ, ενώ παράλληλα ορίζουν και τη περιοχή ενδιαφέροντος του εκάστοτε φορέα / πράξης.

Οι γενικές πληροφορίες περιλαμβάνουν:

1. Την τοποθεσία του φορέα
2. Το είδος του φορέα
3. Το μέγεθος του έργου (Π/Υ, αριθμός υφιστάμενου ή νέου προσωπικό που απασχολήθηκε στο έργο κτλ).

B. Μεταβλητές περιόδου κατασκευής / εκτέλεσης του έργου

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του έργου χωρίζονται σε Άμεσες, Έμμεσες και Επαγωγικές (πολλαπλασιαστικές) επί των συνολικών θέσεων εργασίας που προστέθηκαν ή των συνολικών δαπανών που πραγματοποιήθηκαν με αφορμή την εκτέλεση του έργου. Για τον υπολογισμό των άμεσων, έμμεσων και επαγωγικών επιπτώσεων κατά τη περίοδο της υλοποίησης / κατασκευής του έργου εξετάζονται οι ακόλουθες μεταβλητές:

- **Αριθμός προσωπικού που απασχολήθηκε στο έργο (υφιστάμενο ή νέες προσλήψεις).**
Ο αριθμός του προσωπικού που απασχολήθηκε προσδιορίζει τις άμεσες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται (ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης) για τις ανάγκες εκτέλεσης του έργου και προσμετρώνται στις συνολικές θέσεις εργασίας που δημιουργούνται με αφορμή το έργο. Επιπλέον, ο αριθμός των άμεσων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται, χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό των πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων στις συνολικές θέσεις εργασίας που προκύπτουν από την εκτέλεση και λειτουργία του έργου.
- **Δαπάνες μισθοδοσίας υφιστάμενου προσωπικού του φορέα για τους σκοπούς της εκτέλεσης του εκάστοτε έργου.**
Οι δαπάνες για τις ανάγκες μισθοδοσίας του προσωπικού προσδιορίζουν μέρος των συνολικών δαπανών που πρόκειται να επενδυθούν ξανά στην οικονομία μέσω της ιδιωτικής κατανάλωσης.
- **Δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες τρίτων για τους σκοπούς της εκτέλεσης του εκάστοτε έργου.**
Οι δαπάνες για τη προμήθεια υπηρεσιών ή αγαθών προς τον ανάδοχο ή αναδόχους των υπό εξέταση έργων πολιτισμού, προσμετρώνται στις συνολικές άμεσες δαπάνες του μοντέλου, οι οποίες με τη σειρά τους δημιουργούν έμμεσες επιπτώσεις στις συνολικές θέσεις εργασίας του έργου (δημιουργία θέσεων εργασίας στον εκάστοτε ανάδοχο). Επιπλέον, οι συγκεκριμένες θέσεις εργασίας έχουν πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις στην οικονομία, δεδομένης της κατανάλωσης «καλαθιών αγοράς» χάριν της συντηρούμενης μισθοδοσίας.

Γ. Μεταβλητές περιόδου λειτουργίας του έργου

Για τον υπολογισμό των άμεσων, έμμεσων και επαγωγικών επιπτώσεων κατά τη περίοδο της λειτουργίας του έργου εξετάζονται οι ακόλουθες μεταβλητές (σημειώνεται ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές δεν υπολογίζονται στο σύνολο τους, αλλά μόνο το επιπλέον ποσό που είναι άμεσα συνδεδεμένο με το εκάστοτε έργο¹⁰):

- **Λειτουργικά έξοδα εγκατάστασης (Χώρος / Μουσείο / Μνημείο)**
Για τις ανάγκες προσδιορισμού των άμεσων επιπτώσεων εξετάζονται τα ποσά μισθοδοσίας και τα ποσά προμηθειών υπηρεσιών και αγαθών που δαπανούνται επιπλέον από το φορέα για τη λειτουργία του έργου. Τα ποσά μισθοδοσίας προσμετρώνται στις επαγωγικές επιπτώσεις του έργου, ενώ τα ποσά προμηθειών προσμετρώνται στις συνολικές έμμεσες επιπτώσεις από τη λειτουργία του φορέα.
- **Αριθμός εργαζομένων που απασχολείται στο φορέα (Χώρος / Μουσείο / Μνημείο)**
Για τις ανάγκες προσδιορισμού των άμεσων επιπτώσεων στις θέσεις εργασίας που δημιουργούνται από τη λειτουργία του έργου εξετάζεται ο αριθμός των επιπλέον θέσεων εργασίας που απαιτούνται για τη λειτουργία του έργου.
- **Συμβατική σχέση εργασίας προσωπικού**
Προκειμένου να πραγματοποιηθεί ορθή απεικόνιση των επαγωγικών δαπανών που επενδύει ξανά στην οικονομία το προσωπικό που απασχολείται στο έργο, εξετάζεται η συμβατική σχέση εργασίας τους με το φορέα (Μόνιμο / Αορίστου Χρόνου, Εποχιακό / Σύμβαση Ορισμένου Χρόνου, Πρακτική Άσκηση / Μαθητεία). Η κάθε διαφορετική περίπτωση εισοδήματος

¹⁰ Οι επιμέρους φορείς κλήθηκαν να αναφέρουν τα λειτουργικά τους έξοδα πριν την εκτέλεση του υπό ανάλυση έργου πολιτισμού, καθώς και την αύξηση που αυτό αναμένεται να επιφέρει σε λειτουργικά έξοδα και πρόσθετο κόστος μισθοδοσίας, καθώς τα περισσότερα έργα απαιτούν προσλήψεις προσωπικού. Στη συνέχεια, για την ανάλυση της περιόδου λειτουργίας ελήφθη υπόψη μόνο η διαφορά των λειτουργικών εξόδων μετά την κατασκευή / εκτέλεση του έργου σε σχέση με πριν από αυτή.

εξετάζεται διαφορετικά ως προς τα ποσά που δαπανώνται ξανά άμεσα και έμμεσα στην οικονομία («καλάθι αγορών»).

- **Χαρακτηριστικά επισκεπτών του έργου**

Για τον υπολογισμό των έμμεσων οικονομικών επιπτώσεων στη τοπική κοινωνία (extranalties), εξετάζονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των επισκεπτών, όπως η γεωγραφική προέλευση τους αλλά και η κατηγορία τους (μεμονωμένες επισκέψεις ή μέσω οργανωμένων γκρουπ).

- **Αριθμός επισκεπτών**

Για τον υπολογισμό των άμεσων, έμμεσων και επαγωγικών επιπτώσεων στην ευρύτερη περιοχή προσμετράτε ο αριθμός επισκεπτών της υπό μελέτης εγκατάστασης. Ακόμα, υπολογίζεται ο εκτιμώμενος αριθμός των επισκεπτών όπου θα προσέλθει στην εγκατάσταση λόγω της πραγματοποίησης του έργου. Ο αριθμός επισκεπτών στην εκάστοτε εγκατάσταση σε συνδυασμό με τις περαιτέρω μετρήσεις σε άλλες μεταβλητές (όπως π.χ. της επιπρόσθετης επισκεψιμότητας λόγω του έργου) θα υποδείξει το ποσοστό της οικονομικής επίπτωσης από τη λειτουργία του έργου. Οι κλάδοι των επιχειρήσεων που προσμετρώνται στο μοντέλο αξιολόγησης και στους οποίους εφαρμόζεται ο αριθμός των επισκεπτών είναι οι ακόλουθοι:

- ο Διαμονή
- ο Εστίαση & Αναψυχή
- ο Μεταφορές (μεταφορές τοπικού χαρακτήρα)
- ο Λιανικό εμπόριο

- **Έσοδα Εγκατάστασης**

Η εκάστοτε εγκατάσταση (Χώρος / Μουσείο / Μνημείο) είναι πιθανό να αντλεί έσοδα από την πώληση εισιτηρίων, την ενοικίαση αιθουσών για εκδηλώσεις, τη μίσθωση χώρων (π.χ. αναψυκτήριο, κυλικείο), ή την είσπραξη διαφόρων τελών. Τα συγκεκριμένα έσοδα εξετάζονται για τη χρονική περίοδο πριν και μετά την εκτέλεση του έργου, προκειμένου να προσδιοριστούν οι επιπρόσθετες οικονομικές επιπτώσεις στην οικονομία από τη λειτουργία του έργου. Για τις περιπτώσεις όπου η εκτέλεση του έργου βρίσκεται σε εξέλιξη ή αναμένεται να ξεκινήσει, τότε προσμετράται η άποψη των εμπλεκόμενων φορέων για τις αναμενόμενες επιπτώσεις κατά τη περίοδο της λειτουργίας του.

- **Επισκεψιμότητα & έσοδα επιχειρήσεων ευρύτερης περιοχής**

Η λειτουργία του έργου αναμένεται να επιφέρει επιπτώσεις στην επισκεψιμότητα, τόσο της εγκατάστασης όσο και της ευρύτερης περιοχής. Η αύξηση της επισκεψιμότητας συνεπάγεται με τη αύξηση των εσόδων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή. Ως εκ τούτου εξετάζεται το ποσοστό της μεταβολής του αριθμού των επισκεπτών πριν και μετά την έναρξη της λειτουργίας του. Η τυχόν αύξηση της επισκεψιμότητας έχει άμεσα αποτελέσματα στις δαπάνες των επιχειρήσεων της περιοχής οι οποίες με τη σειρά τους μεταφράζονται σε έμμεσες και επαγωγικές επιπτώσεις για την τοπική οικονομία.

Για τις ανάγκες προσδιορισμού των άμεσων και έμμεσων επιπτώσεων από τη λειτουργία του έργου, εξετάζονται τα έσοδα των επιχειρήσεων της ευρύτερης περιοχής που προκύπτουν από τους επισκέπτες / χρήστες του έργου. Τα συγκεκριμένα έσοδα αφορούν για παράδειγμα τα έσοδα ξενοδοχείων, τα έσοδα των εμπορικών καταστημάτων, τα έσοδα των εστιατορίων κ.α. τα οποία μεταφράζονται με τη σειρά τους σε νέες θέσεις εργασίας και έσοδα μισθοδοσίας. Το προσωπικό το οποίο απασχολείται στις επιχειρήσεις αυτές, με τη σειρά του, επανεπενδύει ένα μέρος της μισθοδοσίας του στην ευρύτερη οικονομία (επαγωγικές επιπτώσεις). Επιπλέον, οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις δημιουργούν μέσω των αγορών τους από τους προμηθευτές τους, νέες πωλήσεις, θέσεις εργασίας και έσοδα μισθοδοσίας στην ευρύτερη οικονομία.

- **Εκδηλώσεις στην ευρύτερη περιοχή**

Για τις ανάγκες υπολογισμού των επιπτώσεων του έργου στην πολιτιστική κίνηση της ευρύτερης περιοχής εξετάστηκε ο αριθμός εκδηλώσεων / δράσεων που πραγματοποιήθηκαν με αφορμή την εκτέλεση ή λειτουργία του έργου, από την εγκατάσταση που το φιλοξενεί ή από κάποιον άλλον κοινωνικό φορέα. Καθώς το σύνολο σχεδόν των έργων αφορούσε παρεμβάσεις στην υφιστάμενη δομή ενός φορέα, η επιρροή κρίθηκε μη σημαντική, καθώς η όποια τάση προσέλκυσης εκδηλώσεων στην ευρύτερη περιοχή φαίνεται να είναι ήδη προεξοφλημένη από τη λειτουργία του φορέα.

5.5 Γεωγραφική εστίαση της ανάλυσης

Για την ανάλυση των επαγωγικών επιπτώσεων από τη λειτουργία των λοιπών επιχειρήσεων (externalities) ερωτήθηκαν οι εγκαταστάσεις σχετικά με την προέλευση των επισκεπτών καθώς και την αναμενόμενη αύξηση της επισκεψιμότητας ως αποτέλεσμα του έργου. Εν συνεχεία ο σύμβουλος εφάρμοσε στη μεθοδολογία διακριτές δαπάνες βάσει των παρακάτω κατηγοριών επισκεπτών:

A. Περιοχή προέλευσης επισκεπτών

- Εντός Νομού
- Εκτός Νομού και εντός Περιφέρειας
- Εκτός Περιφέρειας και εντός Ελλάδας
- Εκτός Ελλάδας

Ο κάθε επισκέπτης με βάση τον αρχικό τόπο προέλευσής του έχει διαφορετικές επιπτώσεις επί των δαπανών σε διάφορους τομείς της τοπικής κοινωνίας όπως για παράδειγμα, στις δαπάνες διαμονής, εστίασης & αναψυχής κ.α.

B. Εγγύς περιβάλλον φορέα

Πέραν του γεωγραφικού προσδιορισμού του επισκέπτη πραγματοποιείται επίσης εξέταση του εκάστοτε φορέα υπό το πρίσμα του περιβάλλοντος που τοποθετείται, Αστικό ή Περιαστικό. Ως εκ τούτου οι επιπτώσεις εξετάζονται με διαφορετικό μέγεθος σε περίπτωση που ο υπό εξέταση φορέας τοποθετείται σε ένα μεγάλο αστικό κέντρο και διαφορετικά στις περιπτώσεις όπου ο φορέας βρίσκεται σε μικρό αστικό ή περιαστικό κέντρο. Με βάση τις άνω κατηγοριοποιήσεις και δεδομένης της απουσίας πρωτογενών στοιχείων για τις οικονομικές επιπτώσεις των έργων στις τοπικές επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκε η σύνθεση της μέσης ημερήσιας δαπάνης ανά προφίλ επισκέπτη (περιοχή προέλευσης) και ανά περιοχή ενδιαφέροντος (εγγύς περιβάλλον φορέα).

5.6 Μέση Ημερήσια Δαπάνη

Η μεθοδολογία σύνθεσης της μέσης ημερήσιας δαπάνης πραγματοποιήθηκε με βάση α) τα στατιστικά στοιχεία της Τράπεζας Ελλάδας για τη μέση δαπάνη των τουριστών, σύμφωνα με τα οποία η μέση ημερήσια δαπάνη των τουριστών για το έτος 2022 ανερχόταν στα € 80,4 (σημ. ότι υπολογίζεται με έτος βάσης το 2022 καθώς τα περισσότερα έργα ολοκληρώθηκαν μετά το εν λόγω έτος και οι σχετικές επιπτώσεις υπολογίζονται για την επόμενη 5ετία), β) τα δεδομένα και τις εκτιμήσεις του Συμβούλου.

Από τη σύνθεση των ανωτέρω προκύπτει μια σειρά από διαφορετικές τιμές για διάφορες κατηγορίες δαπανών της οικονομίας (π.χ. διαμονή, εστίαση & αναψυχή, μεταφορά και κατανάλωση τουριστικών εμπορικών αγαθών κτλ.) ανά περιοχή προέλευσης των επισκεπτών και ανά περιοχή ενδιαφέροντος (π.χ. μεγάλο ή μικρό αστικό κέντρο). Με βάση τα ειδικά γεωγραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά κάθε έργου εκτιμήθηκε το εύρος του μέσου ημερήσιου εξόδου ανά περιοχή ενδιαφέροντος και προέλευσης επισκεπτών. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των εκδηλώσεων (Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και Φεστιβάλ Αθηνών), δεν υπολογίστηκε το σύνολο της ημερήσιας δαπάνης, καθώς εκτιμήθηκε ότι οι θεατές επισκέπτονται την περιοχή των φεστιβάλ μόνο για λίγες ώρες της ημέρας κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ. Αντίστοιχα, στην περίπτωση των αρχαιολογικών χώρων που βρίσκονται σε περιοχές με μεγάλη τουριστική κίνηση (Κρήτη, Ολυμπία), συνυπολογίστηκε το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της τουριστικής κίνησης (πάνω από 70%) δεν οφείλεται στο έργο πολιτισμού αλλά στη γενικότερη τουριστική κίνηση της περιοχής κι ότι η επίσκεψη στον Αρχαιολογικό Χώρο / Μνημείο είναι συνεπακόλουθο της προγραμματισμένης για άλλους σκοπούς επίσκεψης στην περιοχή. Από τη σύνθεση των παραπάνω, προκύπτει η παρακάτω ανάλυση Ημερήσιου Εξόδου ανά κατηγορία:

Πίνακας 5: Ανάλυση Ημερήσιου Εξόδου ανά κατηγορία

	Εντός Νομού	Εντός Περιφέρειας	Εντός Ελλάδος & Εκτός Περιφέρειας	Εκτός Ελλάδος
Μέση Ημερήσια Δαπάνη (σε ευρώ)	20 έως 25	38 έως 45	75 έως 80	65 έως 80

6. Διαδικασία επεξεργασίας και αποτελέσματα μέτρησης

Με βάση τη μεθοδολογία που εφαρμόστηκε πραγματοποιήθηκε κατηγοριοποίηση των αποτελεσμάτων με βάση το αρχικό δείγμα (12 έργα) η οποία καθόρισε τους αρχικούς πολλαπλασιαστές ανά κατηγορία έργου. Στη πορεία πραγματοποιήθηκε εφαρμογή των πολλαπλασιαστών στο δείγμα των 27 έργων, με σκοπό να εξομαλυνθεί η διαφοροποίηση των επιπτώσεων σε επίπεδο Περιφέρειας. Στη συνέχεια και με βάση τους πολλαπλασιαστές ανά Περιφέρεια, έγινε προβολή των αποτελεσμάτων στο σύνολο του ΕΣΠΑ.

Η μεθοδολογία υλοποίησης της επεξεργασίας των δεδομένων αλλά και μέτρησης των επιπτώσεων ανά διακριτή φάση αποτυπώνεται στο ακόλουθο σχήμα:



Σχήμα 3: Διαδικασία Επεξεργασίας Δεδομένων και Εξαγωγής Αποτελεσμάτων

6.1 Ανάλυση και επεξεργασία αρχικού δείγματος έργων

Με βάση τα συλλεχθέντα στοιχεία από τους φορείς που συμμετείχαν στην πρωτογενή έρευνα, ο Σύμβουλος σε συνεργασία με την ΕΔΕΠΟΛ συνέταξαν και απέστειλαν ερωτηματολόγια σε 12 επιλεγμένους φορείς πολιτισμού οι οποίοι υλοποίησαν ή βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης σχετικού έργου ενταγμένου στο ΕΣΠΑ. Με βάση τις απαντήσεις πραγματοποιήθηκε επεξεργασία των δεδομένων με σκοπό την ποσοτικοποίηση και τον καθορισμό των άμεσων (αρχικών) κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των συγκεκριμένων έργων στη τοπική κοινωνία.

Στη πορεία επιλέχθηκαν 2 διακριτές περιόδους ανάλυσης του εκάστοτε έργου στο οποίο εξετάστηκαν όλα τα μεμονωμένα στοιχεία, οι οποίες αφορούσαν το στάδιο κατά το οποίο ένα έργο του πολιτισμού επηρεάζει την τοπική, περιφερειακή και εθνική οικονομία:

1. **Στάδιο Υλοποίησης του Έργου (Υλοποίηση Εργασιών):** Αφορά το χρονικό διάστημα και τις δαπάνες που πραγματοποιούνται κατά τη περίοδο της υλοποίησης / κατασκευής του έργου.
2. **Στάδιο Λειτουργίας του Έργου:** Αφορά την περίοδο μετά το πέρας των εργασιών και περιλαμβάνει 2 κατηγορίες επιπτώσεων:
 - 2.1. Δαπάνες που πραγματοποιούνται από και προς το φορέα με αφορμή τη λειτουργία του έργου, (έξοδα λειτουργίας του Έργου).
 - 2.2. Δαπάνες που πραγματοποιούνται από και προς τις τοπικές επιχειρήσεις της ευρύτερης περιοχής εξαιτίας της λειτουργίας του έργου (έσοδα φορέα και τοπικών επιχειρήσεων - externalities)

Με βάση την ως άνω κατηγοριοποίηση πραγματοποιήθηκε αποτύπωση των άμεσων επιπτώσεων (άμεσες δαπάνες). Στη συνέχεια στις σχετικές δαπάνες που αναγνωρίστηκαν, υπολογίστηκαν οι έμμεσες και επαγωγικές (πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις) που δημιουργούνται με βάση τους πολλαπλασιαστές που είχαν υπολογιστεί από τον πίνακα εισροών – εκροών, ανά κατηγορία φορέα ή επιχείρησης στο παραγόμενο προϊόν στο εισόδημα και στην απασχόληση (ισοδύναμα έτη απασχόλησης). Τα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα ανά έργο παρατίθενται στις ακόλουθες ενότητες.

Σημειώνεται ότι κατά τη διαδικασία σύνθεσης των πολλαπλασιαστών και κατηγοριοποίησης των έργων, διαπιστώθηκε ότι σημαντικός παράγοντας επηρεασμού των οικονομικών επιπτώσεων αφορούσε τη διαφοροποίηση του μηχανισμού υλοποίησης των έργων και συγκεκριμένα η αναλογία δαπανών υλοποίησης έργου σε μισθοδοσία (εντάσεως εργασίας) ή αναθέσεις σε τρίτους (εντάσεως κεφαλαίου), οπότε και λήφθηκε υπόψη ο συγκεκριμένος παράγοντας για την τελική κατηγοριοποίηση των έργων.

Όλα τα έργα υποδομών καθώς και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που παρουσιάζονται παρακάτω συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

6.1.1 Αρχαιολογικός χώρος Αρχαίας Ολυμπίας - «Αποκάλυψη και ανάδειξη Γυμνασίου Αρχαίας Ολυμπίας»



Εικόνα 8: Αρχαία Ολυμπία

Το έργο με προϋπολογισμό €603.573 υλοποιήθηκε με αυτεπιστασία από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας με χρηματοδότηση από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Δυτική Ελλάδα» 2014-2020). Απώτερος

σκοπός του έργου ήταν η αποκατάσταση του αρχαίου Γυμνασίου και αποτελείται από δύο υποέργα. Το πρώτο υποέργο με τίτλο «Αποκάλυψη και Ανάδειξη Γυμνασίου Αρχαίας Ολυμπίας – Β΄ Φάση (Βόρειο Τμήμα)» αποτελεί τη φυσική συνέχεια του μέχρι σήμερα εκτελεσμένου έργου αποκατάστασης, αποσκοπώντας στην ανάδειξη επιπλέον τμημάτων της ανατολικής στοάς και ενός μέρους της εσωτερικής αυλής του αρχαίου Γυμνασίου.

Το δεύτερο υποέργο με τίτλο «Αποκατάσταση - Αναστήλωση Αρχιτεκτονικών Μελών (Κιόνων) της Ανατολικής Στοάς του Αρχαίου Γυμνασίου εντός του Αρχαιολογικού Χώρου Ολυμπίας» στοχεύει στην αναστήλωση και διευθέτηση των διάσπαρτων αρχιτεκτονικών μελών που αποκαλύφθηκαν με τις ανασκαφικές εργασίες της περιόδου 2013-2015, οι οποίες περίπου διπλασίασαν το ορατό ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα νοτίου άκρου της ανατολικής στοάς του αρχαίου Γυμνασίου, καθώς και σε εργασίες συντήρησης των επιχρισμάτων και των λίθινων επιφανειών της ανατολικής στοάς.

Πίνακας 6: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικός Χώρος Αρχαίας Ολυμπίας

11

Αρχαιολογικός Χώρος Αρχαίας Ολυμπίας	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	92.001	405.482	18	890.898	146.617	12,19
Λειτουργία Φορέα	151.693	783.000	90	1.643.992	319.659	22,14
Λοιπές επιχειρήσεις	167.186	24.910	3,67	312.800	51.473	5,82

6.1.2 Αρχαιολογικός χώρος Κνωσού – «Ψηφιακός οδηγός περιήγησης στο Ανάκτορο της Κνωσού και στον αρχαιολογικό πλούτο του Ηρακλείου»



Εικόνα 9: Αρχαιολογικός Χώρος Κνωσού

Το έργο έχει προϋπολογισμό €274.493 συνολικά και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, με επιβλέπουσα αρχή την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηρακλείου. Έχει ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτη 2014-2020».

Πιο συγκεκριμένα, αφορά στη δημιουργία διαδικτυακής ψηφιακής πλατφόρμας πολιτιστικού περιεχομένου που θα παρουσιάζει τους αρχαιολογικούς χώρους της Περιφέρειας Ηρακλείου, με επίκεντρο το ανάκτορο της Κνωσού, σε πέντε διαφορετικές γλώσσες. Επιπλέον, περιλαμβάνει μια εφαρμογή ψηφιακής περιήγησης μέσω της οποίας ο χρήστης λαμβάνει επιπλέον πληροφορίες αναφορικά με το ανάκτορο. Πρακτικά, οι πληροφοριακές πινακίδες σε επιλεγμένες θέσεις στο μνημείο ακόμα και με γραφή Braille, αποκτούν ψηφιακή σήμανση καθώς επίσης είναι δυνατή και η ηχητική ξενάγηση. Τέλος, με τη χρήση της εφαρμογής Επαυξημένης Πραγματικότητας ο χρήστης δύναται να

¹¹ Στους πίνακες 6-17 που ακολουθούν, αποτυπώνονται οι επιπτώσεις καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης, οι επιπτώσεις της λειτουργίας σε βάθος πενταετίας, ανεξάρτητα από την υλοποίηση, προκειμένου να αποδοθεί ξεχωριστά η επίπτωση από τα έσοδα λειτουργίας. Επίσης, αποτυπώνονται οι επιπτώσεις στις λοιπές επιχειρήσεις σε βάθος πενταετίας. Σημειώνεται, ότι η απασχόληση εκφράζεται ως ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης συνολικά. Τα ποσά παραγόμενου προϊόντος και μισθοδοσίας που αναγράφονται είναι σε Ευρώ ενώ η Απασχόληση σε Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ).

παρακολουθήσει την ξενάγηση εικονικά μέσω προβολής τρισδιάστατων αναπαραστάσεων των σημαντικών χώρων του ανακτόρου αλλά και των μνημείων του αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού.

Πίνακας 7: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικός Χώρος Κνωσού- Ψηφιακός Οδηγός

Αρχαιολογικός χώρος Κνωσού- Ψηφιακός Οδηγός	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	170.000	60.333	4	391.041	58.996	4,09
Λειτουργία Φορέα	7.500	0	0	14.233	2.874	0,18
Λοιπές επιχειρήσεις	257.418	37.838	5,66	488.554	87.011	9,50

6.1.3 Α' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας: «Αποκατάσταση Αρχαίου Θεάτρου - Φάση Ε΄»



Εικόνα 10: Α' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας

Το Α' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πολιτιστικά μνημεία στη χώρα που βρίσκεται εντός του πολεοδομικού ιστού της σύγχρονης πόλης της Λάρισας. Έχει συνολικό προϋπολογισμό €6.797.232 και υλοποιείται με την αυτεπιστασία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λάρισας, έχοντας ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Θεσσαλία» 2014-2020, στον Άξονα Προτεραιότητας «Προστασία του Περιβάλλοντος - Μετάβαση σε μια οικονομία φιλική στο περιβάλλον». Βασικός σκοπός του έργου ήταν η περαιτέρω αποκατάσταση του μεγαλύτερου μέρους του κυρίως θεάτρου, καθώς οι παρεμβάσεις στόχευαν κυρίως στην άρση της επικινδυνότητας στην περιοχή των κάτω σειρών με την κατασκευή τοίχου αντιστήριξης. Ακόμα, προβλεπόταν η επανατοποθέτηση εδωλίων στην αρχική τους θέση στο χώρο του κυρίως θεάτρου και η τοποθέτηση νέων μαρμάρινων εδωλίων, διασφαλίζοντας την ασφαλή πρόσβαση των θεατών. Απώτερο στόχο της επέμβασης στο σκηνικό οικοδόμημα αποτελεί η στατική, μορφολογική και λειτουργική του αναβάθμιση.

Πίνακας 8: Οικονομικές επιπτώσεις- Α' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας

Α' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	3.526.779	2.180.434	32,67	10.755.458	1.695.982	141,03
Λειτουργία Φορέα	50.000	40.000	5	146.195	19.527	1,57
Λοιπές επιχειρήσεις	534.000	82.214	11,74	945.615	142.060	15,83

6.1.4 Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης- «Συντήρηση, Αποκατάσταση, Ανάδειξη του θεάτρου και των άλλων μνημείων του Ιερού της Δωδώνης- Φάση Α'»



Εικόνα 11: Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης

Το έργο έχει προϋπολογισμό €4.459.642 και εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ηπειρος»2014-2020 με φορέα υλοποίησης την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων. Το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης αποτελεί ένα αναπόσπαστο τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ηπείρου και η ανάγκη προστασίας, διατήρησης και προβολής τίθεται στο επίκεντρο της Περιφέρειας και της Πολιτείας.

Στο πλαίσιο του έργου προβλεπόταν η πραγματοποίηση της στερέωσης και αποκατάστασης τμήματος του αρχαίου θεάτρου με σκοπό την απόδοση της κατώτερης ζώνης και τμήματος του Α' διαζώματος. Παράλληλα, συντηρήθηκε η τοιχοποιία της δυτικής στοάς του εξωτερικού περιβόλου του ιερού, ώστε να αποτραπεί η περαιτέρω φθορά του και η ενδεχόμενη κατάρρευσή του. Τέλος, πραγματοποιήθηκε βελτίωση των υποδομών εξυπηρέτησης του κοινού όπως είναι η επέκταση του χώρου στάθμευσης, η εγκατάσταση βιολογικού καθαρισμού, η αντικεραυνική προστασία και ο φωτισμός.

Πίνακας 9: Οικονομικές επιπτώσεις- Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης

Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	899.107	3.344.750	204,58	7.476.047	1.198.017	101,32
Λειτουργία Φορέα	50.000	266.730	25	535.633	85.050	6,98
Λοιπές επιχειρήσεις	647.615	96.462	14,23	1.215.890	207.721	22,59

6.1.5 Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων- «Οργάνωση μόνιμης έκθεσης νέου αρχαιολογικού μουσείου Χανίων και Εξοπλισμός Αποθηκών»



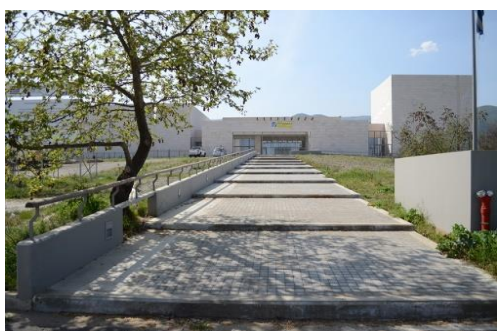
Εικόνα 12: Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων

Το έργο έχει προϋπολογισμό €3.220.217 με επιβλέπουσα αρχή την Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων και εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτη» 2014-2020 Ανώτερος σκοπός του έργου ήταν η λειτουργία μόνιμης έκθεσης των σημαντικών συλλογών του Αρχαιολογικού Μουσείου Χανίων (Α.Μ.Χ) στο νέο κτήριο στη Χαλέπα Χανίων τον Απρίλιο του 2021. Μέσω δύο διεθνών διαγωνισμών και ενός τακτικού, εξοπλήστηκαν οι αποθήκες με σύγχρονα συστήματα αποθήκευσης, πραγματοποιήθηκε η προμήθεια των νέων προθηκών, ώστε να είναι δυνατή η ασφαλέστερη και καλύτερη προβολή των εκθεμάτων, ενώ τέλος, έλαβε χώρα η αναπαράσταση των μνημείων και η μεταφορά των αρχαιοτήτων από το παλιό Μουσείο (Άγιος Φραγκίσκος) στο νέο κτήριο.

Πίνακας 10: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων

Αρχ. Μουσείο Χανίων	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	2.057.804	346.316	17	4.684.373	664.010	63,20
Λειτουργία Φορέα	40.000	0	0	75.911	15.327	0,97
Λοιπές επιχειρήσεις	1.008.316	147.241	22,16	1.911.104	337.909	37,20

6.1.6 Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών (Βεργίνας) «Κεντρικό Μουσειακό Κτήριο-Φάση Β'»



Εικόνα 13: Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών (Βεργίνας)

Το έργο με προϋπολογισμό €3.640.729 εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κεντρική Μακεδονία» 2014-2020 με δικαιούχο την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας. Πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις στον περιβάλλοντα χώρο, η έκθεση, με διαμόρφωση και εξοπλισμό των εκθεσιακών χώρων, εργαστηρίων και αποθηκών και την οργάνωση της εναρκτήριας έκθεσης «Αιγές, η πρώτη πόλη των Μακεδόνων, από τον Ηρακλή στο Μεγαλέξανδρο». Η καινοτομία του χώρου είναι ότι ο βασικός

εκθεσιακός χώρος προορίζεται για εναλλασσόμενες περιοδικές εκθέσεις, όπως επίσης και η συσχέτιση του μουσείου με τα δύο μεγάλα ψηφιακά έργα το περιεχόμενο των οποίων θα προβάλλεται στις οθόνες που συμπληρώνουν τις εκθέσεις του μουσείου.

Πίνακας 11: Οικονομικές Επιπτώσεις- Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών (Βεργίνας)

Πολυκεντρικό Μουσείο Βεργίνας	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	3.110.684	413.689	30,67	7.072.376	1.079.812	97,73
Λειτουργία Φορέα	75.000	827.200	90	1.586.083	275.606	22,77
Λοιπές επιχειρήσεις	1.546.800	231.677	34	3.017.592	546.529	59,82

6.1.7 Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης



Εικόνα 14: Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης

Το έργο είχε συνολικό προϋπολογισμό €2.911.659 εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία 2014-2020». Απώτερος σκοπός του ολοκληρωμένου και λειτουργικού Νέου Μουσείου Αλεξανδρούπολης είναι η συμβολή του στην προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τελικά η αύξηση της επισκεψιμότητας και η ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας της περιοχής του Έβρου.

Πίνακας 12: Οικονομικές επιπτώσεις- Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης

Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	1.629.313	796.708	24,50	4.731.949	745.502	63,09
Λειτουργία Φορέα	40.000	2.140.000	160	3.726.749	597.374	49,23
Λοιπές επιχειρήσεις	22.656	3.474	0,50	42.070	6.961	0,76

6.1.8 Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας - Αρέθουσα – «Οργάνωση μόνιμης έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Χαλκίδας»



Εικόνα 15: Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας- Αρέθουσα

Το έργο με προϋπολογισμό €1.199.515 εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Στερεά Ελλάδα» 2014-2020 με δικαιούχο την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ευβοίας και χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Οι βασικές ενέργειες αφορούν στην υλοποίηση εγκεκριμένης Μουσειολογικής και Μουσειογραφικής μελέτης, για την Οργάνωση Μόνιμης Έκθεσης του Αρχαιολογικού Μουσείου.

Πίνακας 13: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας- Αρέθουσα

Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας- Αρέθουσα	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	680.759	322.180	16,33	1.874.803	274.098	22,95
Λειτουργία Φορέα	40.000	220.000	25	433.180	60.929	4,96
Λοιπές επιχειρήσεις	332.080	52.272	7,30	581.942	86.457	9,43

6.1.9 Ψηφιακές δράσεις προβολής του Αρχαιολογικού Χώρου της Απτέρας με χρήση τεχνολογιών αιχμής



Εικόνα 16: Αρχαιολογικός Χώρος Απτέρα Χανίων

Το έργο «Ψηφιακές δράσεις προβολής του αρχαιολογικού χώρου της Απτέρας με χρήση τεχνολογιών αιχμής» εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτη» 2014-2020 με προϋπολογισμό €296.318.

Μέσα από την ολοκληρωμένη και στοχευμένη προβολή του αρχαιολογικού χώρου στο διαδίκτυο αλλά και την ταυτόχρονη σημαντική αναβάθμιση των υπηρεσιών προς τους επισκέπτες του, το έργο απευθύνεται σε μεγάλο αριθμό αλλά και σε διαφορετικές κατηγορίες χρηστών (τοπική κοινωνία, ευρύ κοινό από όλο τον κόσμο, ερευνητές, εκπαιδευτική κοινότητα, ΑμεΑ) και στοχεύει στην ανάδειξη και αξιοποίηση του πλούσιου ιστορικού και πολιτιστικού αποθέματος της Κρήτης.

Πίνακας 14: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικός Χώρος Απτέρας

Αρχαιολογικός Χώρος Απτέρας	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	155.925	58.903	2,83	364.674	55.100	3,84
Λειτουργία Φορέα	37.500	0	0	71.167	14.369	0,91
Λοιπές επιχειρήσεις	98.058	14.239	2,16	185.788	32.660	3,61

6.1.10 Αρχαιολογικός χώρος Κνωσού- «Αποκατάσταση- Ανάδειξη Ανακτόρου και αρχαιολογικού χώρου Κνωσού: Δ' φάση»



Εικόνα 17: Αρχαιολογικός Χώρος Κνωσού

Το έργο έχει συνολικό προϋπολογισμό €980.000, αναπτύσσεται στον οργανωμένο και επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού και υλοποιήθηκε με αυτεπιστασία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηρακλείου. Έχει ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτη» 2014-2020. Σύμφωνα με εγκεκριμένες μελέτες, εκτελέστηκαν εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης για τη διευθέτηση της απορροής των ομβρίων και τη στεγάνωση δώματος, την βελτίωση ή και την αποκατάσταση των ξύλινων διαδρόμων πορείας των επισκεπτών. Το Βορειοδυτικό άκρο του «Βασιλικού Δρόμου» και ο περιβάλλον χώρος της Βίλας Αριάδνη εξασφαλίζει λειτουργικές δυνατότητες και υποδομές εξυπηρέτησης επισκεπτών, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων ΑμεΑ. Το έργο αναπτύσσεται στον οργανωμένο και επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού

Πίνακας 15: Οικονομικές Επιπτώσεις- Αρχαιολογικός χώρος Κνωσού

Αρχαιολογικός Χώρος Κνωσού	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	176.505	639.639	32	1.429.742	226.153	20
Λειτουργία Φορέα	398.235	0	0	755.760	152.589	10
Λοιπές επιχειρήσεις	2.288.160	336.341	50	4.342.704	773.429	84

Με βάση τα τελικά αποτελέσματα και λαμβάνοντας υπόψη την αρχική επένδυση έναντι του τελικού παραγόμενου προϊόντος, (αντίστοιχα και της τελικής μισθοδοσίας και της τελικής επίπτωσης στην απασχόληση) προκύπτουν οι συντελεστές ανά έργο κατά τη φάση υλοποίησης και λειτουργίας του. Σημειώνεται ότι οι συντελεστές που αφορούν τη λειτουργία του έργου συνδέονται με ετήσιο παραγόμενο προϊόν, εισόδημα και απασχόληση.

6.1.11 Ελληνικό Φεστιβάλ Α.Ε. - Διοργάνωση Καλλιτεχνικών παραστάσεων στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών-Επιδαύρου



Εικόνα 18: Λογότυπο Φεστιβάλ Αθηνών- Επιδαύρου

Το έργο αφορά στην διοργάνωση καλλιτεχνικών παραγωγών στο πλαίσιο της Ελληνικού Φεστιβάλ Α.Ε. για τα έτη 2017, 2018, 2021 και 2022 και εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αττική» 2014-2020 με προϋπολογισμό €1.568.599. Στόχος της χρηματοδότησης ήταν η παραγωγή θεατρικών, μουσικών και χορευτικών παραστάσεων για κάθε προαναφερθέν έτος με παρεμβάσεις που αφορούν ενδεικτικά:

- τη συμμετοχή καλλιτεχνών (ηθοποιοί, σκηνοθέτες, χορογράφοι)
- την εικαστική, κινησιολογική και δραματουργική επιμέλεια
- τα δικαιώματα έργων και εκδοτικών οίκων, τις μεταφράσεις, το φωτισμό κ.α

Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι η Ελληνικό Φεστιβάλ Α.Ε. με την υποστήριξη της συγκεκριμένης χρηματοδότησης, παρήγαγε για το Φεστιβάλ Αθηνών- Επιδαύρου οκτώ παραστάσεις το 2017, το 2018 εννέα παραστάσεις, το 2019 έντεκα παραστάσεις, το 2021 δεκαέξι παραστάσεις και το 2022 μία παράσταση.

Πίνακας 16: Οικονομικές Επιπτώσεις- Φεστιβάλ Αθηνών-Επιδαύρου

Φεστιβάλ Αθηνών-Επιδαύρου	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	63.361	1.201.749	49	2.219.701	400.032	27,85
Λειτουργία Φορέα	0	0	0	0	0	0
Λοιπές επιχειρήσεις	246.357	38.344	5,41	464.132	83.021	8,68

6.1.12 Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης



Εικόνα 19: Λογότυπο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης

Το έργο «Φεστιβάλ Κινηματογράφου και Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης» έχει ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κεντρική Μακεδονία» 2014-2020» με συνολικό προϋπολογισμό €5.318.616 και αφορά σε παρεμβάσεις με στόχο την υποστήριξη των παρακάτω δράσεων:

- 57^ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (Μάρτιος 2016)
- 19^ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (Μάρτιος 2017)
- 58^ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (Νοέμβριος 2017)
- 20^ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (Μάρτιος 2018)
- 59^ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (Νοέμβριος 2018)

- 21ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (Μάρτιος 2019)
- 60ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (Νοέμβριος 2019)
- 22ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (Μάιος 2020)
- 61ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (Νοέμβριος 2020)
- 23ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (Μάρτιος και Ιούνιος 2021)
- 62ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (Νοέμβριος 2021)
- 24ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (Μάρτιος 2022)
- 63ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (Νοέμβριος 2022)
- 25ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης (Μάρτιος 2023). Μέσω του συγκεκριμένου έργου υποστηρίχθηκε το κυρίως πρόγραμμα των εκδηλώσεων

Πίνακας 17: Οικονομικές Επιπτώσεις- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης

Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης	Άμεσες επιπτώσεις			Έμμεσες και Επαγωγικές		
	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Μισθοδοσία	Απασχόληση
Υλοποίηση έργου	2.559.940	2.327.865	134	9.098.972	1.494.916	118,25
Λειτουργία Φορέα	0	0	0	0	0	0
Λοιπές επιχειρήσεις	6.390.530	1.025.696	140,46	12.533.590	2.442.234	249,40

Πίνακας 18: Συντελεστές επιπτώσεων ανά έργο

Έργο	Επιπτώσεις κατά την Υλοποίηση			Επιπτώσεις από την Λειτουργία του φορέα			Επιπτώσεις από τη Λειτουργία των Λοιπών Επιχειρήσεων		
	Παραγόμενο Προϊόν	Εισόδημα	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Εισόδημα	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Εισόδημα	Απασχόληση
Α' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας	1,88	0,30	24,71	1,62	0,22	17,47	1,53	0,23	25,69
Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης	1,95	0,31	26,01	1,71	0,27	22,58	1,61	0,27	28,94
Αρχαιολογικός χώρος Αρχαίας Ολυμπίας	1,79	0,29	24,51	1,76	0,34	23,69	1,63	0,27	30,28
Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας-Αρέθουσα	1,87	0,27	22,88	1,67	0,23	19,09	1,65	0,22	24,53
Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων	1,95	0,28	26,29	1,90	0,38	24,26	1,65	0,29	32,19
Αρχαιολογικός Χώρος Κνωσού	1,75	0,28	23,98	1,90	0,38	24,26	1,65	0,29	32,18
Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης	1,76	0,28	23,88	1,69	0,27	22,02	1,63	0,28	30,35
Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών (Βεργίνας)	2,01	0,31	27,73	1,76	0,31	25,24	1,70	0,31	33,63
Αρχαιολογικός χώρος Κνωσού-Ψηφιακός Οδηγός	1,70	0,26	17,77	1,90	0,38	24,26	1,65	0,29	32,18

Έργο	Επιπτώσεις κατά την Υλοποίηση			Επιπτώσεις από την Λειτουργία του φορέα			Επιπτώσεις από τη Λειτουργία των Λοιπών Επιχειρήσεων		
	Παραγόμενο Προϊόν	Εισόδημα	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Εισόδημα	Απασχόληση	Παραγόμενο Προϊόν	Εισόδημα	Απασχόληση
Αρχαιολογικός Χώρος Απτέρας	1,70	0,26	17,86	1,90	0,38	24,26	1,65	0,29	32,13
Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης	1,86	0,31	24,19	0,00	0,00	0,00	1,69	0,33	33,63
Φεστιβάλ Αθηνών-Επιδαύρου	1,75	0,32	22,01	0,00	0,00	0,00	1,63	0,29	30,49

6.2 Ανάλυση και επεξεργασία διευρυμένου δείγματος έργων

Με βάση τα αποτελέσματα της επεξεργασίας του αρχικού δείγματος (12 έργα), πραγματοποιήθηκε κατηγοριοποίηση, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών (π.χ. εγγύς περιβάλλον φορέα, είδος φορέα κτλ.), προκειμένου να εξαχθούν οι έμμεσοι και επαγωγικοί συντελεστές (πολλαπλασιαστές) ανά κατηγορία έργου. Η κατηγοριοποίηση περιλάμβανε την αναγνώριση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των 12 αρχικών έργων από την οποία προέκυψαν διαφορετικά αποτελέσματα ανά:

- Γεωγραφική περιοχή (Μεγάλο ή Μικρό Αστικό Κέντρο)
- Είδος φορέα (Μουσείο, Αρχαιολογικός χώρος, Εκδήλωση)
- Αναλογία δαπανών υλοποίησης έργου σε μισθοδοσία (Ίδια Μέσα – εντάσεως εργασίας) ή αναθέσεις σε τρίτους (Ίδια μέσα μεγαλύτερο ή μικρότερο του 45% των συνολικών δαπανών υλοποίησης – εντάσεως κεφαλαίου)

Σημειώνεται ότι, σε επίπεδο αρχικού δείγματος και προκειμένου να προσαρμοστούν οι δείκτες των επιπτώσεων σε ενιαία περίοδο αναφοράς, έγινε η παραδοχή ότι οι επιπτώσεις που αφορούν τη λειτουργία του φορέα και τη λειτουργία των λοιπών επιχειρήσεων διατηρούνται για χρονικό ορίζοντα 5 ετών, εντός των οποίων θεωρείται ότι η βασική λειτουργία του έργου απορροφά πλήρως τις συγκεκριμένες επιπτώσεις.

Με δεδομένο ότι για το διευρυμένο δείγμα έργων, τα βασικά δεδομένα αφορούσαν το κόστος εκτέλεσης του έργου, δημιουργήθηκαν συντελεστές αναγωγής των τελικών επιπτώσεων σε σχέση με τον προϋπολογισμό ανά έργο του αρχικού δείγματος. Καθώς η επιλογή των έργων του αρχικού δείγματος ήταν αντιπροσωπευτική των ειδικών χαρακτηριστικών των έργων στο ΕΣΠΑ, έγινε η παραδοχή ότι υπάρχει σημαντικός βαθμός συνάφειας μεταξύ του κόστους υλοποίησης και των παραμέτρων λειτουργίας του φορέα και των λοιπών επιχειρήσεων της περιοχής. Οι συντελεστές που προέκυψαν από την παραπάνω κατηγοριοποίηση εφαρμόστηκαν στο διευρυμένο δείγμα έργων με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων / αποτελεσμάτων ανά Περιφέρεια. Στη συνέχεια με βάση την διαστρωμάτωση των επιπτώσεων του διευρυμένου δείγματος ανά Περιφέρεια, έγινε προβολή των αποτελεσμάτων στο σύνολο της χώρας. Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται τα αποτελέσματα για το διευρυμένο δείγμα έργων σε παραγόμενο προϊόν, δαπάνες μισθοδοσίας και επιπτώσεις στην απασχόληση.

Πίνακας 19: Διευρυμένο δείγμα 27 έργων και επιπτώσεις

A/A	Έργο	Περιφέρεια	Π/Υ (Χωρίς ΦΠΑ)	Είδος φορέα	Περιβάλλον φορέα	Επιπτώσεις σε Παραγόμενο Προϊόν (€)	Επιπτώσεις στο εισόδημα (€)	Επιπτώσεις σε θέσεις εργασίας (ΙΠΑ)
1	Ολοκλήρωση κτηριακού συγκροτήματος Εθνικής Πινακοθήκης και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου - (Β' Φάση Υλοποίησης / ΕΣΠΑ 2014-2020)	Αττική	3.949.205	Μουσείο	Μεγάλο Αστικό Κέντρο	13.837.996	2.197.337	184
2	Στερέωση, Αποκατάσταση και Ανάδειξη Αρχαιολογικού Χώρου Ελευσίνας - Φάση Α'	Αττική	2.414.404	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μεγάλο Αστικό Κέντρο	9.119.152	1.487.574	134
3	Αποκατάσταση, Συντήρηση και Ανάδειξη του Αρχαιολογικού Χώρου Πολιόχνης Λήμνου	Βόρειο Αιγαίο	2.616.712	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιαστικό Κέντρο	9.825.734	1.725.551	139
4	Στερέωση και Αποκατάσταση του Β.Α. Περιβόλου (Τμήματος Β) του Επάνω Κάστρου και Ανάπλαση μιας Οικίας Οθωμανικών Χρόνων στο Κάτω Κάστρο Μυτιλήνης	Βόρειο Αιγαίο	2.143.910	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιαστικό Κέντρο	8.050.366	1.413.769	114
5	Αποκατάσταση Ξενοκράτειου κτηρίου στο Μεσολόγγι και μετατροπή του σε Μουσείο	Δυτική Ελλάδα	1.851.121	Μουσείο	Μικρό Αστικό & Περιαστικό Κέντρο	5.517.302	850.658	80
6	Στερέωση, αποκατάσταση και ανάδειξη αρχαίου Θεάτρου Ονιαδών	Δυτική Ελλάδα	646.409	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιαστικό Κέντρο	2.427.261	426.265	34
7	Αποκατάσταση και ανάδειξη της ακρόπολης και τμήματος του νοτίου πλατώματος Ελληνιστικής Πόλης Πετρών Αμυνταίου (Β' Φάση)	Δυτική Μακεδονία	832.463	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιαστικό Κέντρο	3.125.894	548.955	44

«Μελέτη της αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού».

A/A	Έργο	Περιφέρεια	Π/Υ (Χωρίς ΦΠΑ)	Είδος φορέα	Περιβάλλον φορέα	Επιπτώσεις σε Παραγόμενο Προϊόν (€)	Επιπτώσεις στο εισόδημα (€)	Επιπτώσεις σε θέσεις εργασίας (ΙΠΑ)
8	Αποκατάσταση – Ανάδειξη Μνημείων Ασκητισμού Πρεσπών	Δυτική Μακεδονία	577.381	Αρχαιολογικός Χώρος Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	2.198.156	338.912	31
9	Οργάνωση Μόνιμης Έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Αγίου Νικολάου	Κρήτη	2.449.197	Μουσείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	7.299.878	1.125.495	106
10	Οργάνωση Μόνιμης Έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσαράς	Κρήτη	1.990.978	Μουσείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	5.934.147	914.927	86
11	Βασικές υποδομές και εργασίες αποκατάστασης και ανάδειξης Αρχαίου Θεάτρου Γιτάνων (Α΄ Φάση)	Ήπειρος	1.456.086	Αρχαιολογικός Χώρος Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	5.467.594	960.194	77
12	Αποκατάσταση - Ανάδειξη Αρχαίου Θεάτρου Κασσώπης (Α΄ Φάση)	Ήπειρος	1.627.031	Αρχαιολογικός Χώρος Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	6.109.490	1.072.921	86
13	Δημιουργία Επισκέψιμων Εναλίων Αρχαιολογικών Χωρών στην Αλόνησο και στο Δυτικό Παγασητικό	Θεσσαλία	835.355	Αρχαιολογικός Χώρος Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	3.136.752	550.862	44
14	Στερέωση και Αποκατάσταση, συντήρηση του Τοιχογραφικού Διακόσμου, του τέμπλου και των εικόνων του Καθολικού της Ι.Μ Εισοδίων της Θεοτόκου	Θεσσαλία	465.006	Αρχαιολογικός Χώρος Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	1.746.096	306.641	25
15	Επισκευή και δημιουργία Αρχαιολογικής συλλογής Σάμης και Έκθεση Ψηφιδωτών στην Κεφαλονιά	Ιόνιοι Νήσοι	1.352.223	Μουσείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	5.148.065	793.729	75

«Μελέτη της αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού».

A/A	Έργο	Περιφέρεια	Π/Υ (Χωρίς ΦΠΑ)	Είδος φορέα	Περιβάλλον φορέα	Επιπτώσεις σε Παραγόμενο Προϊόν (€)	Επιπτώσεις στο εισόδημα (€)	Επιπτώσεις σε θέσεις εργασίας (ΙΠΑ)
16	Αποκατάσταση Ιερού Ναού Αγίου Μηνά	Ιόνιοι Νήσοι	764.108	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	2.246.260	369.028	30
17	Αποκατάσταση, συντήρηση & ανάδειξη κτηρίου Ι και μνημειακής εισόδου Ανακτόρου Αρχαίας Πέλλας.	Κεντρική Μακεδονία	995.406	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	3.737.744	656.406	53
18	Οργάνωση και Υλοποίηση της Μόνιμης Έκθεσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Πολύγυρου Χαλκιδικής – Α΄ Φάση	Κεντρική Μακεδονία	383.216	Μουσείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	1.142.182	176.102	17
19	Αρχαιολογικό Μουσείο Κύθνου	Νότιο Αιγαίο	1.177.569	Μουσείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	3.509.765	541.136	51
20	Διαχρονικό Αρχαιολογικό Μουσείο Τήλου	Νότιο Αιγαίο	2.099.883	Μουσείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	6.258.742	964.973	91
21	Στερέωση Βραχωδών πρανών και θεμελίωσης των τειχών του Κάστρου Κυλαρισσίας	Πελοπόννησος	1.302.488	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	3.828.944	629.041	51
22	Αποκατάσταση και Ανάδειξη Κάστρου Μίλα Μεσσηνίας	Πελοπόννησος	420.000	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιστατικό Κέντρο	1.577.097	276.963	22
23	Αποκατάσταση Ι. Ναού Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, Μητροπολιτικού Ναού Άμφισσας	Στερεά Ελλάδα	1.362.475	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μεγάλο Αστικό Κέντρο	4.028.737	657.193	59

A/A	Έργο	Περιφέρεια	Π/Υ (Χωρίς ΦΠΑ)	Είδος φορέα	Περιβάλλον φορέα	Επιπτώσεις σε Παραγόμενο Προϊόν (€)	Επιπτώσεις στο εισόδημα (€)	Επιπτώσεις σε θέσεις εργασίας (ΙΠΑ)
24	Αποκατάσταση και ανάδειξη Μνημείου Ι.Ν Αγίου Νικολάου και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου στη Δ.Κ Σπερχειάδας Δήμου Μακρακώμης	Στερεά Ελλάδα	323.310	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιαστικό Κέντρο	1.210.271	212.542	17
25	Αναβάθμιση Αρχαιολογικού Μουσείου Σαμοθράκης και έργα προστασίας του ευρύτερου χώρου από φυσικές καταστροφές	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	1.686.135	Μουσείο	Μικρό Αστικό & Περιαστικό Κέντρο	5.025.556	774.840	73
26	Αναβάθμιση Αρχαιολογικού Χώρου Φιλίππων	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	2.367.201	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μικρό Αστικό & Περιαστικό Κέντρο	8.888.824	1.561.015	125
27	Αποκατάσταση και Ανάδειξη Κτηριακού Συγκροτήματος Ιερού Μητροπολιτικού Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κομοτηνής	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	1.043.115	Αρχαιολογικός Χώρος / Μνημείο	Μεγάλο Αστικό Κέντρο	3.084.413	503.149	45

6.3 Ανάλυση και επεξεργασία του συνόλου των έργων του ΕΣΠΑ

Τα αποτελέσματα από την ανάλυση του διευρυμένου δείγματος αφορούν τους πολλαπλασιαστές ανά Περιφέρεια της χώρας, λαμβάνοντας υπόψη την αρχική επένδυση έναντι του τελικού παραγόμενου προϊόντος, της τελικής μισθοδοσίας και της τελικής επίπτωσης στην απασχόληση. Πιο αναλυτικά:

$$\text{Πολλαπλασιαστής παραγόμενου προϊόντος (ή εισοδήματος ή απασχόλησης) Περιφέρειας} = \left(\frac{\text{Τελικό προϊόν}}{\text{Αρχική Επένδυση}} \right)$$

Τα αποτελέσματα ανά Περιφέρεια κατά την περίοδο υλοποίησης και λειτουργίας των έργων αποτυπώνονται στους ακόλουθους πίνακες:

Πίνακας 20: Συνολικές επιπτώσεις ανά Περιφέρεια σε όλα τα στάδια υλοποίησης του έργου

Περιφέρεια	Συνολικές Επενδύσεις ΕΣΠΑ ανά περιφέρεια (εκατ. €)	Επιπτώσεις σε Παραγόμενο Προϊόν ¹²			Επιπτώσεις σε Μισθοδοσία ¹³			Επιπτώσεις σε Απασχόληση ¹⁴		
		Κατασκευή	Λειτουργία Φορέα	Λειτουργία Λοιπών Επιχειρήσεων	Κατασκευή	Λειτουργία Φορέα	Λειτουργία Λοιπών Επιχειρήσεων	Κατασκευή	Λειτουργία Φορέα	Λειτουργία Λοιπών Επιχειρήσεων
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	43,4	87,3	15,2	44,1	14,0	2,6	8,2	1.093,7	190,9	811,1
Αττική	84,0	180,7	31,5	91,1	27,4	5,2	16,1	2.206,0	385,1	1.636,0
Βόρειο Αιγαίο	22,3	50,0	8,7	25,2	8,3	1,6	4,9	618,1	107,9	458,4
Δυτική Ελλάδα	40,5	77,6	13,5	39,2	12,0	2,3	7,1	977,6	170,7	725,0
Δυτική Μακεδονία	12,6	28,4	4,9	14,3	4,5	0,8	2,6	355,7	62,1	263,8
Ήπειρος	18,9	42,4	7,4	21,4	7,0	1,3	4,1	523,8	91,4	388,5
Θεσσαλία	32,2	72,1	12,6	36,4	12,0	2,3	7,0	891,6	155,7	661,2
Ιόνιοι Νήσοι	28,6	60,4	10,5	30,5	8,9	1,7	5,2	758,5	132,4	562,5
Κεντρική Μακεδονία	61,4	130,8	22,8	66,0	21,3	4,0	12,6	1.624,8	283,7	1.205,0
Κρήτη	31,4	55,7	9,7	28,1	8,1	1,5	4,8	710,1	124,0	526,6
Νότιο Αιγαίο	28,6	50,8	8,9	25,6	7,4	1,4	4,4	648,1	113,1	480,6
Πελοπόννησος	39,7	75,2	13,1	37,9	12,0	2,3	7,1	903,1	157,7	669,8
Στερεά Ελλάδα	9,5	17,7	3,1	8,9	2,8	0,5	1,6	225,2	39,3	167,0
Σύνολο	453,1	929,1	161,8	468,7	145,6	27,6	85,8	11.536	2.014	8.556

Σημειώνεται ότι ο παραπάνω πίνακας περιλαμβάνει τα αποτελέσματα από το σύνολο των επιπτώσεων, τα οποία αφορούν τη περίοδο υλοποίησης του έργου, και τις ετήσιες επιπτώσεις της λειτουργίας του φορέα και των Λοιπών Επιχειρήσεων με αναγωγή στα 5 έτη λειτουργίας.

Πίνακας 21: Συνολικές επιπτώσεις ανά Περιφέρεια σε χρονικό ορίζοντα πέντε ετών

Περιφέρεια	Συνολικές Επενδύσεις ΕΣΠΑ ανά περιφέρεια (εκατ. €)	Συνολικές Επιπτώσεις σε Παραγόμενο Προϊόν ¹⁵	Συνολικές Επιπτώσεις στη Μισθοδοσία ¹⁶	Συνολικές Επιπτώσεις στην Απασχόληση ¹⁷
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	43,4	146,6	24,9	2.095,8
Αττική	84,0	303,3	48,7	4.227,1
Βόρειο Αιγαίο	22,3	83,9	14,7	1.184,4
Δυτική Ελλάδα	40,5	130,3	21,3	1.873,3
Δυτική Μακεδονία	12,6	47,7	8,0	681,6
Ήπειρος	18,9	71,1	12,5	1.003,7
Θεσσαλία	32,2	121,0	21,3	1.708,5
Ιόνιοι Νήσοι	28,6	101,3	15,8	1.453,5
Κεντρική Μακεδονία	61,4	219,5	37,9	3.113,4
Κρήτη	31,4	93,5	14,4	1.360,7
Νότιο Αιγαίο	28,6	85,3	13,2	1.241,8
Πελοπόννησος	39,7	126,2	21,3	1.730,6
Στερεά Ελλάδα	9,5	29,7	5,0	431,6
Σύνολο	453,1	1.559,5	259,0	22.106

¹² Οι επιπτώσεις σε παραγόμενο προϊόν εκφράζονται σε εκατ. ευρώ σε όλες τις φάσεις του έργου και στις λοιπές επιχειρήσεις σε βάθος πενταετίας

¹³ Οι επιπτώσεις σε μισθοδοσία εκφράζονται σε εκατ. ευρώ σε όλες τις φάσεις του έργου και στις λοιπές επιχειρήσεις σε βάθος πενταετίας

¹⁴ Οι επιπτώσεις στην απασχόληση εκφράζονται σε ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης κατά την διάρκεια κατασκευής, υλοποίησης και στις λοιπές επιχειρήσεις σε βάθος πενταετίας

¹⁵ Εκφράζονται σε εκατομμύρια ευρώ σε βάθος πενταετίας

¹⁶ Εκφράζονται σε εκατομμύρια ευρώ σε βάθος πενταετίας

¹⁷ Εκφράζονται σε ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης σε βάθος πενταετίας

Με την αναγωγή των αποτελεσμάτων σε ετήσια βάση προκύπτει ότι το σύνολο των έργων του ΕΣΠΑ ανά έτος επιφέρει στην οικονομία **€311,9 εκατ.** ως **παραγόμενο προϊόν**, **€51,8 εκατ.** **συντηρούμενης μισθοδοσίας** ενώ δημιουργεί **4.421 ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης**.

Πίνακας 22: Επιπτώσεις ανά Περιφέρεια ανά έτος

Περιφέρεια	Συνολικές Επιπτώσεις σε Παραγόμενο Προϊόν ¹⁸	Συνολικές Επιπτώσεις στη μισθοδοσία ¹⁹	Συνολικές Επιπτώσεις στην απασχόληση ²⁰
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	29,3	5,0	419,2
Αττική	60,7	9,7	845,4
Βόρειο Αιγαίο	16,8	2,9	236,9
Δυτική Ελλάδα	26,1	4,3	374,7
Δυτική Μακεδονία	9,5	1,6	136,3
Ήπειρος	14,2	2,5	200,7
Θεσσαλία	24,2	4,3	341,7
Ιόνιοι Νήσοι	20,3	3,2	290,7
Κεντρική Μακεδονία	43,9	7,6	622,7
Κρήτη	18,7	2,9	272,1
Νότιο Αιγαίο	17,1	2,6	248,4
Πελοπόννησος	25,2	4,3	346,1
Στερεά Ελλάδα	5,9	1,0	86,3
Σύνολο	311,9	51,8	4.421

¹⁸ Εκφράζονται σε εκατομμύρια ευρώ ανά έτος

¹⁹ Εκφράζονται σε εκατομμύρια ευρώ ανά έτος

²⁰ Εκφράζονται σε ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης ανά έτος

6.4 Συσχέτιση με τον τομέα του Τουρισμού

Στο πρώτο στάδιο της ανάλυσης των επιπτώσεων πραγματοποιήθηκε ανάλυση των επιπτώσεων ενός έργου πολιτισμού με βάση τα διαφορετικά στάδια του έργου, όπως υλοποίηση, λειτουργία, λοιπές επιχειρήσεις. Εάν ο κλάδος των λοιπών επιχειρήσεων συνδεθεί με τον τουριστικό κλάδο, τότε μπορεί να προκύψει η συμμετοχή τους στις συνολικές επιπτώσεις από την εκτέλεση και λειτουργία των έργων πολιτισμού. Πιο συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή του φορέα / έργου αφορούν:

1. Επιχειρήσεις εστίασης & αναψυχής (Εστιατόρια, café κτλ.)
2. Επιχειρήσεις τοπικών μεταφορών (Ταξί, Ι.Χ Λεωφορεία, επιχειρήσεις πλωτών μεταφορών κτλ.)
3. Επιχειρήσεις Φιλοξενίας (Ξενοδοχεία, Δωμάτια κτλ.)
4. Εμπορικές Επιχειρήσεις με αντικείμενο τον τουρισμό

Για τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις, αναλύθηκαν τα σχετικά μεγέθη που οφείλονται στη λειτουργία των έργων με βάση:

- Τα αποτελέσματα των απαντήσεων που δόθηκαν από την ενότητα της λειτουργίας του έργου
- Την εκτίμηση των φορέων για το ποσοστό αύξησης των επισκεπτών στο χώρο που φιλοξενείται το εκάστοτε έργο
- Το προφίλ των επισκεπτών του φορέα
- Την εκτιμώμενη ημερήσια δαπάνη ανά επισκέπτη
- Την γεωγραφική τοποθεσία του εκάστοτε φορέα

Με βάση τις άνω παραμέτρους υπολογίστηκε ότι οι άμεσες δαπάνες των επισκεπτών που προβλέπεται να επιτευχθούν στις λοιπές επιχειρήσεις περίξ των 12 εγκαταστάσεων του αρχικού δείγματος (στα 5 έτη) ανέρχεται στο ύψος των **€13,5 εκατ.** Σε επίπεδο συνόλου των έργων πολιτισμού του ΕΣΠΑ οι συγκεκριμένες δαπάνες των επισκεπτών ανέρχονται στο ποσό των **€225,4 εκατ.** (στα 5 έτη), ποσό που αποτελεί και τις **συνολικές άμεσες οικονομικές επιπτώσεις των έργων του πολιτισμού στο ΕΣΠΑ που σχετίζονται με τον κλάδο του Τουρισμού.**

Οι συγκεκριμένες δαπάνες δημιουργούν συνολικά (στα 5 έτη) άμεσες, έμμεσες και επαγωγικές επιπτώσεις ύψους **€468,7 εκατ.** σε παραγόμενο προϊόν, ενώ συντηρούν **μισθοδοσία** ύψους **€85,8 εκατ.** Επιπλέον παράγονται συνολικά **8.556 ισοδύναμα ανθρωποέτη** απασχόλησης.

Σε επίπεδο παραγόμενου προϊόντος, οι συγκεκριμένες επιπτώσεις αποτελούν περίπου το 30% των συνολικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού, ενώ σε επίπεδο μισθοδοσίας και απασχόλησης αποτελούν το 33% και 38% των συνολικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού αντίστοιχα.

Τέλος, εντός των συγκεκριμένων επιπτώσεων δεν συμπεριλαμβάνονται ποιοτικές επιπτώσεις όπως ενέργειες προβολής και διαφήμισης που πραγματοποιούνται μέσω των έργων πολιτισμού για το τοπικό, περιφερειακό και εθνικό τουριστικό προϊόν. Για παράδειγμα οι εκδηλώσεις του Φεστιβάλ Αθηνών προβλήθηκαν επανειλημμένα στον διεθνή έντυπο και τηλεοπτικό τύπο καθώς και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, επηρεάζοντας έμμεσα και την γενικότερη τουριστική εικόνα τόσο της Αθήνας όσο και της Χώρας.

7. Αποτελέσματα, Συγκριτική Αξιολόγηση, Συμπεράσματα και Προτάσεις

7.1 Αποτελέσματα και Συγκριτική Αξιολόγηση

Μέσω της παρούσας μελέτης εντοπίστηκαν οι άμεσες, έμμεσες και πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις που δημιουργούνται στην τοπική, περιφερειακή και εθνική οικονομία και κοινωνία μέσω της υλοποίησης έργων πολιτισμού στο πλαίσιο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020. **Σημειώνεται ότι ο πολιτισμός εν γένει ως πυλώνας οικονομικής ανάπτυξης παράγει πολλαπλάσια οφέλη πέραν των αποτελεσμάτων της παρούσας μελέτης.**

Συγκεντρωτικά αποτελέσματα (Σύνολο ΕΣΠΑ)

Όσον αφορά την ίδια τη μελέτη, για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα με ερωτηματολόγια σε ένα δείγμα φορέων, οι οποίοι είτε έχουν υλοποιήσει είτε βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης έργων ΕΣΠΑ. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων αλλά και την επεξεργασία δευτερογενών δεδομένων εντοπίστηκαν οι **άμεσες οικονομικές επιπτώσεις** που λαμβάνουν χώρα λόγω των συγκεκριμένων έργων.

Στη συνέχεια και με τη βοήθεια της διεθνούς αναγνωρισμένης μεθόδου μέτρησης των επιπτώσεων, «εισρών και εκρών» καθώς και της συνεπακόλουθης μεθόδου υπολογισμού των περιφερειακών πολλαπλασιαστών, υπολογίστηκαν οι **έμμεσες και επαγωγικές επιπτώσεις** από την υλοποίηση και λειτουργία ενός έργου πολιτισμού.

Σύμφωνα με τη σχετική επεξεργασία ανά κατηγορία έργου, στο σύνολο των **€453,1 εκατ. δαπανών/επένδυσης σε έργα πολιτισμού του ΕΣΠΑ** οι συνολικές επιπτώσεις ανέρχονται σε:

- **€1.559 εκατ.** σε παραγόμενο προϊόν,
- **€259 εκατ.** σε συντηρούμενη μισθοδοσία και
- **22.106** σε ετήσια ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης.

Αυτό μεταφράζεται σε μια **απόδοση της επένδυσης σε βάθος πενταετίας:**

- **x3,44 για το Παραγόμενο προϊόν**, δηλαδή για κάθε ευρώ που επενδύεται σε έργα πολιτισμού επιστρέφει στην οικονομία μέσω των άμεσων, έμμεσων και πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων άλλα 3,44 ευρώ
- **x0,57 για τη Μισθοδοσία**, δηλαδή για κάθε ευρώ που επενδύεται επιστρέφει στην οικονομία 0,57 ευρώ σε μισθοδοσία προσωπικού και
- **x48,78 για την Απασχόληση**, δηλαδή για κάθε €1 εκατ. που επενδύεται δημιουργούνται 48,78 ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης (νέες θέσεις εργασίας ή διατήρηση υφιστάμενων θέσεων).

Συγκριτικά με τα έργα της προηγούμενης Προγραμματικής Περιόδου (2007-2013) για τα οποία είχε διενεργηθεί σχετική μελέτη κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων **το 2014**, στο σύνολο των **€515,5 εκατ. δαπανών/επένδυσης σε έργα πολιτισμού**, το αποτέλεσμα στο Σύνολο του ΕΣΠΑ είχε διαμορφωθεί σε απόδοση

- **x3,16 για το Παραγόμενο προϊόν (€1.628 εκατ),**
- **x0,81 για τη Μισθοδοσία (€419 εκατ.) και**
- **x43,42 για την Απασχόληση (22.385 σε ετήσια ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης)**

Μελετώντας τα παραπάνω παρατηρούμε σημαντική αύξηση του συντελεστή για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τόσο για το Παραγόμενο προϊόν όσο και για την Απασχόληση και ελαφρά μείωση για τη Μισθοδοσία. Με άλλα λόγια, τα έργα της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου ήταν πιο

αποδοτικά όσον αφορά τις πραγματοποιηθείσες επενδύσεις σε σχέση με τα έργα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η μείωση στο συντελεστή της μισθοδοσίας δύναται να οφείλεται τόσο στο γεγονός ότι **τα έργα που μελετήθηκαν την προηγούμενη περίοδο ήταν εντάσεως εργασίας σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό** (60% έναντι 45% στην τρέχουσα) όσο και στο γεγονός ότι στην παρούσα ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν **περιφερειακοί συντελεστές**, που για τη μισθοδοσία ειδικά ήταν σημαντικά χαμηλότεροι από τους εθνικούς συντελεστές που χρησιμοποιήθηκαν στην προηγούμενη ανάλυση, καθώς οι περισσότερες περιφερειακές οικονομίες που μελετήθηκαν για τα αντιπροσωπευτικά έργα του δείγματος (Ανατ. Μακεδονία & Θράκη, Δυτική Ελλάδα, Στερεά Ελλάδα και Ήπειρος μεταξύ άλλων) διαθέτουν χαμηλότερο αναπτυξιακό αποτύπωμα σε σχέση με τον Εθνικό μέσο όρο.

Αποτελέσματα για τον τομέα του Τουρισμού

Μέρος των συνολικών επιπτώσεων σχετίζεται με τον τομέα του τουρισμού και συγκεκριμένα, οι επιπτώσεις των έργων του πολιτισμού του ΕΣΠΑ στο παραγόμενο προϊόν του τουριστικού κλάδου σε ορίζοντα πενταετίας ανέρχονται σε:

€468,7 εκατ. ή το 30% περίπου των συνολικών άμεσων, έμμεσων και επαγωγικών επιπτώσεων.

Συγκριτικά με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο η αύξηση είναι αρκετά μεγάλη (στην προηγούμενη ανάλυση το 2014 οι επιπτώσεις των έργων του πολιτισμού του ΕΣΠΑ στο παραγόμενο προϊόν του τουριστικού κλάδου σε ορίζοντα πενταετίας ανέρχονταν στο **18% περίπου των συνολικών άμεσων, έμμεσων και επαγωγικών επιπτώσεων – €292,4 εκατ.**), γεγονός που καθιστά εμφανή την αύξηση της επίδρασης του πολιτιστικού τουρισμού στο σύνολο των τουριστικών εισπράξεων, καθώς και την επίδραση που έχουν οι δαπάνες σε έργα πολιτισμού στην απόδοση του τουριστικού προϊόντος για τη χώρα.

Αποτελέσματα στο Διευρυμένο δείγμα των 27 έργων και στο αρχικό δείγμα των 12 έργων

Για το δείγμα των 27 έργων που επιλέχτηκαν ώστε να γίνει προβολή των αποτελεσμάτων του δείγματος στις 13 περιφέρειες της χώρας δεν παρατηρούνται διαφορές με το αντίστοιχο δείγμα έργων που επιλέχτηκε το 2014. Συγκεκριμένα, οι συντελεστές απόδοσης για το παραγόμενο προϊόν ήταν

- **x3,41 για την τρέχουσα έναντι**
- **x3,41 για την προηγούμενη Προγραμματική Περίοδο**

Ως προς το δείγμα των 12 (10 για την προηγούμενη Προγραμματική Περίοδο) έργων που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση με το μοντέλο «εισρών – εκρών»:

- οι **δαπάνες του ΕΣΠΑ για την υλοποίηση των έργων** (προμήθειες, αυτεπιστασίες και τεχνικά έργα) ήταν παρόμοιες με την προηγούμενη Προγραμματική Περίοδο με ελαφρά αυξημένες τις δαπάνες για την τρέχουσα περίοδο, ήτοι **€27,2 εκατ.** στην τρέχουσα από **€24,4 εκατ.** στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο.
- οι **επιπτώσεις από την υλοποίηση των έργων** ήταν επίσης παραπλήσιες με ελαφρά αύξηση για την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο, ήτοι **€59,0 εκατ.** στην τρέχουσα από **€53,6 εκατ.** στην προηγούμενη Προγραμματική Περίοδο.
- **παρουσιάστηκε σημαντική αύξηση των συνολικών επιπτώσεων (άμεσων, έμμεσων και επαγωγικών) στο παραγόμενο προϊόν που οφείλεται στη λειτουργία των λοιπών επιχειρήσεων** περίξ των υπό μελέτη Χώρων, Μουσείων και Εκδηλώσεων (externalities), ήτοι **€6,2 εκατ.** στην τρέχουσα από **€5,2 εκατ.** ετησίως στην Προηγούμενη Προγραμματική περίοδο

Αποτελέσματα ανάλογα με το είδος του φορέα (Αρχαιολογικός Χώρος/Μνημείο, Μουσείο, Εκδήλωση)

Επιπρόσθετα, παρατηρείται **μεγάλη συσχέτιση όσον αφορά στην απόδοση της επένδυσης σε σχέση με την επισκεψιμότητα του Αρχαιολογικού Χώρου ή Μνημείου**. Ακόμα και μικρές επενδύσεις σε Αρχ. Χώρους μεγάλης επισκεψιμότητας επιφέρουν πολύ μεγάλες αποδόσεις σε ορίζοντα πενταετίας. Για παράδειγμα, δύο μικρά σχετικά έργα στους Αρχαιολογικούς χώρους της Κνωσού και της Ολυμπίας, με συνολική επένδυση λιγότερη από €1 εκατ. για τον καθένα, προβλέπεται να έχουν τουλάχιστον πενταπλάσια απόδοση (άμεσα, έμμεσα και πολλαπλασιαστικά) στην επόμενη πενταετία από την έναρξη λειτουργίας των νέων έργων. Στον αντίποδα, μεγάλες επενδύσεις σε Χώρους μέτριας ή χαμηλής επισκεψιμότητας όπως οι επενδύσεις στα Αρχαία Θέατρα της Λάρισας και της Δωδώνης ύψους άνω των €4 εκατ. η καθεμιά, αργούν πολύ περισσότερο να αποδώσουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, ενώ το μεγαλύτερο μέρος των αποτελεσμάτων υπολογίζεται ότι οφείλεται μάλλον στις άμεσες επιπτώσεις του έργου στην τοπική οικονομία (προμήθειες, κατασκευή και μισθοδοσία) παρά στις πολλαπλασιαστικές λόγω της εισροής πρόσθετων τουριστών στις περιοχές που υλοποιήθηκαν τα έργα.

Ίδια ή παρόμοια συσχέτιση **δεν** παρατηρείται για τα **Μουσεία**, όπου σημειώθηκε μια **μάλλον σταθερή σχέση μεταξύ της έντασης της επένδυσης και της απόδοσής της σε βάθος πενταετίας**, με την τελευταία να υπολογίζεται περίπου στο **τριπλάσιο της αρχικής δαπάνης** για Μουσεία τόσο υψηλής όσο και χαμηλής επισκεψιμότητας.

Όσον αφορά στις **Εκδηλώσεις**, στην παρούσα μελέτη, ειδικά το Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης με το χαμηλό εισιτήριο και τη μεγάλη ανταπόκριση του κόσμου, δημιούργησε ιδιαίτερα σημαντικά πολλαπλασιαστικά οφέλη στις επιχειρήσεις της περιοχής, που υπολογίζεται ότι εξυπρέτησαν άνω των 700.000 επισκεπτών.

Τέλος, τα **Ψηφιακά Έργα** θεωρήθηκε εξ αρχής ένας ξεχωριστός τομέας για την παρούσα μελέτη. Με βάση τα αποτελέσματα της ανάλυσης που διενεργήθηκε, φαίνεται ότι **η επίπτωση των ψηφιακών έργων κινείται κοντά στο συνολικό μέσο όρο της συνολικής μελέτης** (με αναμενόμενη απόδοση περίπου 3,5 φορές την αρχική επένδυση σε βάθος πενταετίας).

7.2 Συμπεράσματα και Προτάσεις

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε και τη συγκριτική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων μεταξύ των έργων ΕΣΠΑ της τρέχουσας με αυτά της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου έγινε προσπάθεια εξαγωγής συνολικών Συμπερασμάτων και Προτάσεων για την υλοποίηση των έργων πολιτισμού της επόμενης προγραμματικής περιόδου. Παρακάτω περιγράφονται συνοπτικά οι Προτάσεις που εξήχθησαν για τη βελτιστοποίηση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων των πολιτιστικών επενδύσεων στην εθνική παραγωγή, στην απασχόληση και την τοπική – περιφερειακή – εθνική οικονομία. Σημειώνεται ότι οι εν λόγω προτάσεις βασίστηκαν εξ ολοκλήρου στην ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, δεν είναι δεσμευτικές ή εξαντλητικές και θα μπορούσαν να δώσουν το έναυσμα για δημόσιο διάλογο γύρω από την οργάνωση και τον προγραμματισμό των έργων πολιτισμού για τη νέα Προγραμματική Περίοδο 2021 - 2027:

Σημαντική απόδοση των έργων πολιτισμού

Στο σύνολο του ΕΣΠΑ που μελετήθηκε, παρατηρείται μια τάση βελτίωσης της απόδοσης των επενδύσεων σε έργα πολιτισμού. Ο πολιτιστικός τουρισμός φαίνεται ότι συμβάλλει σε όλο και μεγαλύτερο μερίδιο του συνολικού τουρισμού στη χώρα, ενώ ο συνολικός τουρισμός έχει τάση συνεχούς αύξησης τα τελευταία χρόνια (σημειώνεται ότι για την παρούσα ανάλυση δεν λήφθηκαν υπόψη τα έτη της πανδημίας του κορωνοϊού, 2020 και 2021). Αυτό μεταφράζεται σε μια γενικευμένη ανάγκη διατήρησης των δαπανών και επενδύσεων στον τομέα του πολιτισμού συνολικά, ώστε η χώρα να εκμεταλλευτεί τη συγκεκριμένη ευκαιρία, καθώς κάθε επιπλέον ευρώ στα έργα πολιτισμού έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη στην κοινωνία και την οικονομία της χώρας, καθώς και στον τομέα του τουρισμού.

Ανάγκη συνεχούς ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού των Αρχαιολογικών Χώρων Μνημείων και Μουσείων

Από την παραπάνω ανάλυση παρατηρείται μεγάλη συσχέτιση όσον αφορά στην απόδοση της επένδυσης σε σχέση με την επισκεψιμότητα του Αρχαιολογικού Χώρου ή Μνημείου, καθώς ακόμα και μικρές επενδύσεις σε Αρχαιολογικούς Χώρους μεγάλης επισκεψιμότητας επιφέρουν πολύ μεγάλες αποδόσεις σε ορίζοντα πενταετίας. Είναι συνεπώς εύλογο να συνεχιστούν οι επενδύσεις και δαπάνες για έργα βελτίωσης των υποδομών, προστασίας και καλύτερης ανάδειξης των χώρων και μνημείων, καθώς είναι πολύ αποτελεσματική κάθε επιπλέον επένδυση σε σημεία υψηλού πολιτισμικού και τουριστικού ενδιαφέροντος.

Στο διπλασιασμό σχεδόν του αριθμού των επισκεπτών (συγκριτικά στοιχεία επισκεψιμότητας 2012 και 2019) συνέβαλε αναμφίβολα η υλοποίηση παρεμβάσεων στη διάρκεια προηγούμενων Προγραμματικών Περιόδων, οι οποίες, πέραν της προστασίας, έκαναν περισσότερο «αναγνώσιμους» και κατανοητούς τους χώρους και τα μνημεία και, αντιστοίχως, ελκυστικότερα τα μουσεία. Απώτερος στόχος του Υπουργείου είναι, με τα έργα που υλοποιούν οι Υπηρεσίες του σε όλη την Ελλάδα, να συμβάλει στον **εκσυγχρονισμό των πολιτιστικών υποδομών** και στην **αναβάθμιση του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών** προς τους επισκέπτες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεγάλη απόδοση των Αρχαιολογικών χώρων μεγάλης επισκεψιμότητας δεν συνεπάγεται φυσικά την ανάγκη να πρωδοποιηθούν μόνο τα «διάσημα» περιουσιακά στοιχεία του πολιτισμού και να «παραμεληθούν» οι λιγότερο προνομιούχες περιοχές. Η προσπάθεια θα πρέπει να στραφεί στην προστασία και ανάδειξη Χώρων και Μνημείων από μέτριας και χαμηλής επισκεψιμότητας σε υψηλής ώστε να τύχουν των ευνοϊκών αποτελεσμάτων των πιο «γνωστών». Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην προηγούμενη Προγραμματική Περίοδο αποτέλεσε η Ανάδειξη της Νησίδας στη Σπιναλόγκα, η οποία είχε εξαιρετική απόδοση, πρωδοτούμενη από το κύμα Ελλήνων και ξένων τουριστών που την επισκέφθηκαν λόγω της τηλεοπτικής σειράς που προβαλλόταν την ίδια περίοδο, βασισμένης στο πολυβραβευμένο βιβλίο της Βικτόρια Χίσλοπ «Το Νησί».

Περισσότερες επενδύσεις σε Εκδηλώσεις και Φεστιβάλ

Βάσει της ανάλυσης που προηγήθηκε προκύπτει ο **σημαντικός βαθμός κινητικότητας που μπορούν να δημιουργήσουν οι Εκδηλώσεις και τα Φεστιβάλ** οδηγώντας σε σημαντικά πολλαπλασιαστικά οφέλη για την τοπική κοινωνία. Ιδιαίτερα σε αστικές περιοχές όπου μπορούν να εξυπηρετήσουν σημαντικό αριθμό τουριστών, οι εκδηλώσεις μπορούν και θα πρέπει να συνδεθούν με σχετικές πρωτοβουλίες όπως η **δημιουργία προορισμών city break**. Με τον τρόπο αυτό θα εξυπηρετηθεί ουσιαστικά η δημιουργία οικονομικής δραστηριότητας σε περιόδους εκτός καλοκαιρινής αιχμής, σε πλήρη εναρμόνιση με την εθνική στρατηγική για διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και την επέκταση της τουριστικής περιόδου.

Εστίαση στα Ψηφιακά Έργα Πολιτισμού

Όπως αναλύθηκε παραπάνω, τα Ψηφιακά Έργα κινήθηκαν κοντά στο μέσο όρο του δείγματος, όσον αφορά τουλάχιστον στην απόδοση των επενδύσεων για την υλοποίησή τους. Ωστόσο, οι χαμηλές σχετικά απαιτούμενες επενδύσεις (περίπου €0,2 εκατ. για κάθε έργο που μελετήθηκε) καθώς και το γεγονός ότι συνδέονται συνήθως με Χώρους, Μνημεία και Μουσεία υψηλής επισκεψιμότητας για τα οποία έχει νόημα η επιπλέον επένδυση, **καθιστά τα συγκεκριμένα έργα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και με πολύ καλή δυναμική στο μέλλον**. Η τάση διεθνώς θέλει την πολιτιστική κληρονομιά να εξελίσσεται με ταχείς ρυθμούς χάρη στις ψηφιακές τεχνολογίες, ενώ παρατηρείται σχετική υστέρηση της χώρας στη δημιουργία ψηφιακών εφαρμογών για αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία (σημειώνεται ότι μόλις προσφάτως τροποποιήθηκε το σύστημα κρατήσεων του αρχαιολογικού χώρου της Ακρόπολης – ενός χώρου που ετησίως δέχεται περισσότερο από 1,4 εκατ. επισκέπτες – προκειμένου να κατατάσσονται σε χρονικές ζώνες οι επισκέπτες). Ψηφιακές λύσεις όπως **ηλεκτρονικές υπηρεσίες** τύπου «**plan your visit**», η ανάδειξη του πολιτιστικού προϊόντος με τη χρήση **τεχνολογιών εικονικής πραγματικότητας**, τα **ψηφιακά αποθετήρια εκθεμάτων** στα οποία θα είχαν πρόσβαση απομακρυσμένα πολίτες τρίτων χωρών λειτουργούν ως «**προωθητικά εργαλεία**» και μπορούν να τους παρακινήσουν για μία επίσκεψη στους πολιτιστικούς προορισμούς της χώρας με σημαντικά οφέλη για τον κλάδο του τουρισμού.

Επέκταση της μέτρησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων σε περισσότερα έργα πολιτισμού και με μεγαλύτερη συχνότητα με την ανάπτυξη σταθερού πλαισίου μέτρησης

Η εκπόνηση μελετών κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων, όπως προκύπτει από τη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική που αναλύθηκε παραπάνω, εφαρμόζεται ολοένα και από περισσότερους επίσημους φορείς πολιτισμού (Μουσεία, Υπουργεία, Ενώσεις όπως η Αμερικανική Ένωση Μουσείων κλπ.), οι οποίοι μάλιστα προχωρούν και στη **δημιουργία σταθερών πλαισίων μέτρησης της ανάπτυξης και της βιωσιμότητας της λειτουργίας των χώρων πολιτισμού** (π.χ. Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, Πολιτισμού, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Αθλητισμού της Βρετανίας για τα Βρετανικά μουσεία). Στην Ελλάδα - πέρα από μελέτες όπως η παρούσα και κάποιες ad hoc έρευνες από φορείς (π.χ. ΙΝΣΕΤΕ) και Υπουργεία ή Επιμελητήρια - δεν υφίσταται αντίστοιχη συνέπεια στη μέτρηση των επιπτώσεων των έργων πολιτισμού.

Σχεδιασμός της στρατηγικής υλοποίησης έργων πολιτισμού με έμφαση στην ιεράρχηση προτεραιοτήτων

Οι μελέτες και μετρήσεις όπως η παρούσα είναι πολύ χρήσιμες για την εξαγωγή ειδικών συμπερασμάτων, ωστόσο για τη διαμόρφωση ολοκληρωμένης στρατηγικής υλοποίησης έργων πολιτισμού είναι σημαντικό να λαμβάνονται επίσης υπόψη και άλλα κριτήρια. Το ΥΠ.ΠΟ. εφαρμόζει ήδη μια ολοκληρωμένη στρατηγική για τον Πολιτισμό σε επίπεδο Χώρας με την ενεργοποίηση των κύριων διαθέσιμων χρηματοδοτικών μέσων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΣΠΑ και Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας – ΕΣΑΑ). Έτσι, παράλληλα, με τις παρεμβάσεις του ΕΣΠΑ 2014-2020 που ολοκληρώνονται, θα πρέπει να συνυπολογιστούν και τα 202 έργα του ΥΠ.ΠΟ. που ήδη υλοποιούνται με πόρους του ΕΣΑΑ, με προϋπολογισμό 616.000.000€ συνολική Δημόσια Δαπάνη.

Η στρατηγική του ΥΠ.ΠΟ. βασίζεται στα ακόλουθα αντικειμενικά κριτήρια:

- επιλογή παρεμβάσεων / έργων που συμβάλλουν στην προστασία και αναβάθμιση μνημείων, αλλά και του ευρύτερου φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος μιας περιοχής (με προτεραιότητα στις πιο ευάλωτες –για διάφορους λόγους– περιοχές)
- σημαντικότητα των μνημείων από ιστορική, αρχαιολογική, αισθητική, καλλιτεχνική ή/και εκπαιδευτική άποψη
- ισόρροπη ανάπτυξη των Περιφερειακών Ενοτήτων στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής, με κύρια μέριμνα για τις νησιωτικές και ορεινές / ημιορεινές περιοχές και στόχο την άρση των ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν σε σχέση με άλλες Περιφερειακές Ενώσεις
- μέριμνα προκειμένου να αντιπροσωπεύονται όλες οι χρονικές περίοδοι της ιστορίας της Χώρας και όλα τα είδη ιστορικών καταλοίπων (π.χ. οθωμανικά μνημεία)
- διαχειριστικά κριτήρια, όπως μελέτες, απαλλοτριώσεις, πρόσβαση, βιωσιμότητα παρεμβάσεων και χρηματοοικονομικά κριτήρια.

Πέραν αυτών λαμβάνονται σοβαρά υπόψη τα αιτήματα των τοπικών κοινωνιών και η «bottom-up» προσέγγιση και ιεράρχηση προτεραιοτήτων των αρμόδιων Κεντρικών και Περιφερειακών Υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.

Στα κριτήρια αυτά, τέλος, προστίθεται η αναπτυξιακή προσπάθεια κάθε περιοχής για την αύξηση της αναγνωρισιμότητάς της και τη μετεξέλιξή της σε ελκυστικό προορισμό, με αξιοποίηση των δυνατοτήτων τόσο του πολιτιστικού της αποθέματος όσο και της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας. Η αναβάθμιση των υποδομών του Πολιτισμού και η βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών ενισχύουν τις βάσεις για την αύξηση της τουριστικής κίνησης μιας περιοχής και την περαιτέρω αναβάθμιση των γενικότερων προοπτικών ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας. Συνακόλουθα δε, οι παρεμβάσεις στον τομέα του Πολιτισμού, βελτιώνουν τους δείκτες της εθνικής οικονομίας και κοινωνικής ευημερίας.

8. Παράρτημα

Ο Πίνακας Εισροών-Εκροών της ΕΛΣΤΑΤ είναι διαθέσιμος στην διεύθυνση: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL38/->

		23/1/2022																				
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ																				
		Πίνακας εισροών-εκροών σε βασικές τιμές, (πρώην κ προϊόν)																				
		Έτος 2015																				
		Σε τρέχουσες τιμές, Σε εκατ. €.																				
ΠΡΟΪΟΝΤΑ (CPA64)	Φυσική και ζωική παραγωγή, θέρμα και συναφείς δραστηριότητες	ΠΡΟΪΟΝΤΑ (CPA64)																				
		CPA_A01	CPA_A02	CPA_A03	CPA_B	CPA_C10-C12	CPA_C13-C15	CPA_C16	CPA_C17	CPA_C18	CPA_C19	CPA_C20	CPA_C21	CPA_C22	CPA_C23	CPA_C24	CPA_C25	CPA_C26	CPA_C27			
Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	Εκροή	
CPA_A01	Πρώιμα υγιεινά, θέρμα και συναφείς υπηρεσίες	1.474	10	1	0	3.718	32	0	0	4	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_A02	Πρώιμα δομημένα και υλοποιήσιμα και συναφείς υπηρεσίες	0	5	0	4	17	1	11	0	0	3	0	0	1	2	1	0	0	0	0	0	
CPA_A03	Ψάρα και άλλα αλιευτικά προϊόντα-πρώιμα υλοποιήσιμα υποσημειωμένα προς τον αλιευτή υπηρεσίες	0	0	72	0	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_B	Όρυχα και λιπητικά	0	0	0	25	6	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_C10-C12	Έξω βιομηχανικά προϊόντα κτιστού	597	11	6	0	1.333	6	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_C13-C15	Πρώιμα υλοποιήσιμα προϊόντα αέρος και συναφή προϊόντα	21	0	29	0	42	373	1	4	1	1	4	0	4	10	3	5	6	0	0	1	
CPA_C16	Γαλακτοκομικά και προϊόντα από γάλα και φέτα (εκτός από τυριά) είδη καλαθοπώτας και αποσκευασίας	10	0	4	1	64	5	124	2	0	1	7	5	2	4	7	10	1	1	1	3	
CPA_C17	Ψηφιακά προϊόντα	1	0	2	0	64	7	4	468	134	0	14	10	19	5	3	2	0	0	0	0	
CPA_C18	Πρώιμα εκπομπής και αγοράς προηγούμενων μέσων	0	0	0	0	34	1	0	0	1	2	0	3	4	1	1	1	0	0	0	0	
CPA_C19	Πρώιμα αποβλήτων και προϊόντων βιομ. παραγωγής	438	6	98	28	228	15	6	10	2	940	174	13	16	42	86	58	1	7	0	0	
CPA_C20	Γραμμοτάπητες και προϊόντα	270	4	0	3	248	106	5	32	12	69	327	52	504	29	87	122	1	0	0	41	
CPA_C21	Πρώιμα από πλαστικό (νεοπλαστικό) και πλαστικές υλίες	6	0	0	0	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_C22	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	37	0	0	1	111	12	3	7	2	2	7	6	15	27	6	15	37	4	0	9	
CPA_C24	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	0	0	0	7	39	0	0	1	0	0	0	0	4	3	186	9	6	0	0	13	
CPA_C25	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	0	0	0	0	47	10	0	0	1	0	0	0	0	8	5	955	539	5	0	319	
CPA_C26	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	8	2	0	20	268	36	4	8	2	4	24	25	31	13	54	226	9	0	0	49	
CPA_C27	Μικροεπιχειρήσεις, ηλεκτρονικές και οικιακά προϊόντα	0	0	0	0	34	5	1	2	1	5	3	2	2	11	18	15	44	4	0	0	
CPA_C28	Μικροεπιχειρήσεις, ηλεκτρονικές και οικιακά προϊόντα	0	0	0	0	15	2	0	1	1	2	2	1	1	5	9	16	20	54	0	0	
CPA_C29	Μικροεπιχειρήσεις, ηλεκτρονικές και οικιακά προϊόντα	0	0	0	6	57	5	1	2	1	4	5	5	3	9	16	26	0	0	0	10	
CPA_C30	Μικροεπιχειρήσεις, ηλεκτρονικές και οικιακά προϊόντα	0	0	0	2	4	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	
CPA_C31-C32	Άλλα, εξοπλισμός μεταφορών	0	0	0	2	6	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2	0	0	0	0	
CPA_C33	Τυπικά, άλλα προϊόντα μεταποίησης	5	0	0	0	4	2	0	0	1	0	0	0	4	1	2	4	1	0	0	0	
CPA_C35	Υπερτιμωμένες και εγκατεστημένες μηχανήματα και εξοπλισμός	163	2	12	4	77	4	0	1	0	1	0	5	1	2	6	12	1	1	0	0	
CPA_D35	Μικροεπιχειρήσεις, ηλεκτρονικές και οικιακά προϊόντα	152	2	0	14	299	54	7	21	7	61	33	25	35	82	441	113	3	0	0	13	
CPA_E36	Φυσικό γάλα- υπηρεσίες επεξεργασίας και παραρτήσεων	109	1	0	0	26	1	0	0	0	1	1	1	0	1	3	2	0	0	0	0	
CPA_E37-E39	Υπερτιμωμένες, υψηλής ποιότητας και βιομηχανικές αποβλήτων ανάκτηση υλικών υπηρεσίες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_F	Κατασκευασμένες και κατασκευαστικές εργασίες	12	0	0	5	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_G45	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	64	1	2	6	130	14	2	14	4	74	16	8	20	11	15	17	3	7	0	0	
CPA_G46	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	474	5	24	18	1.264	169	21	137	41	725	158	112	193	74	147	149	25	64	0	0	
CPA_G47	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	253	3	13	9	614	67	11	71	21	385	86	40	101	38	65	74	13	32	0	0	
CPA_H49	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	11	0	3	16	289	26	5	15	2	68	37	12	20	104	62	46	2	0	0	0	
CPA_H50	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	15	3	0	1	0	1	4	4	1	3	5	6	1	2	0	
CPA_H51	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	8	2	0	1	0	1	3	1	1	3	5	3	1	0	0	
CPA_H52	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	2	0	0	20	5	28	2	0	1	0	27	1	5	1	5	7	0	0	0	0	
CPA_H53	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	11	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_I	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	2	16	3	0	0	1	4	5	1	3	5	6	1	2	0	0	0	
CPA_I58	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	12	1	0	0	0	0	0	2	0	5	1	1	0	0	0	0	
CPA_I59-I60	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	7	2	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	1	
CPA_I61	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	10	0	2	1	29	9	1	1	2	4	7	3	6	8	15	2	0	0	0	3	
CPA_I62-I63	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	13	23	7	1	1	0	3	29	2	3	6	8	1	5	0	0	0	
CPA_I64	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	301	6	34	27	311	27	5	21	9	204	32	41	29	29	55	44	5	18	0	0	
CPA_I65	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	1	0	1	1	21	4	1	3	1	4	6	3	4	4	7	7	0	0	0	2	
CPA_I66	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	4	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_I68	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	23	0	0	13	166	61	5	7	4	24	14	44	12	25	33	52	5	9	0	0	
CPA_I69	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_M69-M70	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	11	0	2	32	316	56	8	12	9	47	48	78	23	50	160	108	14	26	0	0	
CPA_M71	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	20	0	0	69	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_M72	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_M73	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	1	4	348	7	0	7	1	6	24	22	5	3	4	10	1	0	0	5	
CPA_M74-M75	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	24	0	0	1	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_N77	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	1	0	0	16	2	1	0	0	0	0	1	42	0	1	1	1	0	0	0	1	
CPA_N78	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	17	8	0	0	0	0	21	0	13	1	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_N79	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_N80-N82	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	15	2	1	0	0	0	0	0	8	0	1	1	1	0	0	0	0	
CPA_O84	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	3	86	8	2	6	2	72	9	5	8	6	17	12	1	5	0	0	
CPA_P85	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	23	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_Q86	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_Q87-Q88	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_R90-R92	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_R93	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
CPA_S94	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	13	0	0	3	34	6	1	1	1	8	5	10	2	6	7	9	1	3	0	0	
CPA_S95	Υπερτιμωμένες και κατασκευαστικές εργασίες	0	0	0	0	14	2	0	0	1	0	2	1	1	4	7	5	0	0	0		

Πολλαπλασιαστές αντίστροφης μήτρας Leontief

Παρακάτω παρουσιάζονται οι πολλαπλασιαστές για κάθε Περιφέρεια ξεχωριστά ακριβώς όπως χρησιμοποιήθηκαν για το μοντέλο.

1. Πολλαπλασιαστές Περιφέρειας Θεσσαλίας

Α/Α	Α/Α Φασματίζεται/Κλάδος	Πολλαπλασιαστής Παραγομένου Προϊόντος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής της Εισοδήματος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Απασχόλησης Τύπου II (ανά εκατ. €)
1	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1,69	0,09	61,21
2	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	1,60	0,31	48,78
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα- προϊόντα υδατοκαλλιέργειας- υποστηρικτικές προς την αλιεία υπηρεσίες	1,55	0,17	31,15
4	Ορυχεία και λατομεία	1,52	0,16	10,87
5	Είδη διατροφής- ποτά- προϊόντα καπνού	2,09	0,24	28,17
6	Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας- είδη ένδυσης- δέρμα και συναφή προϊόντα	2,02	0,39	29,39
7	Ευρεία και προϊόντα από ξύλο και φελλό (εκτός από έπιπλα)- είδη καλαθοποιίας και σπαρτολεκτικής	2,06	0,35	34,15
8	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	2,04	0,28	17,32
9	Προϊόντα εκτύπωσης και επεξεργασίας προεγγεγραμμένων μέσων	1,91	0,40	27,79
10	Προϊόντα οπτανθρακία και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	1,32	0,03	3,88
11	Χημικές ουσίες και προϊόντα	1,78	0,25	14,20
12	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα	1,94	0,38	16,83
13	Προϊόντα από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	1,84	0,28	17,13
14	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	1,58	0,14	10,98
15	Βασικά μέταλλα	1,87	0,16	9,57
16	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,92	0,32	21,67
17	Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	1,86	0,42	24,13
18	Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	1,84	0,25	14,90
19	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,90	0,38	21,80
20	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1,90	0,44	19,96
21	Άλλος εξοπλισμός μεταφορών	1,67	0,29	16,26
22	Έπιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης	1,98	0,45	43,31
23	Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού	1,72	0,31	18,51
24	Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός	1,48	0,08	5,47
25	Φυσικό νερό- υπηρεσίες επεξεργασίας και παροχής νερού	1,61	0,22	12,06
26	Υπηρεσίες επεξεργασίας λυμάτων- λυματοκόπτη- υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων- ανάκτηση υλικών- υπηρεσίες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης αποβλήτων	1,59	0,18	9,06
27	Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	2,09	0,30	29,04
28	Υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,77	0,29	25,77
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός χονδρικού εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,77	0,28	17,24
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός από το λιανικό εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,77	0,39	39,36
31	Υπηρεσίες χερσαίων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω οδών	1,81	0,27	25,35
32	Υπηρεσίες πλωτών μεταφορών	1,62	0,24	9,38
33	Υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών	1,80	0,13	10,48
34	Υπηρεσίες αποθήκευσης και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά υπηρεσίες	1,98	0,59	19,50
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	1,99	0,68	26,76
36	Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης	1,74	0,20	28,08
37	Εκδοτικές υπηρεσίες	1,61	0,14	11,52
38	Υπηρεσίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, ταινιών βίντεο και τηλεοπτικού προγράμματος, ηχογράφησης και μουσικές εκδόσεις- υπηρεσίες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	1,59	0,12	11,90
39	Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	1,48	0,09	6,59
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς υπηρεσίες- υπηρεσίες πληροφορίας	1,55	0,14	10,66
41	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1,64	0,28	11,33
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1,78	0,23	12,95
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοοικονομικές και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	1,74	0,25	24,11
44	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκτός από τα τεκμαρτά εννοία	1,18	0,04	2,68
45	Τεκμαρτά εννοία	1,06	0,00	0,70
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες κεντρικών γραφείων (εδρών)- υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	1,51	0,16	17,70
47	Υπηρεσίες αρχιτεκτονών και μηχανικών- υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	1,50	0,12	19,46
48	Υπηρεσίες επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης	1,73	0,31	12,26
49	Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς	1,68	0,17	13,24
50	Άλλες επγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες- κτηνιατρικές υπηρεσίες	1,65	0,19	25,65
51	Υπηρεσίες εννοίκησης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	1,63	0,14	16,85
52	Υπηρεσίες απασχόλησης	2,13	0,73	38,15
53	Υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλες υπηρεσίες κράτησης και συναφείς υπηρεσίες	1,57	0,07	10,54
54	Υπηρεσίες παροχής προστασίας και ερευνών- υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους- υπηρεσίες διοίκησης γραφείου, γραμματειακής υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1,76	0,31	28,45
55	Υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης και άμυνας- υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	2,04	1,12	32,05
56	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,11	1,58	53,32
57	Υπηρεσίες ανθρωπίνης υγείας	1,86	1,01	34,05
58	Υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον- υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παράγωγα καταλύματα	2,08	1,09	48,02
59	Υπηρεσίες δημοσιονομικής δραστηριότητας, τεχνών και ψυχαγωγίας- υπηρεσίες βιβλιοθηκών, αρχαιοφυλακείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	1,78	0,24	22,08
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2,24	0,65	40,50
61	Υπηρεσίες παρεχόμενες από οργανώσεις	2,37	0,68	28,03
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών εξοπλισμού και οικιακής χρήσης	1,82	0,45	31,51
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	1,95	0,83	64,59
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού και μη διαφοροποιημένα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από ιδιωτικά νοικοκυριά για ιδία χρήση	2,27	2,25	95,61
65	Υπηρεσίες παρεχόμενες από ετεροδόκους οργανισμούς και φορείς	1,00	0,00	0,00

2. Πολλαπλάσιαστές Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

A/A	A/A δραστηριότητα/ κλάδος	Πολλαπλάσιαστής Παραγόμενου Προϊόντος Τύπου II	Πολλαπλάσιαστής Εισαγόμενου Τύπου II	Πολλαπλάσιαστής Απασχολήσιμης Τύπου II (ανά εκατ. €)
1	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1,72	0,10	61,89
2	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	1,62	0,31	49,35
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα- προϊόντα υδατοκαλλέργειας- υποστηρικτικές προς την αλιεία υπηρεσίες	1,57	0,17	31,59
4	Ορυχεία και λατομεία	1,81	0,38	19,13
5	Είδη διατροφής- ποτά- προϊόντα κειμήλια	2,13	0,25	29,15
6	Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας- είδη ένδυσης- δέρμα και συναφή προϊόντα	2,07	0,40	30,46
7	Συλεία και προϊόντα από ύφολο και φελλό (εκτός από έπιπλα)- είδη καλοθεορίας και σπαρτοπλεκτικής	2,10	0,36	35,12
8	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	2,08	0,29	18,40
9	Προϊόντα εκτύπωσης και εγγραφή προεγγραμμένων μέσων	1,94	0,41	28,70
10	Προϊόντα οπτανθρακικά και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	1,34	0,03	4,28
11	Χημικές ουσίες και προϊόντα	1,81	0,26	15,11
12	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα	1,98	0,38	17,79
13	Προϊόντα από πλαστικό (καυστούρι) και πλαστικές ολές	1,88	0,29	18,14
14	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	2,04	0,35	21,36
15	Βασικά μέταλλα	1,96	0,17	11,39
16	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,97	0,33	22,68
17	Ηλεκτρονικά υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	1,90	0,43	25,05
18	Ηλεκτρολογικές εξοπλισμός	1,88	0,25	15,83
19	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,94	0,39	22,75
20	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1,94	0,45	20,92
21	Άλλες εξοπλιστές μεταφορών	1,70	0,29	16,95
22	Επιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης	2,02	0,45	44,24
23	Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού	1,76	0,31	19,22
24	Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός	1,94	0,22	11,19
25	Φυσικό νερό- υπηρεσίες επεξεργασίας και παροχής νερού	1,95	0,54	21,07
26	Υπηρεσίες επεξεργασίας λυμάτων- λυματοάσπιη- υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων- ανάκτηση υλικών- υπηρεσίες εξύγιανσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης αποβλήτων	2,03	0,45	16,40
27	Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	2,12	0,30	29,75
28	Υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,85	0,34	28,87
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός χονδρικού εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,85	0,33	19,48
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός από το λιανικό εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,85	0,45	43,77
31	Υπηρεσίες χρεώσεων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	1,90	0,32	28,52
32	Υπηρεσίες πλωτών μεταφορών	1,68	0,28	10,63
33	Υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών	1,91	0,15	12,38
34	Υπηρεσίες αποθήκευσης και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά υπηρεσίες	2,08	0,69	21,92
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	2,08	0,78	29,90
36	Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης	1,84	0,24	31,59
37	Εκδόσεις υπηρεσίες	1,78	0,23	15,87
38	Υπηρεσίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, ταινιών βίντεο και τηλεοπτικού προγράμματος, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις- υπηρεσίες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	1,75	0,20	16,28
39	Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	1,61	0,15	8,66
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς υπηρεσίες- υπηρεσίες πληροφορίας	1,67	0,22	14,27
41	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1,69	0,32	12,49
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1,86	0,26	14,93
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοοικονομικές και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	1,82	0,29	26,93
44	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκτός από τα τεκμαρτά ενοίκια	1,17	0,04	2,66
45	Τεκμαρτά ενοίκια	1,06	0,00	0,69
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες κεντρικών γραφείων (εδρών) εταιρειών- υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	1,54	0,17	18,93
47	Υπηρεσίες αρχιτεκτονικών και μηχανικών- υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	1,53	0,13	20,88
48	Υπηρεσίες επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης	1,77	0,34	13,25
49	Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς	1,73	0,19	14,33
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες- κτηνιατρικές υπηρεσίες	1,69	0,21	27,40
51	Υπηρεσίες ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	1,61	0,13	15,98
52	Υπηρεσίες απασχόλησης	2,18	0,80	40,64
53	Υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλες υπηρεσίες κράτησης και συναφείς υπηρεσίες	1,62	0,08	11,66
54	Υπηρεσίες παροχής προστασίας και ερευνητών- υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους- υπηρεσίες διοίκησης γραφείου, γραμματισμός υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1,81	0,34	30,47
55	Υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης και άμυνας- υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	2,08	1,14	33,16
56	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,15	1,62	54,29
57	Υπηρεσίες ανθρώπινης υγείας	1,89	0,71	34,96
58	Υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον- υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	2,13	1,03	49,05
59	Υπηρεσίες δημοσίευσης δραστηριότητας, τεχνών και ψυχαγωγίας- υπηρεσίες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	1,63	0,17	17,01
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2,07	0,45	32,46
61	Υπηρεσίες παρεχόμενες από οργανώσεις	2,17	0,47	23,50
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής και οικιακής χρήσης	1,72	0,32	25,39
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	1,88	0,61	51,12
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού και μη διαφοροποιημένα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από ιδιωτικά νοικοκυριά για ιδία χρήση	2,32	1,74	77,29
65	Υπηρεσίες παρεχόμενες από επεξεργαστικούς οργανισμούς και φορείς	1,00	0,00	0,00

3. Πολλαπλασιαστές Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

A/A	A/A Διαστηρίχτης/ Κλάδος	Πολλαπλασιαστής Παραγόμενου Προϊόντος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Εισοδήματος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Απασχόλησης Τύπου II (ανά εκατ €)
1	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1,72	0,09	61,97
2	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	1,63	0,32	49,55
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα, προϊόντα υδατοκαλλέργειας: υποστηρικτικές προς την αλιεία υπηρεσίες	1,57	0,17	31,76
4	Ορυχεία και λατομεία	1,75	0,32	17,72
5	Είδη διατροφής: ποτά- προϊόντα καπνού	2,08	0,23	27,96
6	Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας- είδη ένδυσης- δέρμα και συναφή προϊόντα	2,03	0,37	29,32
7	Συλεία και προϊόντα από ύφολο και φελλό (εκτός από έπιπλα)- είδη καθαριότητας και σπαρτοπλεκτικής	2,10	0,36	35,54
8	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	2,03	0,27	17,75
9	Προϊόντα εκτύπωσης και εγγραφής προεγγεγραμμένων μέσων	1,91	0,38	27,62
10	Προϊόντα οπτανθρακας και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	1,32	0,03	4,22
11	Χημικές ουσίες και προϊόντα	1,78	0,24	14,76
12	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα	1,96	0,36	17,80
13	Προϊόντα από πλαστικό (ελαστούσι) και πλαστικές ολές	1,84	0,27	17,63
14	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	1,93	0,29	19,06
15	Βασικά μέταλλα	1,90	0,16	10,94
16	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,92	0,30	21,88
17	Ηλεκτρονικά υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	1,87	0,40	24,37
18	Ηλεκτρολογικές εξοπλισμός	1,84	0,24	15,32
19	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,91	0,36	22,05
20	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1,91	0,42	20,44
21	Άλλες εξοπλισμός μεταφορών	1,67	0,27	16,47
22	Έπιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης	1,99	0,42	42,46
23	Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού	1,73	0,29	18,67
24	Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός	1,81	0,18	9,82
25	Φυσικό νερό- υπηρεσίες επεξεργασίας και παροχής νερού	1,87	0,45	19,22
26	Υπηρεσίες επεξεργασίας λυμάτων- λυματοάσπιη- υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων- ανάκτηση υλικών- υπηρεσίες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης αποβλήτων	1,91	0,37	14,76
27	Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	2,15	0,31	31,04
28	Υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,88	0,36	30,08
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός χονδρικού εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,88	0,34	20,36
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός από το λιανικό εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,87	0,47	45,31
31	Υπηρεσίες χροσίων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	1,93	0,33	29,88
32	Υπηρεσίες πλωτών μεταφορών	1,70	0,29	11,19
33	Υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών	1,95	0,16	13,53
34	Υπηρεσίες αποθήκευσης και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά υπηρεσίες	2,10	0,71	22,90
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	2,11	0,82	31,29
36	Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης	1,85	0,24	32,57
37	Εκδόσεις υπηρεσίες	1,89	0,38	22,07
38	Υπηρεσίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, ταινιών βίντεο και τηλεοπτικού προγράμματος, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις- υπηρεσίες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	1,99	0,34	23,42
39	Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	1,78	0,25	11,46
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς υπηρεσίες- υπηρεσίες πληροφορίας	1,82	0,35	19,10
41	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1,71	0,32	13,00
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1,88	0,26	15,44
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοοικονομικές και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	1,84	0,29	27,63
44	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκτός από τα τεκμαρτά ενοίκια	1,21	0,05	3,35
45	Τεκμαρτά ενοίκια	1,08	0,00	0,93
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες κεντρικών γραφείων (εδρών) εταιρειών- υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	1,58	0,20	21,41
47	Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών- υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	1,58	0,15	23,81
48	Υπηρεσίες επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης	1,81	0,40	14,65
49	Υπηρεσίες διεύθυνσης και έρευνας αγοράς	1,80	0,22	16,35
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες- κτηνιατρικές υπηρεσίες	1,75	0,25	31,20
51	Υπηρεσίες ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	1,77	0,18	21,23
52	Υπηρεσίες απασχόλησης	2,21	0,92	45,17
53	Υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλες υπηρεσίες κράτησης και συναφείς υπηρεσίες	1,71	0,09	13,72
54	Υπηρεσίες παροχής προστασίας και ερευνητών- υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους- υπηρεσίες διοίκησης γραφείου, γραμματισμός υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1,86	0,40	34,48
55	Υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης και άμυνας- υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	2,09	1,15	33,82
56	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,17	1,63	55,01
57	Υπηρεσίες ανθρωπίνης υγείας	1,90	0,71	35,44
58	Υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον- υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλυμάτων	2,15	1,04	49,79
59	Υπηρεσίες δημοσιονομικής διαστηρίχτηρας, τεχνών και ψυχαγωγίας- υπηρεσίες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	1,82	0,25	23,27
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2,31	0,67	42,44
61	Υπηρεσίες παρεχόμενες από οργανώσεις	2,45	0,70	30,40
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής και οικιακής χρήσης	1,86	0,46	32,77
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	2,00	0,85	66,02
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού και μη διαφοροποιημένα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από ιδιωτικά νοικοκυριά για ιδία χρήση	2,34	2,31	97,49
65	Υπηρεσίες παρεχόμενες από επερόδικους οργανισμούς και φορείς	1,00	0,00	0,00

4. Πολλαπλασιαστές Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας

A/A	Δραστηριότητα/ Κλάδος	Πολλαπλασιαστής Παραγόμενου Προϊόντος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Εισοδήματος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Απασχόλησης Τύπου II (ανά εκατ. €)
1	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1,70	0,09	61,03
2	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	1,60	0,31	48,46
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα- προϊόντα υδατοκαλλέργειας- υποστηρικτικές προς την αλιεία υπηρεσίες	1,55	0,17	30,80
4	Ορυχεία και λατομεία	1,78	0,37	17,31
5	Είδη διατροφής- ποτά- προϊόντα καπνού	2,09	0,24	27,66
6	Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας- είδη ένδυσης- δέρμα και συναφή προϊόντα	2,03	0,39	28,61
7	Συεία και προϊόντα από ξύλο και φελλό (εκτός από έπιπλα)- είδη καλοθετοσίας και σπαρτοπλεκτικής	2,06	0,35	33,60
8	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	2,04	0,28	16,75
9	Προϊόντα εκτύπωσης και εγγραφής προεγγραμμένων μέσων	1,91	0,40	27,22
10	Προϊόντα οπτανθρακας και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	1,32	0,03	3,64
11	Χημικές ουσίες και προϊόντα	1,78	0,25	13,73
12	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα	1,94	0,37	15,93
13	Προϊόντα από πλαστικό (καυστούρι) και πλαστικές ολές	1,84	0,28	16,62
14	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	2,01	0,35	19,75
15	Βασικά μέταλλα	1,93	0,17	10,18
16	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,93	0,32	21,28
17	Ηλεκτρονικά υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	1,86	0,42	23,43
18	Ηλεκτρολογικές εξοπλισμός	1,85	0,25	14,56
19	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,91	0,38	21,28
20	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1,90	0,44	19,33
21	Άλλες εξοπλιστές μεταφορών	1,67	0,29	15,89
22	Επιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης	1,98	0,45	42,74
23	Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού	1,73	0,31	18,05
24	Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός	1,92	0,22	10,27
25	Φυσικό νερό- υπηρεσίες επεξεργασίας και παροχής νερού	1,92	0,53	19,56
26	Υπηρεσίες επεξεργασίας λυμάτων- λυματοάσπιη- υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων- ανάκτηση υλικών- υπηρεσίες εξύγιανσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης αποβλήτων	2,00	0,44	15,20
27	Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	2,01	0,26	25,74
28	Υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,75	0,28	24,47
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός χονδρικού εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,75	0,27	16,23
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός από το λιανικό εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,76	0,38	37,60
31	Υπηρεσίες χρεώσεων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	1,78	0,26	23,72
32	Υπηρεσίες πλωτών μεταφορών	1,60	0,23	8,66
33	Υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών	1,77	0,12	9,28
34	Υπηρεσίες αποθήκευσης και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά υπηρεσίες	1,97	0,57	18,36
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	1,97	0,65	25,10
36	Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης	1,73	0,19	26,81
37	Εκδόσεις υπηρεσίες	1,59	0,13	10,53
38	Υπηρεσίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, ταινιών βίντεο και τηλεοπτικού προγράμματος, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις- υπηρεσίες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	1,57	0,11	10,67
39	Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	1,46	0,09	6,02
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς υπηρεσίες- υπηρεσίες πληροφορίας	1,53	0,13	9,78
41	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1,58	0,22	9,27
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1,66	0,17	9,91
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοοικονομικές και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	1,65	0,19	19,36
44	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκτός από τα τεκμαρτά ενοίκια	1,17	0,04	2,36
45	Τεκμαρτά ενοίκια	1,06	0,00	0,58
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες κεντρικών γραφείων (εδρών) εταιρειών- υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	1,47	0,12	14,19
47	Υπηρεσίες αρχιτεκτονικών και μηχανικών- υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	1,44	0,09	15,35
48	Υπηρεσίες επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης	1,69	0,24	10,41
49	Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς	1,59	0,12	10,63
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες- κτηνιατρικές υπηρεσίες	1,58	0,14	20,32
51	Υπηρεσίες ενοίκιασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	1,58	0,12	14,82
52	Υπηρεσίες απασχόλησης	2,11	0,56	31,44
53	Υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλες υπηρεσίες κράτησης και συναφείς υπηρεσίες	1,47	0,05	7,99
54	Υπηρεσίες παροχής προστασίας και ερευνητών- υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους- υπηρεσίες διοίκησης γραφείων, γραμματισμός υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1,71	0,23	22,76
55	Υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης και άμυνας- υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	1,97	0,85	26,24
56	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,08	1,23	43,53
57	Υπηρεσίες ανθρώπινης υγείας	1,78	0,52	27,41
58	Υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον- υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλυμάτων	1,99	0,76	38,57
59	Υπηρεσίες δημοσίευσης δραστηριότητας, τεχνών και ψυχαγωγίας- υπηρεσίες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	1,59	0,16	15,44
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2,00	0,42	29,59
61	Υπηρεσίες παρεχόμενες από οργανώσεις	2,09	0,43	20,62
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής και οικιακής χρήσης	1,68	0,30	23,39
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	1,83	0,57	47,89
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού και μη διαφοροποιημένα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από ιδιωτικά νοικοκυριά για ιδία χρήση	2,27	1,63	72,62
65	Υπηρεσίες παρεχόμενες από επεξεργαστικούς οργανισμούς και φορείς	1,00	0,00	0,00

5. Πολλαπλασιαστές Περιφέρειας Κρήτης

A/A	Δραστηριότητα/ Κλάδος	Πολλαπλασιαστής Παραγόμενου Προϊόντος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Εισοδήματος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Απασχόλησης Τύπου II (ανά εκατ. €)
1	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1,70	0,09	61,64
2	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	1,61	0,31	49,45
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα- προϊόντα υδατοκαλλιέργειας- υποστηρικτικές προς την αλιεία υπηρεσίες	1,56	0,17	31,64
4	Ορυχεία και λατομεία	1,76	0,33	18,80
5	Είδη διατροφής- ποτά- προϊόντα καπνού	1,74	0,12	18,70
6	Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας- είδη ένδυσης- δέρμα και συναφή προϊόντα	1,73	0,20	19,84
7	Συεία και προϊόντα από ξύλο και φελλό (εκτός από έπιπλα)- είδη καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	2,09	0,36	35,81
8	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	1,69	0,14	11,93
9	Προϊόντα εκτύπωσης και εγγραφή προεγγραμμένων μέσων	1,65	0,21	18,91
10	Προϊόντα οπώνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	1,22	0,02	3,01
11	Χημικές ουσίες και προϊόντα	1,57	0,14	10,60
12	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα	1,71	0,20	15,13
13	Προϊόντα από πλαστικό (καυστούρι) και πλαστικές ολές	1,61	0,15	12,43
14	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	1,95	0,30	19,96
15	Βασικά μέταλλα	1,60	0,08	7,66
16	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,65	0,17	15,03
17	Ηλεκτρονικά υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	1,66	0,23	17,30
18	Ηλεκτρολογικές εξοπλισμός	1,58	0,13	10,55
19	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,66	0,20	15,42
20	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1,68	0,24	14,71
21	Άλλες εξοπλιστές μεταφορών	1,50	0,16	11,82
22	Επιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης	1,73	0,24	28,87
23	Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού	1,54	0,17	13,13
24	Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός	1,82	0,18	10,11
25	Φυσικό νερό- υπηρεσίες επεξεργασίας και παροχής νερού	1,88	0,46	19,85
26	Υπηρεσίες επεξεργασίας λυμάτων- λυματολάσπη- υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων- ανάκτηση υλικών- υπηρεσίες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης αποβλήτων	1,91	0,38	15,10
27	Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	2,14	0,31	31,69
28	Υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,93	0,40	32,86
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός χονδρικού εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,92	0,38	22,06
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός από το λιανικό εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,91	0,53	49,26
31	Υπηρεσίες χρεώσεων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	1,99	0,37	33,05
32	Υπηρεσίες πλωτών μεταφορών	1,74	0,32	12,35
33	Υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών	2,04	0,18	16,02
34	Υπηρεσίες αποθήκευσης και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά υπηρεσίες	2,14	0,80	24,57
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	2,15	0,91	34,21
36	Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης	1,86	0,27	34,45
37	Εκδόσεις υπηρεσίες	1,83	0,27	17,92
38	Υπηρεσίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, ταινιών βίντεο και τηλεοπτικού προγράμματος, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις- υπηρεσίες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	1,82	0,23	18,86
39	Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	1,65	0,17	9,74
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς υπηρεσίες- υπηρεσίες πληροφορίας	1,70	0,25	15,85
41	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1,74	0,38	14,20
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1,98	0,32	18,49
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοοικονομικές και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	1,91	0,35	31,75
44	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκτός από τα τεκμαρτά ενοίκια	1,18	0,04	2,88
45	Τεκμαρτά ενοίκια	1,06	0,00	0,77
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες κεντρικών γραφείων (εδρών) εταιρειών- υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	1,67	0,31	28,85
47	Υπηρεσίες αρχιτεκτονικών και μηχανικών- υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	1,71	0,24	32,93
48	Υπηρεσίες επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης	1,90	0,60	17,72
49	Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς	2,00	0,35	21,87
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες- κτηνιατρικές υπηρεσίες	1,90	0,39	42,99
51	Υπηρεσίες ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	1,64	0,13	17,74
52	Υπηρεσίες απασχόλησης	2,23	1,35	58,45
53	Υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλες υπηρεσίες κράτησης και συναφείς υπηρεσίες	1,96	0,15	19,85
54	Υπηρεσίες παροχής προστασίας και ερευνών- υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους- υπηρεσίες διοίκησης γραφείων, γραμματισμός υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1,98	0,61	46,87
55	Υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης και άμυνας- υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	2,04	1,01	31,63
56	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,13	1,44	50,82
57	Υπηρεσίες ανθρωπίνης υγείας	1,85	0,62	32,75
58	Υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον- υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	2,08	0,91	45,60
59	Υπηρεσίες δημοσιονομικής δραστηριότητας, τεχνών και ψυχαγωγίας- υπηρεσίες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	1,81	0,24	23,44
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2,30	0,66	42,91
61	Υπηρεσίες παρεχόμενες από οργανώσεις	2,43	0,70	30,70
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής και οικιακής χρήσης	1,85	0,45	32,94
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	1,98	0,84	66,07
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού και μη διαφοροποιημένα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από ιδιωτικά νοικοκυριά για ιδία χρήση	2,30	2,28	97,14
65	Υπηρεσίες παρεχόμενες από επεμβατικούς οργανισμούς και φορείς	1,00	0,00	0,00

6. Πολλαπλασιαστές Περιφέρειας Ηπείρου

A/A	Δραστηριότητα/ Κλάδος	Πολλαπλασιαστής Παραγόμενου Προϊόντος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Εισοδήματος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Απασχόλησης Τύπου II (ανά εκατ. €)
1	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1,70	0,09	61,73
2	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	1,61	0,31	49,86
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα- προϊόντα υδατοκαλλιέργειας- υποστηρικτικές προς την αλιεία υπηρεσίες	1,57	0,17	31,64
4	Ορυχεία και λατομεία	1,62	0,22	13,99
5	Είδη διατροφής- ποτά- προϊόντα καπνού	2,00	0,21	25,91
6	Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας- είδη ένδυσης- δέρμα και συναφή προϊόντα	1,95	0,33	27,16
7	Συλλεία και προϊόντα από ύφολο και φελλό (εκτός από έπιπλα)- είδη καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	2,09	0,35	35,29
8	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	1,95	0,24	16,43
9	Προϊόντα εκτύπωσης και εγγραφή- προεγγραμμένους μέσους	1,84	0,34	25,73
10	Προϊόντα οπτανθρακας και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	1,30	0,02	3,96
11	Χημικές ουσίες και προϊόντα	1,73	0,22	13,74
12	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα	1,89	0,32	16,32
13	Προϊόντα από πλαστικό (καουτσού) και πλαστικές ολές	1,79	0,24	16,46
14	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	1,74	0,20	14,72
15	Βασικά μέταλλα	1,81	0,14	9,75
16	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,85	0,27	20,18
17	Ηλεκτρονικά υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	1,82	0,36	22,72
18	Ηλεκτρολογικές εξοπλισμός	1,77	0,21	14,08
19	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,84	0,32	20,41
20	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1,85	0,38	19,01
21	Άλλες εξοπλιστές μεταφορών	1,63	0,25	15,21
22	Επιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης	1,92	0,38	39,53
23	Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού	1,68	0,26	17,27
24	Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός	1,62	0,12	7,36
25	Φυσικό νερό- υπηρεσίες επεξεργασίας και παροχής νερού	1,72	0,31	15,28
26	Υπηρεσίες επεξεργασίας λυμάτων- λυματολάσπη- υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων- ανάκτηση υλικών- υπηρεσίες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης αποβλήτων	1,72	0,25	11,60
27	Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	2,12	0,31	30,15
28	Υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,89	0,37	30,70
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός χονδρικού εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,88	0,36	20,67
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός από το λιανικό εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,87	0,49	46,43
31	Υπηρεσίες χρεώσεων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	1,93	0,34	30,32
32	Υπηρεσίες πλωτών μεταφορών	1,71	0,30	11,29
33	Υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών	1,96	0,17	13,42
34	Υπηρεσίες αποθήκευσης και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά υπηρεσίες	2,10	0,74	22,94
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	2,11	0,84	31,64
36	Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης	1,85	0,25	33,11
37	Εκδόσεις υπηρεσίες	1,72	0,20	14,49
38	Υπηρεσίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, ταινιών βίντεο και τηλεοπτικού προγράμματος, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις- υπηρεσίες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	1,69	0,17	14,94
39	Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	1,56	0,13	8,11
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς υπηρεσίες- υπηρεσίες πληροφορίας	1,62	0,19	13,16
41	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1,70	0,33	12,98
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1,89	0,28	15,83
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοοικονομικές και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	1,83	0,30	28,15
44	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκτός από τα τεκμαρτά ενοίκια	1,20	0,05	3,13
45	Τεκμαρτά ενοίκια	1,07	0,00	0,86
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες κεντρικών γραφείων (εδρών) εταιρειών- υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	1,55	0,18	19,61
47	Υπηρεσίες αρχιτεκτονικών και μηχανικών- υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	1,54	0,13	21,68
48	Υπηρεσίες επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης	1,77	0,35	13,61
49	Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς	1,74	0,19	14,92
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες- κτηνιατρικές υπηρεσίες	1,70	0,22	28,43
51	Υπηρεσίες ενοίκιασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	1,72	0,17	19,68
52	Υπηρεσίες απασχόλησης	2,17	0,82	41,87
53	Υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλες υπηρεσίες κράτησης και συναφείς υπηρεσίες	1,64	0,08	12,27
54	Υπηρεσίες παροχής προστασίας και ερευνών- υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους- υπηρεσίες διοίκησης γραφείων, γραμματισμός υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	1,81	0,35	31,52
55	Υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης και άμυνας- υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	2,07	1,14	33,40
56	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,14	1,61	54,48
57	Υπηρεσίες ανθρωπίνης υγείας	1,88	0,70	35,10
58	Υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον- υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	2,12	1,03	49,25
59	Υπηρεσίες δημοσίονης δραστηριότητας, τεχνών και ψυχαγωγίας- υπηρεσίες βιβλιοθηκών, αρχαιοφυλακείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	1,73	0,21	20,50
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2,18	0,57	38,06
61	Υπηρεσίες παρεχόμενες από οργανώσεις	2,32	0,60	27,55
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής και οικιακής χρήσης	1,80	0,40	29,85
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	1,94	0,75	60,22
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού και μη διαφοροποιημένα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από ιδιωτικά νοικοκυριά για ιδία χρήση	2,31	2,07	89,53
65	Υπηρεσίες παρεχόμενες από επεξεργαστικούς οργανισμούς και φορείς	1,00	0,00	0,00

7. Πολλαπλασιαστές Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

A/A	Δραστηριότητα/ Κλάδος	Πολλαπλασιαστής Παραγόμενου Προϊόντος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Εισοδήματος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Απασχόλησης Τύπου II (ανά εκατ. €)
1	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1,73	0,10	62,61
2	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	1,64	0,32	50,15
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα, προϊόντα υδατοκαλλέργειας: υποστηρικτικές προς την αλιεία υπηρεσίες	1,59	0,17	32,39
4	Ορυχεία και λατομεία	1,61	0,19	14,11
5	Είδη διατροφής: ποτά- προϊόντα καπνού	2,16	0,25	30,67
6	Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας- είδη ένδυσης- δέρμα και συναφή προϊόντα	2,09	0,40	32,14
7	Συλλεία και προϊόντα από ύφολο και φελλό (εκτός από έπιπλα)- είδη καθαριότητας και σπαστοπλεκτικής	2,12	0,36	36,64
8	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	2,11	0,29	20,02
9	Προϊόντα εκτύπωσης και εγγραφής προεγγεγραμμένων μέσων	1,97	0,41	30,18
10	Προϊόντα οπτανθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	1,35	0,03	4,91
11	Χημικές ουσίες και προϊόντα	1,84	0,26	16,52
12	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα	2,02	0,39	20,16
13	Προϊόντα από πλαστικό (ελαστούνη) και πλαστικές ολές	1,90	0,29	19,64
14	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	1,69	0,17	14,10
15	Βασικά μέταλλα	1,93	0,17	12,06
16	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,98	0,33	24,03
17	Ηλεκτρονικά υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	1,93	0,43	26,84
18	Ηλεκτρολογικές εξοπλισμός	1,90	0,26	17,02
19	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,96	0,39	24,26
20	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1,96	0,46	22,63
21	Άλλες εξοπλισμός μεταφορών	1,71	0,29	18,04
22	Έπιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης	2,04	0,46	45,76
23	Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού	1,77	0,32	20,49
24	Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός	1,56	0,10	7,06
25	Φυσικό νερό- υπηρεσίες επεξεργασίας και παροχής νερού	1,69	0,27	15,00
26	Υπηρεσίες επεξεργασίας λυμάτων- λυματοάσπιη- υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων- ανάκτηση υλικών- υπηρεσίες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης αποβλήτων	1,68	0,22	11,39
27	Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	2,07	0,27	29,63
28	Υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,95	0,40	33,52
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός χονδρικού εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,95	0,39	22,96
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός από το λιανικό εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,93	0,53	50,06
31	Υπηρεσίες χροστών μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	2,01	0,38	33,60
32	Υπηρεσίες πλωτών μεταφορών	1,77	0,33	12,98
33	Υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών	2,07	0,19	16,77
34	Υπηρεσίες αποθήκευσης και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά υπηρεσίες	2,18	0,81	25,71
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	2,20	0,93	35,37
36	Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης	1,93	0,28	36,55
37	Εκδόσεις υπηρεσίες	1,97	0,35	21,90
38	Υπηρεσίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, ταινιών βίντεο και τηλεοπτικού προγράμματος, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις- υπηρεσίες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	1,96	0,31	22,97
39	Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	1,75	0,22	11,59
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς υπηρεσίες- υπηρεσίες πληροφορίας	1,80	0,32	19,00
41	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1,78	0,40	15,45
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	2,04	0,35	20,15
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοοικονομικές και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	1,96	0,37	33,72
44	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκτός από τα τεκμαρτά ενοίκια	1,19	0,04	3,21
45	Τεκμαρτά ενοίκια	1,07	0,00	0,82
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες κεντρικών γραφείων (εδρών) εταιρειών- υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	1,68	0,30	28,54
47	Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών- υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	1,72	0,23	32,40
48	Υπηρεσίες επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης	1,92	0,59	18,36
49	Υπηρεσίες διεύθυνσης και έρευνας αγοράς	2,00	0,34	21,87
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες- κτηνιατρικές υπηρεσίες	1,90	0,37	42,16
51	Υπηρεσίες ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	1,70	0,15	19,79
52	Υπηρεσίες απασχόλησης	2,27	1,32	58,33
53	Υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλες υπηρεσίες κράτησης και συναφείς υπηρεσίες	1,96	0,15	19,96
54	Υπηρεσίες παροχής προστασίας και ερευνών- υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους- υπηρεσίες διοίκησης γραφείου, γραμματισμός υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	2,00	0,59	46,40
55	Υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης και άμυνας- υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	2,11	1,16	35,20
56	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,19	1,64	56,25
57	Υπηρεσίες ανθρωπίνης υγείας	1,92	0,72	36,66
58	Υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον- υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλυμάτων	2,16	1,05	50,79
59	Υπηρεσίες δημοσιονομικής δραστηριότητας, τεχνών και ψυχαγωγίας- υπηρεσίες βιβλιοθηκών, αρχαιοφυλακείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	1,83	0,25	24,04
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2,33	0,67	44,04
61	Υπηρεσίες παρεχόμενες από οργανώσεις	2,48	0,71	32,12
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής και οικιακής χρήσης	1,88	0,46	33,74
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	2,02	0,86	67,19
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδότην οικιακού προσωπικού και μη διαφοροποιημένα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από ιδιωτικά νοικοκυριά για ιδία χρήση	2,36	2,34	98,95
65	Υπηρεσίες παρεχόμενες από επερόδικους οργανισμούς και φορείς	1,00	0,00	0,00

8. Πολλαπλασιαστές Περιφέρειας Αττικής

A/A	Δραστηριότητα/ Κλάδος	Πολλαπλασιαστής Παραγόμενου Προϊόντος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Εισοδήματος Τύπου II	Πολλαπλασιαστής Απασχόλησης Τύπου II (ανά εκατ €)
1	Προϊόντα γεωργίας, θήρας και συναφείς υπηρεσίες	1,14	0,01	7,55
2	Προϊόντα δασοκομίας και υλοτομίας και συναφείς υπηρεσίες	1,30	0,03	8,44
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα- προϊόντα υδατοκαλλέργειας- υποστηρικτικές προς την αλιεία υπηρεσίες	1,20	0,02	5,25
4	Ορυχεία και λατομεία	1,55	0,15	12,18
5	Είδη διατροφής- ποτά- προϊόντα καπνού	1,92	0,20	16,39
6	Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας- είδη ένδυσης- δέρμα και συναφή προϊόντα	1,97	0,33	26,92
7	Συλεία και προϊόντα από ύφολο και φελλό (εκτός από έπιπλα)- είδη καλοθετοσίας και σπαρτοπλεκτικής	1,32	0,03	6,09
8	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	1,97	0,24	16,70
9	Προϊόντα εκτύπωσης και εγγραφή προεγγραμμένων μέσων	1,86	0,34	25,91
10	Προϊόντα οπτανθρακία και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	1,31	0,02	4,20
11	Χημικές ουσίες και προϊόντα	1,75	0,22	14,18
12	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα	1,94	0,33	18,34
13	Προϊόντα από πλαστικό (καυστού) και πλαστικές ολές	1,80	0,24	16,69
14	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	1,60	0,13	11,45
15	Βασικά μέταλλα	1,81	0,14	10,34
16	Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1,87	0,27	20,73
17	Ηλεκτρονικά υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	1,85	0,36	23,41
18	Ηλεκτρολογικές εξοπλισμός	1,79	0,21	14,56
19	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,87	0,33	21,01
20	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1,88	0,38	19,59
21	Άλλες εξοπλιστές μεταφορών	1,64	0,25	15,80
22	Επιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης	1,88	0,37	37,44
23	Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού	1,70	0,27	17,81
24	Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός και κλιματισμός	1,48	0,08	5,60
25	Φυσικό νερό- υπηρεσίες επεξεργασίας και παροχής νερού	1,63	0,21	12,43
26	Υπηρεσίες επεξεργασίας λυμάτων- λυματολάσπη- υπηρεσίες συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης αποβλήτων- ανάκτηση υλικών- υπηρεσίες εξύγιανσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης αποβλήτων	1,60	0,17	9,24
27	Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	1,87	0,19	23,43
28	Υπηρεσίες χονδρικού και λιανικού εμπορίου και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,95	0,39	32,66
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός χονδρικού εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,94	0,38	21,78
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός από το λιανικό εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1,93	0,52	48,56
31	Υπηρεσίες χρεώσεων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	1,99	0,37	32,83
32	Υπηρεσίες πλωτών μεταφορών	1,76	0,32	12,40
33	Υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών	2,08	0,19	17,95
34	Υπηρεσίες αποθήκευσης και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά υπηρεσίες	2,16	0,79	24,34
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	2,19	0,91	34,45
36	Υπηρεσίες διαμονής και υπηρεσίες εστίασης	1,87	0,26	31,95
37	Εκδόσεις υπηρεσίες	2,37	0,66	32,71
38	Υπηρεσίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, ταινιών βίντεο και τηλεοπτικού προγράμματος, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις- υπηρεσίες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	2,37	0,59	34,67
39	Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	2,04	0,41	15,94
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς υπηρεσίες- υπηρεσίες πληροφορίας	2,05	0,57	26,33
41	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1,90	0,55	17,60
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	2,33	0,50	27,47
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοοικονομικές και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	2,19	0,53	42,81
44	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκτός από τα τεκμαρτά ενοίκια	1,24	0,06	3,73
45	Τεκμαρτά ενοίκια	1,09	0,00	1,01
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες κεντρικών γραφείων (εδρών) εταιρειών- υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	1,83	0,46	37,66
47	Υπηρεσίες αρχιτεκτονικών και μηχανικών- υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	1,91	0,36	43,95
48	Υπηρεσίες επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης	2,06	0,89	21,58
49	Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς	2,30	0,55	28,77
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες- κτηνιατρικές υπηρεσίες	2,13	0,59	57,11
51	Υπηρεσίες ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	1,91	0,23	26,34
52	Υπηρεσίες απασχόλησης	2,32	1,89	73,31
53	Υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλες υπηρεσίες κράτησης και συναφείς υπηρεσίες	2,33	0,24	28,06
54	Υπηρεσίες παροχής προστασίας και ερευνητών- υπηρεσίες σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους- υπηρεσίες διοίκησης γραφείων, γραμματισμός υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	2,19	0,91	62,06
55	Υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης και άμυνας- υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	2,09	1,11	32,75
56	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,16	1,57	52,54
57	Υπηρεσίες ανθρωπίνης υγείας	1,89	0,68	34,44
58	Υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον- υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	2,14	1,01	48,11
59	Υπηρεσίες δημοσίονης δραστηριότητας, τεχνών και ψυχαγωγίας- υπηρεσίες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες- υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	1,83	0,24	23,38
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2,30	0,64	42,14
61	Υπηρεσίες παρεχόμενες από οργανώσεις	2,41	0,66	29,08
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής και οικιακής χρήσης	1,86	0,44	31,96
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	1,99	0,81	63,13
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού και μη διαφοροποιημένα αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από ιδιωτικά νοικοκυριά για ιδία χρήση	2,33	2,22	92,61
65	Υπηρεσίες παρεχόμενες από επεξεργαστικούς οργανισμούς και φορείς	1,00	0,00	0,00

Διαδικασία υπολογισμού πολλαπλασιαστών

Η μετατροπή του πίνακα εισροών-εκροών σε ένα γενικό υπόδειγμα ανάλυσης μπορεί να γίνει αν κάνουμε ορισμένες υποθέσεις για το οικονομικό σύστημα και ειδικότερα για τη φύση των κλαδικών συναρτήσεων παραγωγής. Η βασική ιδέα του υποδείγματος είναι ότι το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων μιας χώρας μπορεί να διαιρεθεί σε κλάδους, που ο καθένας αποτελείται από ένα ή περισσότερα βιομηχανικά καταστήματα, οι οποίες παράγουν ομοειδή προϊόντα. Με δεδομένη την τεχνολογία παραγωγής, η ζήτηση για εξωγενείς εισροές εξαρτάται από το επίπεδο παραγωγής κάθε κλάδου.

Μήτρα Leontief

Εάν η συνολική οικονομία αποτελείται από n κλάδους οικονομικής δραστηριότητας και είναι γνωστές οι χρηματικές ροές μεταξύ των κλάδων αυτών, ορίζεται ο πίνακας των συναλλαγών του Leontief, με τη μορφή συστήματος γραμμικών εξισώσεων, ως εξής:

$$X_1 = z_{11} + z_{12} + \dots + z_{1i} + \dots + z_{1n} + Y_1$$

$$X_2 = z_{21} + z_{22} + \dots + z_{2i} + \dots + z_{2n} + Y_2$$

...

$$X_i = z_{i1} + z_{i2} + \dots + z_{ii} + \dots + z_{in} + Y_i$$

$$X_n = z_{n1} + z_{n2} + \dots + z_{ni} + \dots + z_{nn} + Y_n$$

Όπου z_{ij} είναι η αξία του προϊόντος του κλάδου i που χρησιμοποιείται ως ενδιάμεση εισροή από τον κλάδο j , X_i είναι η αξία της συνολικής παραγωγής του κλάδου i ενώ Y_i είναι η αξία της τελικής ζήτησης των προϊόντων του κλάδου. z_{ij} είναι η αξία του προϊόντος του κλάδου i που χρησιμοποιείται ως ενδιάμεση εισροή από τον κλάδο j , X_i είναι η αξία της συνολικής παραγωγής του κλάδου i ενώ Y_i είναι η αξία της τελικής ζήτησης των προϊόντων του κλάδου.

$$a_{ij} = z_{ij} / X_j$$

όπου a_{ij} είναι οι τεχνολογικοί συντελεστές, οι οποίοι δείχνουν την ποσότητα ενδιάμεσης εισροής που απαιτείται από κάθε κλάδο i για την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος j . Με άλλα λόγια, οι τεχνολογικοί συντελεστές a_{ij} δείχνουν τη χρηματική αξία των εισροών που προέρχονται από τον κλάδο i ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος του κλάδου j .

Αντίστροφη Μήτρα του Leontief

Με δεδομένη την υπόθεση της σταθερότητας των τεχνολογικών συντελεστών παραγωγής, το σύστημα γραμμικών εξισώσεων με αντικατάσταση των z_{ij} γράφεται ως εξής:

$$X_1 = a_{11}X_1 + a_{12}X_2 + \dots + a_{1i}X_i + \dots + a_{1n}X_n + Y_1$$

$$X_2 = a_{21}X_1 + a_{22}X_2 + \dots + a_{2i}X_i + \dots + a_{2n}X_n + Y_2$$

...

$$X_i = \alpha_{i1}X_1 + \alpha_{i2}X_2 + \dots + \alpha_{in}X_n + Y_i$$

...

$$X_n = \alpha_{n1}X_1 + \alpha_{n2}X_2 + \dots + \alpha_{nn}X_n + Y_n$$

Το παραπάνω σύστημα γραμμικών εξισώσεων δείχνει την εξάρτηση των διακλαδικών συναλλαγών του συστήματος από το συνολικό παραγόμενο προϊόν κάθε κλάδου. Δηλαδή, το τελικό προϊόν κάθε κλάδου εξαρτάται από τη συνολική παραγωγή των υπόλοιπων κλάδων του συστήματος, τις ενδιάμεσες απαιτήσεις για εισροές κάθε κλάδου, καθώς και από την τελική ζήτηση της οικονομίας για το εν λόγω προϊόν. με την ακόλουθη σχέση πινάκων:

$$(I - A) X = Y$$

όπου: I είναι η μοναδιαία μήτρα $n \times n$ που έχει τιμές μόνο στην κύρια διαγώνιό της και τα υπόλοιπα στοιχεία της είναι μηδενικά, A είναι η μήτρα $n \times n$ των τεχνολογικών συντελεστών του οικονομικού συστήματος

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix}$$

X είναι η μήτρα $n \times 1$ της συνολικής παραγωγής κλάδων του οικονομικού συστήματος

$$X = \begin{bmatrix} X_1 \\ X_2 \\ \dots \\ X_n \end{bmatrix}$$

και Y είναι η μήτρα $n \times 1$ της συνολικής ζήτησης

$$Y = \begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ \dots \\ Y_n \end{bmatrix}$$

οπότε τελικά προκύπτει ότι:

$$X = (I - A)^{-1} Y.$$

Μέσω της εξίσωσης αυτής η συνολική παραγωγή μιας οικονομίας περιγράφεται ως συνάρτηση της τελικής ζήτησης για προϊόντα στην οικονομία αυτή. Η μήτρα $(I - A)^{-1}$ η οποία αναφέρεται και σαν αντίστροφη μήτρα Leontief, είναι η μήτρα των ολικών συντελεστών εισροών-εκροών. Κάθε στοιχείο (b_{ij}) της αντίστροφης μήτρας Leontief δείχνει τις συνολικές επιπτώσεις (άμεσες και έμμεσες) που θα έχει στον κλάδο i μια αύξηση της τελικής ζήτησης του κλάδου j κατά μία μονάδα.

Η συνολική αξία της παραγωγής σε όλους τους κλάδους της οικονομίας που είναι απαραίτητη για να ικανοποιήσει την αύξηση της αξίας της τελικής ζήτησης του κλάδου j κατά 1 οικονομική μονάδα, ορίζεται ως πολλαπλασιαστής εκροής του κλάδου j . Με άλλα λόγια οι πολλαπλασιαστές εκροής υπολογίζονται για κάθε κλάδο j αθροίζοντας όλα τα στοιχεία της αντίστοιχης στήλης της αντίστροφης μήτρας Leontief. Είναι δυνατόν να υπολογισθούν δύο τύποι πολλαπλασιαστών εκροής:

Απλός πολλαπλασιαστής εκροής ή πολλαπλασιαστής εκροής τύπου I: ο πολλαπλασιαστής του κλάδου j , ο οποίος εκτιμά την άμεση και έμμεση αύξηση της παραγωγής σε όλους τους κλάδους της οικονομίας για αύξηση της τελικής ζήτησης στην εκροή του κλάδου j κατά μία μονάδα. Στο χρησιμοποιούμενο υπόδειγμα εισροών-εκροών η ζήτηση των νοικοκυριών αποτελεί μέρος της τελικής ζήτησης και είναι εξωγενής σε σχέση με τους υπόλοιπους παραγωγικούς κλάδους (ανοιχτό υπόδειγμα εισροών-εκροών).

Συνολικός πολλαπλασιαστής εκροής ή πολλαπλασιαστής εκροής τύπου II: ο πολλαπλασιαστής του κλάδου j , ο οποίος εκτιμά την άμεση, έμμεση και συνεπαγόμενη αύξηση της παραγωγής σε όλους τους κλάδους της οικονομίας για αύξηση της τελικής ζήτησης στην εκροή του κλάδου j κατά μία μονάδα. Στην περίπτωση αυτή ο κλάδος της τελικής κατανάλωσης των νοικοκυριών μετακινείται από την τελική ζήτηση και τοποθετείται μαζί με τους τεχνολογικά αλληλεξαρτούμενους κλάδους του πίνακα (κλειστό υπόδειγμα εισροών-εκροών). Επιπλέον στον Πίνακα ενδιάμεσης ανάλωσης προστίθεται ως επιπλέον γραμμή η εργασία. Ο πίνακας των τεχνολογικών συντελεστών και επομένως και η αντίστροφη μήτρα Leontief έχει δηλαδή μια επιπλέον στήλη και γραμμή



This document has been prepared by Deloitte Business Solutions Societe Anonyme of Business Consultants.

Deloitte Business Solutions Societe Anonyme of Business Consultants, a Greek company, registered in Greece with registered number 000665201000 and its registered office at Marousi Attica, 3a Fragkokklisias & Granikou str., 151 25, is one of the Deloitte Central Mediterranean S.r.l. (“DCM”) countries. DCM, a company limited by guarantee registered in Italy with registered number 09599600963 and its registered office at Via Tortona no. 25, 20144, Milan, Italy is one of the Deloitte NSE LLP geographies. Deloitte NSE LLP is a UK limited liability partnership and member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), its global network of member firms and their related entities (collectively, the “Deloitte organization”). DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) and each of its member firms and related entities are legally separate and independent entities, which cannot obligate or bind each other in respect of third parties. DTTL and each DTTL member firm and related entity is liable only for its own acts and omissions, and not those of any of each other. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about to learn more. DTTL, Deloitte NSE LLP and Deloitte Central Mediterranean S.r.l. do not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about to learn more about our global network of member firms.

Deloitte is a leading global provider of audit and assurance, consulting, financial advisory, risk advisory, tax, and related services. Our global network of member firms and related entities in more than 150 countries and territories serves four out of five Fortune Global 500® companies. Learn how Deloitte’s approximately 312,000 people make an impact that matters at www.deloitte.com.

This document and its contents are confidential and prepared solely for your use, and may not be reproduced, redistributed, or passed on to any other person in whole or in part, unless otherwise expressly agreed with you. No other party is entitled to rely on this document for any purpose whatsoever and we accept no liability to any other party, who is provided with or obtains access or relies to this document.